

FÖLDEÁK KÖZSÉG NÉPRAJZA

írta:

Ádók István

Társszerzők:

Elek István

Fodor Imre

Hajnal István

Ráczné Bajnóczi Erzsébet

Rakonczainé Bugyi Rozália

Sándor János

Szabóné Rakonczai Ilona

Vizhányó Mátyas

Zomboriné Kiss Julianna

Elbeszélés prózában

Földeák Községért Közalapítvány javára

BEVEZETŐ

Évtizedek óta új korszakváltás felé haladunk, vagy éppen ebben élünk. Az évszázadok alatt kialakult földéaki néprajzi kulturális hagyományok visszatekintő megörökítéséről nem mondhatunk le. Az írott anyagok és emlékekben élő szájhagyományok, valamint megélések ismeretében, a falu közösségének összefogásában, e könyv megírását szorgalmazzuk.

Ebben az elbeszélő leírásban Óföldrak és Földrak községek külön-külön nem szerepelnek. Ősidőktől kezdve közigazgatási státuszban 1950-ig egy Földrak község szerepelt, s mindkét községek néprajzi kultúrája máig egyazonos. A leírás azonban három részt választ el egymástól, 1850-ig, 1850-1950-ig, valamint a harmadik rész, melyben a községek lakói közül, akik saját ismereteikkel társszerzőül szegődnek a könyv összeállításához.

A könyv széleskörű tartalom anyagának kidolgozásához a Községi Művelődési Központ Néprajzi Klubot szervezett, hogy a lakosság minél nagyobb számban vegyen részt az eredményes munkában. Mindazok, akik legalább vázlatos leírást adnak, témájukkal a könyv III. részében saját nevük alatt szerepelnek.

A hagyományos néprajz, népszokás az emberi élet legfontosabb fejezeteit fogja át. Úgy mint: a születés, házasságkötés, a halál és mindezt összefogó élet, valamint ezeket átszövő életviteli jelenségek. Kizárólagosan helyi ismeretekre és szokásokra épült sajátos népszokásokat teszünk közzé.

Ezen könyv Földrak lakóinak ismert történelmi kezdetétől, 1950-ig foglalja magában a társadalmi rétegződéstől függetlenül a szokásokat, babonákat,

hiedelmeket, a népi kultúrát. Ez a népi kultúra a tanult kultúrának fejlődésével évtizedről-évtizedre változik és beszűkül. Gyakorlatilag azonban társadalmi nevelő hatása volt. Tartalmát és mondanivalóját, képzeletét illetően beleillik a falusi nép mindennapijaiba.

Földeák lakói 80 %-ban a föld megművelésével kapcsolatos foglalkozásban éltek, ami szorosabb függőségben van az időjárással, természeti csapásokkal, megélhetőségi viszonyokkal, s az egészség megtartásával. A népszokások kialakulása és változása, ezek párhuzamában egybeesnek.

I. RÉSZ

Földeák falu néprajzi ismeretei

Földeák község történelmi ismereteit a 12. századtól próbáljuk nyomon követni. Azonban a szomszédos községek és városok földrajzi történetét figyelve már a honfoglalás előtt is szorványosan betelepült helység lehetett. Erre utal a vártemplom /templomvár/ kutatási feljegyzése is. Valamint a szomszédos Makó és a hódmezővásárhelyi Batida. /Óföldeák mellett/ volt ásátásai, ahol az ásátások során népvándorláskori érmékre találtak.

Ez a falu az ásátásokra utalva a vártemplom árnyékában állandóan lakott telep, házcsoport lehetett, amit az évenkénti árvizekből menekült népek ismételtén és gyakorta szaporítottak. Nagy település soha nem lehetett, de lakói ismeretlen idők óta vannak.

Intenzívebb életforma Hunyadi János birtoklása idejében volt, amikor a földrajzi magaslati fekvésű területre az árvíz szorítása miatt mind többen menekültek és telepedtek le. Majd ez időt követően a török hódoltság alóli felszabadulásig /150 év/ a település lakóinak összessége változó életkörülmények között élte az évtizedeket, olykor reményteljesen, míg máskor földönfutóként.

E korszak kiegyensúlyozott, remélt életfeltételei bizonytalanok voltak. Ilyen adottságokban népszokások nem, csak kényszer szokások váltogatják egymást. A népi szokásoknak lényegében egy kialakult életforma az alapja, melyben a társadalmi munkamegosztásnak /foglalkozásnak/ megfelelő hagyományok alakulnak ki.

Földeák falu a Hódoltság teljes idején változó függő és bizonytalan helyzetben élt. A biztosabb és népeesebb

életforma csak a 18. század elejétől, s ettől is közelebb, a Návay földes uraság birtoklásának idejétől kezdődhetett meg.

A néprajzi ismeretek összessége nem egyszerre került a kor lakosainak gyakorlatába. Kisebb mértékben a legrimitívebb formát magukkal hozták a hódoltság idejéből, úgy a környező városokból és községekből, valamint a betelepült Felvidéki népektől ismerték meg és gyakorolták. Így alakulhatott ki a földéaki *Népszokás*.

Termelés, megélhetőség

1731-ben volt a Návay családok, mint érdemi jogon vásárolt falu tulajdonosainak bemutatkozása. Ez a bemutatkozó első kapcsolatot visszafogottá tette az embereket. A huzamosabb ideig tartó Kincstári bérleményen történt eddigi gazdalkodásuk a korszakhoz mérten szabad megélhetést biztosított részükre. A megyei *Hatóságok* jelenlétében bemutatkozó Návay György új föld- és falutulajdonos ajánlata és elvárása, teherként hatott rájuk. De jobb nem volt, így elfogadták.

A Návay család 1711. előtt nem tartozott a köznemesek és földbirtokosok csoportjába, így személyiségük is közelebb állt a falu népének megértéséhez. A falu népe tovább folytatta a megélhetőségéhez szükséges munkáját. Az anyagi természetű teher több volt, mint az eddig fizetett állami bérlet, s ezt növelte a személyi teljesítésű kötelezettség. Jobbágyokká váltak az eddigi bérleti területen.

Javult a helyzet abban, hogy személyes gazdája lett a birtoknak, s a minél több termelés érdekében, évenként

több-több termelésre alkalmas földet zártak el a vízáradástól. Ezen keresztül a falu szaporodó lakosai, ha jobbágysorban is, de mind többen biztosabb megélhetőséghez jutottak.

Egyidejűleg átalakíva megújult az Önkormányzat, s az új rendnek megfelelően a termelés. E század első felében még a halászat, vadászat, tojás, gabona, gyógynövény, gomba, erdei gyümölcs gyűjtés jelentős fenntartási alapot adott a népességnek. Kenyermövényként búzát termeltek, kölest arattak. Az önellátás biztosítására termeltek kukoricát, napraforgót, burgonyát, de a gazdaság fenntartó alapja a szarvasmarha legelőn való tartása volt.

A falu lakóinak összetartását megzavarta a Návay családok birtok megosztása. Eddig is voltak letelepülve Gajdoson és Karabukán is emberek, s hasonló módon éltek, mint itt Földeákon, de 1750-1760 közötti időben megosztásra került a birtok mellett a jobbágy és a szabad iakosság is.

A birtok megosztás után a Návay család egyes személyei gazdálkodtak is, ami előnyösen hatott a jobbágyi gazdaságokra. Ebben a 18. század második felében a magyar szarvasmarha kikerült az európai piacra. Adott időben a földéaki határban a végtelen legelő és nádas rendkívül jó tartási viszonyokat nyújtott. Ennek tartási irányítását, értékesítését az uraság szervezte meg, ami akkor nem volt közömbös, hogy a megtermelt árú eladásra is kerülhessen.

A falu fejlődését kezdezően mozdította elő a nyugati és felvidéki országrészből betelepült nemzeti, vagy nemzetiségi családok többsége. Olyan gazdasági ismeretekkel rendelkeztek, ami itt a megosztott településeken is jól hasznosult.

S ezen eredményekkel szinte megállt az élet a 18/19 századfordulón. A gyakori marosi áradások majdnem hogy behatárolták a fejlődést.

A békébb 18. századvég évei kifomálták a lakosság kölcsönös barátságát. A kultúra és a magasabb életszínvonal csak észrevélenül fejlődik. Alacsony a temelési szint, a lakosság rétegződik, hogy kétkézi munkájával mindenki tudja létfenntartását biztosítani. Az idősebbek az olvasást, írást nem ismerik. A fiatal korúaknak téli iskolátogatás van bevezetve. Azért téltre, hogy a tanulás nyáron ne gátolja a mindennapi munkát. A templomba járás hasonlóan alakul. Téli időszakban vannak a jelentősebb ünnepek, míg nyáron vasárnap is sokan dolgoznak a földeken. Hitben élnek, de az elvárt magatartást csak részben teljesítik.

Az Egyház annak ellenére, hogy a falunak pápja volt és van, az egyházi parancsolatokat, a Tridenti zsinat határozatait, keresztelés, házasság, temetés szolgáltatásai és annak anyakönyvezését, a polgári-politikai faluvezetés újjászervezésével és megerősítésével már elfogadottan tudja teljesíteni.

Községünk *néprajzi* szokásait az 1700-as évek elejétől ismerhetjük fel, mivel a megelőző századok csak hullámnzó szélsőséges életformát engedtek az itt lakó, vagy ideiglenesen letelepedett őseinknek. Az írott feljegyzésekből ismert, hogy 1710 körül a művelhető és legeltethető földet a határban, mely Kincstári tulajdonban volt, megindult a béréljogon birtokolt földeken a termelés, az élet. Ettől az időtől építhető föl őseink népszokás ismeretei.

Családtíz, amit méltón neveznek így, mivel valóban egy - vagy több család lakja. Vannak *házak*, melyek lehetnek 1-2 helyiségből állók, lakhatják többen, vagy kevesebben, az anyagi viszonyoktól függően. Adott időben a lakás

főtíhelyeiben összeszorultabban élnek, éltek az emberek, és gyakori a kétgenerációs együttlakás.

Ismert, hogy a ház különböző helyiségei kisebb méretűek, és mennyire kicsik voltak az ablakok. /40-60 cm nagysággal/ Ebben a korszakban csak egyes /szimpla üvegezés/ ablakok voltak egy fakteretben beépítve a ház falának külső harandába. Télen ez teljesen befagyott és átengedte a hideget. Ez ellen deszkából méretes lapot készítettek és az ablak külső felébe tették védőfalként. Vagy voltak, akik kitömött zsákszerűséggel dugták be az ablaknyílást. Ez igen sok évtizeden át volt alkalmazva.

A 19. században a módszer változott, a század derekán ausztriából hozták a zsalugátert, ami hasonlóan deszkából készült, zárható és nyitható formában az ablakfalba építve, amit este becsuktak, reggel kinyitottak. Ugyancsak a szomszédos országból került be a 19/20 századforduló tájáig a belső rendszerű spaletta, deszkából, ami sokkal jobb szigetelést adott, s ettől kezdve már mind több kettős üvegezetű ablakok készültek. Míg a 20-30-as évtizedben községünkben már voltak lenvászomból készült belső redőnyök, s még további évtizedek múltán külső, fából készült le-felhúzzható redőnyök.

A hideg máig is újabb és újabb védőberendezés alkalmazására kényszeríti a családokat.

A családi élet már lakást illetően is központi. Nincs minden családnak külön háza (lakása). Az előző századokban lakott kunyhólakások szorványban találhatók. Ha nem is ösközösségi formában, de úgynevezett nagycsaládban élnek, aminek adott korszakban előnye is volt. Téli-nyári elfoglaltságra rendezték be életüket. A gyermek nevelés rövid éve a Dajka (Nagymama) feladata volt. A 8-10 éves gyermekek már koruknak megfelelően

önálló munkában (állatok legeltetése, etetése stb.) is helyt álltak. A munkanap hossza mindenkére vétfve az év minden szakában és általában a Nap feljöttétől, a Nap nyugtáig tartott.

Nagycsalád, vagy kiscsalád? A jobbágyoknál több generáció van együtt, ahol az Apa, ill. a Nagyapa a gazda, illetve az Anya, vagy a Nagyanya a gazdasszony. A nagycsalád valamennyi tagja a gazda és a gazdaasszony intézkedéseinek tesz eleget. Ez családonként úgy alakul, hogy mekkora a jobbágytelek, ill. az együtt végző termelési feladat. A századok folyamán ez a társadalmi-termelési és rászorultsági viszonyok szerint formálódik. De megjegyezendő, hogy hasonló családi alapon még a 20. század első évtizedeiben is fennállott, módosult formájában, a nagycsaládok *harmados* tanyás termelésében.

Az étkezési szokások: télen kétszer, nyáron háromszor étkeztek. Az étkezés nyersanyag a helyben megtermetű növényi és állati eredetű termékek, erdei gombák, gyümölcsök voltak. Nem valószínű, hogy a mai konyhaíz színjén tudtak előállítani ételüket, hiszen fűszermövények csak vadonban található ízesítők, a paprika helyben még nem ismert, így az ecet és a só volt az ízesítő.

A világítás jobb helyen a gyertya, de meghatározó a saját készítésű *méces* volt. Amihez egy üveg, v. fa, v. cserép bögre kellett, hogy fagyúval v. zsírral töltsék, bele egy fonott lenzsinetet helyezzenek.

A tüzelő fűtő anyaga erdei rőzse, vagy gazdasági melléktermék, /nyáron összeszedett száraz szarvasmarha ganály, úgy a kemencében, mint a szabad tűzhelyen. Minden házban kemence van, aminek előnye nemcsak a melegedés és a kenyérsütés, de télen cserépedényekben a kemencében főzik a napi ételmet.

Ruházatok szükség szerű, de még évente nem váltogatják. Egy-egy ruhában évekig járnak. Lábbeliből télen jellemző a csizma, nyáron a bocskor, s legtöbbször meztláb. A nőszemélyek lábra valót (bugyit) nem hordanak, hosszú és kissé bővebbre varrt szoknyájuk van, s az időjárásnak megfelelően többet, vagy kevesebbet vesznek magukra. Nyáron háziszóttos *pöndölyben* végzik munkájukat.

A férfiak bő lábravalót (gatyát) hordanak. Nyári időben ez a ruházatuk. Télen posztóruhát, vagy a helyi vadállomány bőréből ködmönt és *daku* szerű kabátot varnak maguknak.

Korabeli nők és férfiak a 18/19 századfordulón azonos formájú munkáinget hordanak. Háziszóttos vagy később ipari anyagból varrt, gallér nélküli 1-2 gombos bebújható nyakig érő fehéríng. Asszonyoknál ebből lett a pruszlik. Tiszta alsóruhát általában vasárnapi vetettek magukra. A férfiak vasárnapi felvették a tiszta inget, s a következő szombat estig azt magukon hordva, se nappal, se éjjel nem vetették le, de még ki sem gombolták. A múlt századi embereknek nyáron csak a fejük, a kézfejük és labfejük volt naptól barnított.

A közösségi munka nem alakult ki. Minden jobbágy családjával végzi a termelő munkáját (kivéve a ház építés). Ha idegen munkásra van szükség azt természetben fizetik. Elterő azonban a téli munka. Szomszédok, családok rendszeresen összejönnek: fonnak és már többen szónek is. A férfiak összel begyűjtött fűzfa vesszőből hasznos tárgyakat készítenek.

A bútortai egyszerű, különösen a napszámos munkáscsaládoknál, ácsolt asztalok, ágyak és tárgyak. A lakás tartozéka a *bölcső*, ami adott időben fából kifaragott kisteknő, vagy fűzfakosár, alatta rángatható, mozgatható

henger vagy talp van. A bölcső ősi *szobadisz*, már a rómaiaknál is előforduló bútorzat volt.

A lakást szükségszerűen a zsíros-olajos mécs világítja be, ha dolgoznak vagy étkeznek. Ha a család egyedül van mécesst sem gyújtanak, a napi fáradtság után időben a tyúkokkal fekszenek és a Nappal kélnek.

S ha anyire összeállt a családi felszerelés és fészek, nyilván ezt be is népesítették.

Születés: Az ember biogén lény, tehát szaporodik, hiszen ennélkül nem volna emberi élet. A gyermek születés örömtől ad a szülőknél, s ugyanakkor ad anyai problémát is. A kor lakáshelyzete nagyban eltérő a maitól. Nagycsaládos életforma van, ahol minimálisan is két generáció lakik együtt. A nagyobb helyiségben a nagyszülők az unokákkal, míg a kisebbik (kamrában) helyiségben a fiatal házaspár éli mindennapjait.

Szülések helyben történnek (családonként 3-4 gyermek) az idősebbszülők bábáskodásával, vagy idősebb szomszédok segítségével. Általános szokás, hogy a szülést követően a férj 8-10 napig nem fekdühet be a családi ágyba, így ahol tud *vackol* magának. Az ágy nem francia, hanem deszkából, fából összeállított saját készítésű fekvőhely, szalmával ágyazva. Szülés napjaiban csak az újszülött és az édesanya fekszik az ágyon. Majd a tiltott napok után hárman fekdünek az ágyon: legbelül a féltett újszülött, az anya mellette, és kívül az apa.

A gyermek táplálkozása az első hat hónapban az anya emlőjéből történő étkezés, később az anyja, vagy a dajkaja (nagymamája) a gyermek részére alkalmas eleséget saját szájában pépesít, s ez a fejlődő gyermek tápláléka, amit a

szájából kivessz és a gyermek szájába rakja. Ez mindaddig gyakorlat, amíg a kicsi valami ennivalót önmaga el nem tud majszolni. Ezt követően mindig azt kap enni, amit saját maga alkalmassá tesz a nyeléshez.

A családban mindenki valahol dolgozik a határban, a gyermekeket a nagyszülők látják el és felügyelik.

A falunak az időben imaháza, temploma és papja van. Így a gyermekek *keresztelése* sem maradt el. Ekkor még nem ismert a *komacsészás* keresztanyai kapcsolatot, általában családbeliek tartják a gyermekeket a keresztvíz alá.

A *házasság* az új család alapításának Isten és ember előtt megkötött szövetsége. Az egyházvezető plébános és a már előforduló tanító a fiúkat és lányokat a Házasság Szentségének megismerésére oktatja és neveli. A munkára nevelés és az erkölcsi tisztesség mellett a házasságban élők testi-lelki kapcsolata, úgy egyéni, mint a falu közössége előtt a sérthetetlen szövetség.

A kor szellemének és kultúrájának szintjén a fiúk és lányok nem voltak olyan kapcsolatban egymással, mint századok múlásával. Nem volt szórakozó hely, tánciskola és bál. Az utcán, a munkában, vagy a vasárnapi Istentisztelet után a templom előtt látták egymást. Általában a házassodási kort megért fiúk és lányok, ha volt választottja, saját szüleiivel beszélte meg, e bátor gondolatát. A házassági szándékot kizárólag a férfikort megért férfi kezdeményezhette. Saját szüleiivel megbeszélve *küldöttség* ment a lányosházhoz. Eredmény esetén ezt követte a szülők együttes megbeszélése, amikor a téma főleg melyik szülőnél fognak lakni, vagy netán egy rövid időre házat bérelnék részükre. Ez a rövid idő kényszerítette az új párokat, hogy

ügy dolgozzanak és gazdálkodjanak, mert adott idő után nekik kell fizetni a haszonbért.

Ha netán jobb anyagiakban éltek a szülők, esetleg segítettek egy kisebb házat részükre építeni. Másként ment a jobbágy családoknál, ott az volt az előnyös ha az új párok a családba mennek lakni, az új munkaerőre mindig szükség volt. Nagyobb területen dolgozhattak.

A *lakodalmi* ünnepség még nem volt gyakorlatban. Annak ellenére a citera ósidők óta ismert zeneszerszám és a jobbmódúak igényét szolgálhatta. Az eredményesebben gazdálkodó jobbágyok egy citerás vacsora mellett beszéltek meg az ifjúpár támogatását, ki hány borjút visz, mit szokott dolgozni, azaz dolgoz-e, szereti-e a gyerekeket, mint legfontosabb életjelenségeket beszéltek meg, reménybeli jövőjükről.

Ebben a fejezetben kell a házasság, mint családi kapcsolát komolyságaról megemlékezni. De nemcsak ebben az időben, hanem a 19. század végéig a házasság felbonthatatlan volt, ha jól választottak, ha nem. A született gyermekek érdekében ezt panasz nélkül fenn kellett tartani. Aki mégis önhatalmúlag elvált, az lemondott mindenről, és a faluból örökre elköltözni kényszerült. A falu közössége ítélte és róttá meg, maradása nem lehetett. Az elvált házastárs, amíg az elhagyott élt, nem házasodhatott meg. Az összeállás Földeákon nem volt szokásban. Ilyen összeálló feleket kiközösítettek a faluból. Hasonló eset volt, ha egy nő házasságon kívül szült gyermeket, még a saját szüleit megrovása mellett is vándorbotot kellett venni a kezébe. Az így született gyermekeket a nagyszülők nevelték fel.

Temetési szokások

Adott korban ezzel a végtisztességgel kapcsolatban fordult elő a legtöbb szokásforma és babona. A halált követően 48 óra elteltével temették az elhunytat. A halált követően első volt az ajtók ablakok kinyitása, hogy el tudjon menni a lélek is. A hajnak, szakállnak, körömnek varázsszerű levágása. A holttest ünnepélyes lemosása, felöltöztetése. Egy kisebb értékű pénznek a koporsóba tétele, hogy bebocsátáskor megválthassa magát a mennyekben. Egy-egy temetés alkalmával a falu ráérő emberei valamennyien kísérték a holtat utolsó útjára. A családtagok búcsúzkodásakor mindenki elmondta sérelmeit és megbántódását és mindenki megbocsájtva engedte útra az elhunytat. Emellett elmondták, hogy az elhunyt milyen jó ember volt, mennyire sajnálják és mégis milyen távol kerül tőlük. A halotti tor, amikor nem érkeztek, inkább bogyból főzött pálinkát ittak és emlékezve beszélgettek az eltávozóról. Itt inkább családtagok és jószomszédok voltak jelen.

Összességében megállapítható, hogy a 18. évszázad a korábbi századokhoz viszonyítva jelentős és eredményes életforma kialakulását hozta meg. Az országban, de Földeákat érintően a században nem volt háború. Az osztrák örököségi háborúk pedig Földeákat csak egy felszerelt lovassal érintette. Ugyanakkor ennek következtében keresett lett a termény- és az állat felvásárlása.

A lakosság eladásra, piacra élelmiszert tudott ajánlani, főleg hal, vad, gomba, tojás és szárnyas baromfi kínálattal. A helyi árúcsere pénz hiányában inkább tényleges csere formájában történik, a pénzes piac Makón volt, ahová

tejet, sajtot, baromfit, tojást, babot, kölest, gabonát, gombát vittek eladni. Am nagy konkurenciát nem jelentett a falusi árú, mert általában a makói piac is hasonló árúkat kínált.

Őseink nem sok pénzt számoltak meg évente, nem kellett a bankban elhelyezni. Az évközben összekuporgatott pénzből tavasszal és ősszel a makói vásárban a legszükségesebb ruházatot vásárolták meg a családnak. Annak ellenére, hogy a gyermekek (olykor a felnőttek is) egymás ruházatát is használták, az akkori nagy családokban ez mégis jelentős kiadást okozott.

A századvég meghozta a termelés módosult formáját és termelési eszközeit. A gabona vetés, de a kapás növények is, ebben az időben még csak kézzel történtek. A gabonát nyakba akasztott zsákból szórták. Mag csíráképeségét, ill. vetésre alkalmasságát pedig úgy állapították meg, hogy vízzel telt dézsába öntötték a búzát, s a vízben leült teltebb szemeket vetették el. Ezt ma is tudjuk, hogy a teljesen fejlett szem csíráképes. A vetés módszer volt *egy lábas és két lábas*. Ez azt jelentette, hogy az egy lábasnál minden lépésnél kellett szórni a magot, többet kellett vetni, de a termés is sűrűbb lett. Ha két lépésenként vetették a magot, kevesebb vetőmag kellett, a vetés is ritkább lett.

A század végén már termelnek: burgonyát, napraforgót, kukoricát és dohányt. A kapás növények magját kapával, vagy *sarokkal* teszik a fészekbe.

A kalászos gabonák aratásához a sarló alakú eszközök után ezidőre megjelenik az egyenes, vagy kissé görbe kasza. (egyelőre osztrák gyártmány) A lekaszált gabonát boglyába gyűjtik és kézzel doronggal súlykolva, taposva gyűjtik be a szemet. A szemveszteség nem kevés annak ellenére, hogy kint a földön, a pajtában, vagy a faluszélien döngölt, taposott területen végzik a *cséplési* munkát.

A századfordulót követően további előrelépés volt a cséplési munkában, ami megmaradt a 20. századig. Hasonlóan, mint korábban, nagyobb szérűket készítettek, amelyen már az emberi taposás mellett páros lovakkal, vagy nagyobb szérűn kocsiába fogott lovakkal törik a kalászt a magyerés céljából. A kiépített szérű helyek állandósulnak, éppen úgy mint egy épület. Mivel ezekre minden évben szükség van, és a jó szérű melynek alapja kemény, nem repedezett, a magot nem nyeli el, már fontos termelési célt szolgál.

Az aratás, cséplés a család valamennyi tagját igénybe veszi. A legkisebb és a legöregebb is munkát talál. A kor kaszát formáló eszközeivel a gabonát levágni, kézzel vagy fakukával maradék nélkül összeszedni kéveszerű csomóba, esete ill. délután a harmat leszállása előtt méretes bolyákba hordani, ill. berakni. A kalászos gabona 8-10 napig érik a boglyában, s azután kerül *nyomtatásra*, ugyan is így nevezték az állati és emberi erővel végzett taposó magbegyűjtést.

A fent maradt írás szerint minden 10 kazal nagyságú boglyához külön szérűre volt szükség. A nyomtatás nemcsak taposásból állt, az elterített szalmás gabonát időnként fel kellett rázni, terelni egyik helyről a másikra, míg egyidejűleg a kipergetett törekes-polyvás magot garmadába terelni, amit naponta a szalmás törektől elválasztottak.

A gabonát az időben elterjedt, fűzfából készült és sárral bevont (tapasztott) tárolóban (hombárban) tárolták. Ennek alkalmazása nem volt idegen, mivel a lakást, nyári szállást, kunyhókat is ilyen anyagból és módszerrel építették. Ilyen *hombárokat* még ma is látunk egyes földéaki udvarokban, de különösen makói paraszt házaknál és

tanyákon. A füzgally tulajdonságaként, ha karban van tartva, alkalmas tároló-hely készülhet belőle.

A család nevek képzése, kialakulása jelentősebben erre a századra esik. Magyarországon a római jog szerint apajogú és egy nejjű családok vannak.

A 12. századtól született földéaki gyerekek még csak kereszt néven azonosíthatók. Ezzel találkozunk a Bibliában is pl. János fia József, vagy a falu első papjának a neve: Balázs fia Dénes néven szerepelt.

A család nevek csak később alakultak ki, egyelőre a magasabb rangú (katona, köznemes, birtokos és hasonló) családoknál. Ahol laktak, vagy költöztek családi névként felvették a lakott helység nevét. Ugymint Földeáki János és mások, volt katona nemesek. A népesség szaporodásával mind ez követhetetlené vált, s Mária Terézia császárnő fia II. József kalapos király mindenki részére kötelezően törvényben szabályozza a *családi név* felvételét és használatát. Ez közel egyidőbe esik az egyébként független magyar nyelv újjíjtással.

Boszorkányság-babonáság

A század végén már Földeák falut sem kerülte el a boszorkányság és a babonáság hiedelmei. Boszorkány ugyan a faluban nem volt. Kicsi volt a település ahhoz, hogy egy jobbban felismerték a babonáságot és azt saját maguk is tudták művelni, netán terjeszteni. A babonáságban rejülő hit közelebb állt hozzájuk, az emberben, állatban való megmontásokon keresztül.

A babona búbjá, varázs, bálványimádás. Vallás rendszerek kutatása, kifogása, szüntelen aggodalom a régi és új között, vallás és tudományos babonák terjesztése. Vannak babonás napok. Nemzetenként változók. Nálunk a legismertebbek: Lucza napja, december 13-án, ezen a napon nem jó semmit kezdeni, legjobb egyész nap várni a holnapra. Vagy Szent György éjjelén, amikor az állatok beszélgetnek a gazda haláláról, ennek kihallgatása, stb.

A babona egyik legfőbb szereplője, irányítója volt életüknek, születéstől a halálig. Az emberi termékenység, az állatokhoz fűződő szerencse, betegség, tejjel, tojáshozamhoz stb. stb-höz fűződő hiedelmek. A babonás ismereteket és vele kapcsolatos jelenségeket generációról, generációra adták tovább a bővülést gyakorlók. Ez a mély hiedelem világ megfért a vallással és behálózta a mesevilágot is.

Voltak léleklátók, javas emberek, akik természetfeletti erejükben maguk is hittek. Voltak, akik az elhunytak szellemével tudtak találkozni és tőlük hírt hozni. Voltak, akik imádsággal, ráolvasással tudtak gyógyítani. Voltak, akik közvetítettek élők és holtak között. A visszajárók üzeneteit közvetítik. Ugyanúgy közvetítik az elhalt anya fájdalmát olyan család részére, ahol az itt maradt gyermekekről nem gondoskodnak, rosszul bánnak velük, stb. ezek az erős, erőszakos általában nők kavarják meg a lakosság lelki életét.

Azok részére, akik átérték magukban a felsőbb rendű személyi tulajdonságot, jó megélhetőséget biztosított a babona tudománya. Faluról-falura járva, mint várt prófétákat fogadták a hiszékeny, de nyugalmat nyerő emberek.

Gyógyítottak is, rontás alatt álló kisgyermeket, menyasszont, terhes asszonyt, hasfájást, fejfájást stb. Általános gyógy módszer volt a ráolvasás, egy kosár liszt, vagy kukorica fölött, kezit lábat korommal bekenve. Ilyen

módszerrel dolgoztak még a 20. század 2-3 évtizedeiben is. Mindezeket a faluban csak egyesek tudták produkálni, akik tekintélyt szereztek a nép elismerésében.

A babonának követői és hívői voltak még a 20. század elején is azzal, hogy tárgyuk és témájuk az általános fejlődéssel együtt változott és halt el.

Boszorkányság

A babonától és kuruzslástól intőzményesítettebb volt a *Boszorkány* király tevékenysége, ami a Keresztény Egyházak századokra menő harcát követelte, hogy a keresztény hitet és életet megmentsék a civilizáció részére.

A néphit szerint a boszorkány *démoni* alak, aki az állomba merült ember fajtogató lidércnyomásának okozója. A kereszténység hiedelmeivel vegyítve a babonák révén sok megrontó módszereket vettek fel, az *Ördöggel* szövetekezve, s *tőle* nyeri a bűnös megrontó erejüket.

Szervezetük egész Európát behálózta. Üldöztetésük a 14. századra nyúlik vissza. A boszorkány jelölt lemond az *Istenről* és az *Ördögnek* fogad engedelmet. A boszorkányoknak rendszeresen szombati napokon voltak a körzeti összejövetelei. A mi körzetünkben Szegeden az Ötthalmi dombon, valamint a Tiszán a róluik elnevezett Boszorkány-szigeten. Földeákon 1730-40 között jelennek meg követői.

A boszorkány perek széles Európában több, mint 2.000 boszorkányt állítottak a bíróság elé. Magyarországon 430-at fogtak perbe, s 15-20-at végeztek ki. Az ezt követő évtizedekben még elfogott Démonokat kivégezték, vagy életfogytiglan bezárták.

A Boszorkányok leginkább éjjelkor találkoztak, keresztúton, temetőben, és város- vagy faluszéleken, itt sajátították el egymástól a boszorkány tudományt és tettek fogadalmat. Az utódlás a családon belül öröklődött. A meghalt halálos ágyán kézzorífással adta át a tudományt és a hatalom örökségét. Aki egyszer boszorkány lett az nem léphetet ki, mert társai nem hagyták, féltek attól, hogy el lesznek árulva s életükkel fizetnek. Azt tartották, hogy a Boszorkány halála után nyeri el a büntetését. A Királynőasszony volt a hatalom képviselőjében, a tagok is legtöbben nők voltak.

A boszorkány asszonyok éjjel jártak különböző képekben, mulatnak, lovagolnak, lepelbe bújva temetőbe járnak, rémisztő félelmet gerjesztenek. A boszorkányokat a lakosság részéről félelem övezte, akiket ismertek, vagy gyanították, a házát is elkerülték, aki tehetta az utcát is. Különböző képekben jelennek meg: kasba, teknőbe, vagy kivájt tőkbé, a fejükön méccessel kivilágítva, s azzal sétálnak a temetők és a város-falu széleken. Ilyen alkalommal senki nem találkozott velük, mert nem mert. Ugyanakkor a falu lakói félelmükben villával, fejszével felkészülve várják a házukba. Ha jön, leüссék.

Ez a legendában élő boszorkányvilág századokon át rémei volt a lakosságnak, s ezen kívül nagyon megneghízette az emberek mindennapi életét. Megjelenésüktől jobban féltek, mint a haláltól. A róluik szóló mende-monda is olyan szövegben és előadásban volt vázolva, ami generációkon át félelmet keltett.

A századvég fordulóra a három falurész (Óföldeák, Gajdos, Karabuka) lakosainak számát az állami statisztika 950 főben írta össze. A lakosság közel a kétszeresére

szaporodott. Természetesen magában foglalja az 1740-1790-es évek alatt bevándorolt, tervszerűen betelepített más nemzetbélieket is. Ez utóbbiak eredményes beolvadásával és hozott tapasztalataikkal segítették a testvériség elmélyülését.

A etnográfia leírása keretében megemlíendő, a népszokásokban nem is utolsó helyet képviselő: *italfogyasztás és dohányzás*.

Az emlékező ismeret szerint az emberrel együtt fejlődött a szesztartalmú italok fogyasztása és minőségi fejlődése. Hogy korábban volt-e a faluban ital fogyasztás az csak valószínűsíthető. De ennek a gyártását (előállítását) a század végére igencsak megtanulták. Az alapanyag: erdei gyümölcs, bogyó, édesgyökér, darált gabona, bodza stb. Természetes akkor is erjesztéssel kellett cefrét készíteni, hogy alkohol tartalmat nyerjen. Minden esetre az akkor főzött pálinka nem volt 52 fokos, még 20 sem. De talán éppen ez vezetett a fogyasztás megszokásához. A vallás erkölcs szerint akkor még a nők italt nem fogyaszthattak.

A másik ilyen népszokás a *dohányzás*. A dohányt Európába Kolombusz Kristóf Amerika felfedezője hozta be. Adott időben, 1571 körül még orvosságnak tartották. Magyarországra a hódoltság idején a törökök ajándékként hozták be. Még 1680-1690-es években törvénnyel tiltották az "élvezetét". De mivel ezt valóban élvezte az erősebb szervezetűnek hitt férfi nép, a tiltás nem sokat ért. Szívta, aki még tudta szerezni. Nem volt könnyű, de azért az már csak jelentett valamit, hogy az Uraság Gajdoson dohányt termelt.

A dohány élvezetét fából, agyagból készült pipából szívták. Kezdeti időkben sokan lettek betegek, fejfájással járt a tünet. A történelmi feljegyzés szerint a dohány élvezete a 18. századtól népszokás lett.

- - -

A tisztálkodási szokásokat s ezen belül a ruhamosást, a napi mosakodást, ill. ezek módszerét és formáit egyértelműen nem lehet felismerni. Nyárfából vájt kisebb-nagyobb méretű teknőt használtak. Hamulúggal főzött szappan ugyanebben a 18. században már volt, és használták is.

Minden valószínűséggel a mosáshoz az érvízerek, vízfolyások medreiben visszamaradt lágyvizet használhatták, mert az ásott kutak nitrátos vizei kemények voltak a mosáshoz, amiben nem is oldódott a szennyeződő anyag.

Mosakodásuk szükségserű. Kezüket, lábukat, arcukat, nyáron gyakrabban, télen ritkábban mosták. Már ekkor szokás volt a szájba vett vízzel való kéz és arcmosás, ami a 20. század első harmadáig nem kevés helyen hagyományos mosdási módszerként megmaradt.

A 18. századi elődeink, a 19. századig többségében szakállasok, hosszabb hajúak és bajszosok voltak. Ez a temetési rítusokból is ismert, s ugyaninnen, hogy vágó szerszám létezett, amivel a haját, szakállt és a körmöt lehetett vágni.

A szakáll durvább, merevebb, mint a haj. A szakállt már az ősi történelmi időkben az *erő* jelének és a férfiaság *díszének* tekintették, éppen ezért a történelmi népek is ápolták, gondozták szakállukat. Nemzetenként, faj- és vallás szerint más és más formájú szakállt hordtak az emberek. Borotváló, vágó, nyíró eszközök már a fémkorszakbeli sírokban is találhatóak voltak.

A borbély ősi foglalkozás, a rómaiak óta ismert. Nyugati szomszédunktól vándorolt be hazánkba. Az 1884.

évi törvény, a hosszú évtizedes gyakorlás után ezt a foglalkozást is elismeri és az ipartestület kötelekébe sorolja.

A szappan már az ókorban ismert volt, az akkori vegyi anyagok (hamuzsír, szikso, mész, gyanta, sók, stb.) vízzel való összefőzésével. Elődeink közönséges mosó és mosdószerre a *rodhadt* (hosszú ideig állt) *vizelet* volt, vízzel hígítva.

A 19. századvég ebben a formában eltörölte és reformálta az előző korszak életformáját, szokásait és kulturáját. Hiszen a fejlődést hozó feltalálások a népesség tejjességét érintették, amik a falusi emberek életvitelében is előrelépést hoztak.

II. RÉSZ

A 19. század első évtizedeiben a munkaképes lakosság szaporodásával arányosan, a folyók szabályozása nélkül, nem növekszik a művelhető terület. A folyószabályozás tervével egyébként század éve foglalkozik a vízügyi hatóság, a nagy munka azonban lassan indult el. Addig változatlan ismétlődő gyakorisággal árvizek borítják el Földeák határát. Ilyen volt 1821., 1835. és a legnagyobb 1845. években.

A birtokos uraság által szervezett és a lakosság által végzett évenkénti gátépítést a 8-10 évenként jelentkező nagyárvizek elsodorják, így a következő évek termelhetősége miatt újra kellett építeni.

A gazdasági guzsbakötés, az ország társadalmi és politikai erők reform politikájával megoldódik. Sorban jelentkező megoldások:

- az új község, *Földeák* megalapítása,
- a jobbágy felszabadulás,
- a folyók szabályozása,
- az Osztrák-Magyar Kiegyezés.

A reform lépések a középkori palackból kiszabadult erővel és összetartással fognak az új társadalmi, politikai, gazdasági intézmények fejlesztéséhez. Ezenbél Földeákon az árvizek okozta állapot helyes felmérése, az új falu létesítése. A jobbágyosság ellenszolgáltatás nélküli politikai és gazdasági felszabadulása. S a folyamatban levő Tisza-Maros folyók szabályozásának mielőbbi, községünket érintő befejezése volt.

Mindezek olyan hatásokkal érintették a falu és a települések lakosait, hogy átmenetileg feladva minden

szokástörvényt, a lét felé vették a pozitív irányt. Ezt azonban súlyosan befolyásolta a gyorsan kialakult vagyoni egyenlőtlenség, a jobbágy birtok. Az új község településének kárt vallott kényszere és az igen nagy terhet jelentő kötelezettség (közmunka) teljesítés.

Idestova a korabeli lakosság addig nem ismert terhelésével, szegénységével és szorgalmával elteit másfél évtized meghozta az egyensúlyt.

Ezen II. rész időtartamában helyezkedik el a 19-20. századi falu kultúránk fejlődése, akár a négy életjelenség körében is, a születés, házasság, élet és halál. A nehezen átvészelt 19. század első felét munkával terhelt évtizedek követték, de más egyéni és társadalmi alapokkal. Amiből sok-sok munka árán a század végére soha nem ismert eredményekkel érkeztek elődeink. Különben is ez volt az *új feltalálások százada*, amiből falunknak is származott több új eszköz az előrehaladáshoz, az ősi munkaeszköz, munkamódszer leváltásához.

- A termelés terén újfajta nemesített vetőmagvak, a tájnak és a talajnak megfelelő termelési, művelési és betakarítási, tárolási módszerek.

- A gépesítés terén 1873-ban gőzgépek alkalmazása a cséplésben, valamint a malom üzemelésében. Korszerűbb kéziszerszámok, fogatos járművek és talajművelő eszközök.

- Életjelenségek az egészségben, a társadalmi életben, az oktatás kultúrában, az értelmesebb emberi jellemben és emberi kapcsolatokban.

Idekapcsolva azt is, hogy az *új korban* már nem a boszorkányság, és a hiedelmen alapuló babona rajzolja meg a közösség tájékozódási színvonalát, hanem az értelemben és a misztikumban, a kultúrában helyt foglaló szokások, melyek kiegészítik, még szebbé teszik az eseményeket. A babonás jelleg már helyt kap a népi kapcsolatokban. Hiszen az emberi álmom a legcsodálatosabb jelenség, annak magasságát és mélységét, azért babonás tudománnyal értékelik.

Szeretném csokorba kötni Földeák község lakói szokásai, babonái, hiedelmei volt és jelenkori népi meséit.

Sajnos már írásból is hiányosan ismert a 19. század felemelkedő kora, amikor már közel egy évszázada nem volt háború, a lakosság a szűkebb napokon felülemelkedve, testvéri vigadózó összetartásban ünnepli örömeit és részvétellel búcsúzik bánatától. Családi ünnepekké formálódik: a *házasságkötés* a lakodalomnak nevezett ünnepségen belül, a *keresztelés*, melynek módszerében kiszélesül a család a keresztszülők családjával. És ebben a századutóban ünnepelnek névnapokat, kézfogókat, disznótorokat kedves és éices köszöntőkkel.

A családi jellegű ünnepeken túl kedvelt a szüreti és a farsangi bál. Mindkettő a népi szokást követve forduló napja lehet egy *új családi életnek*. Az egymásnak tetsző fiatalok (fiúk-lányok) már 1-2 éves ismeretség után személyesen informálódnak egymásról a jövőt illetően. Ezek a bálók voltak olyan vonz- és mágnes erejűek az egymás iránti szerelemben, hogy eldöntik még a farsangban, vagy aratás előtt összeházasodnak. Az elhatározást tett követi.

Az eladó lányos édesanyáknak ez volt a legboldogabb értesülés, s egyben a legtürelemlenebb napjai. Csak erről

beszél, csak ezzel foglalkozott és mindent ennek érdekében tett. Ezek a jelenségek tettek boldoggá a családokat.

A farsangi báloknak volt más formájú jelzés értéke is. A férfi, aki e nemesi emberi kötelességét nem tudta viszonzni, a már ismert hölgynek, az nem volt komoly udvarló. A hölgy pedig ebből a farsangból már kimaradt.

A házasság körüli események, vélemények és babonák kulcsfontosságúak voltak. Emellett könnyen elmenni nem lehetett. Ez elsősorban egyéni és családi problémaként jelentkezett. És a: *de mit mond a falu* legalább ilyen súllyal érintette a családot.

Bemutatni szándékozom a hagyományvilágnak egyes fejezeit; az emberi élet *nagy fordulóihoz* fűződő népszokásokat és kapcsolódó hiedelmeket.

Családalapítás

Őseink természetesnek tartották, sőt várták, hogy a lakodalom után egy éven belül teherben maradjon a *menyecske* (új asszony). A gyermekeket fontosnak tartották a családban. Ezek voltak az összekötő kapcsok a férj-feleség és a nagyszülők között. Az első azért is fontos volt időben, mert a 4-5 gyermek neveléséhez a szülőnek a fiatal erejükhöz volt szüksége. Fiatalon kell a gyermekeket szülni, amíg a nagymamák sem öregek, hogy kivehesség részüket a nevelés segítésében, mert bizony nekik is jutott a nevelésből. Akár szegény, akár jómódú volt a család a fiatal asszonyoknak sokat kellett dolgozni. Kímélése csak a terherbe esés után és a szülés előtti hetekben volt. A közbeeső időben a határban a földeken kellett dolgozni és a háztartásban sütni, főzni, mosni a családjára.

A gyermekáldásra nemcsak a keresztényi hit szerint, hanem a családi leszármazottak szaporodása miatt is elkötelezett volt a fiatal anya. Nagyon ritkán fordulhatott elő, hogy az asszony csak a későbbi években szült, vagy meddő maradt. A meddőséget orvoslással, ráolvasással és más babonás módszerekkel is próbálták megszüntetni.

A kor szokása volt a leánygyermeknek egészségének szülői ellenőrzése. Az anyák időben figyelték a leánygyermeküket, hogy mikor jelentkeznek náluk a tisztulás (menstruáció), ha fiatalon, akkor sok gyermeke szülelhet, mivel *érett a méhe*, ki van fejlődve, aminek nagyon örültek.

Minden ismereti forrás szerint, úgy az apák, mint az anyák első gyermekként fiút vártak. A helyi babona szerint jótanáccsal látták el a fiatalokat, hogyan kell szerfekezni a születendő gyermek nemek megválasztásakor: a férj összeszorított foggal, az anya tátott szájjal gondoljon utódjára. Innét származik az a mondas is, ha lány született: *mind a kettő elhátotta a száját*. A született fiút kis *trónörökösnek*, míg elsőnek született kislányt csak *hűgyosznak* becézték. Ugyan is kislányokat elsőként a családban nem várták, de születésük utáni hetekben már mindenki a családban ugyancsak szerette, sőt gondviselőjét látta és nevezte meg benne.

Földeák vallásos község lévén, a gyermeket váró asszonyok terhességük ideje alatt a templomban imádságos fogadalmat tesznek a Szűz Mária oltára előtt, és áhitattal kéri a szerencsés szülést és az egészséges gyermeket. Bójtót, imádságot fogadnak, hogy könnyebben szüljenek. Mária oltalmába ajánlják leánygyermeküket.

Szólni lehet a 19. században is ismert magzat elhajtásról. Ha a családban még nem, vagy már nem volt kívánatos a gyermek, az asszonyok adott korban is a művi

beavatkozáshoz fordultak. Csak kisebb eséllyel mint a 20. században. Voltak javasasszonyok, de inkább öregebb begyakorlók, akik egyébként a legegyszerűbb egészségi ismeretekkel sem rendelkeztek, csak a titkos *kulcs* volt az eszközük, aminek következtében többen meghaltak, vagy életük végéig kísérte őket a kapcsolódó betegség.

Házasság

A házasság célja a családalapítás, vagyis, hogy az emberpárnak családja szülessen. A gyermekkel folytatódik a szülők közvetett élete és a család neve. Őseink idejében a szülők szorgalmazták a fiatalok házasságát. Magukra vonatkozóan is úgy érezték, az öregségük csak akkor lesz nyugodt, ha több családtag veszi őket körül és mentül többen öröklik a *család* nevét. A társadalom is a házas embert tartotta komolynak, aki családjáról és szüleiről iparkodik méltón gondoskodni. Ilyen volt a nagycsalád intézménye is, amiben együtt élt több generáció.

Tudni kell, hogy őseink életében a házasság a család alapításon túl, a létfenntartás biztosítását célozta meg. A fiatal párok tudták annyit keresni, hogy anyagi alapot is képezzenek leendő családjuknak. Azonban nem volt ritka az agglagények és a vénlányok kimaradása a házasságból. Aki meghaladta a 30 ill. 22. évet, már családot alapítani csak igen ritka esetben tudott. Életükben pedig viselték az *agglagény* ill. a *vénlány* jelzőt.

A 19. században hagyományörző családok voltak, családonként 4-5 gyermekkel. Az eladósorba került lányok közül mindig a legidősebb volt a soron. A fiatalabbak csak ezt követően és sorban mehettek férjhez. Netán ha a fiatalabb közben mégis férjhez ment, előfordult, hogy az

idősebb vénlány maradt, ami adott korban a legnagyobb szerencsétlenségnek számított. A gyermekét imádó édesanya ebben élete legnagyobb problémáját élte át. Ha a rendi sort betartották az is okozhatott meg nem értést, ha nem tartották be, úgy az is.

A legények és a lányok ismerkedéseinek számító alkalom a bál, vagy a citerás összejövetelek voltak. Valamennyi nyilvános társas helyre a lányok csak az édesanyjukkal, legfeljebb a keresztanyjukkal mehettek. Azontúl, hogy gardéroziák a lányukat, számon tartották, kik táncolnak szemefényükkel, s netán mégis melyik volna a legalkalmasabb. A lányok anyák állandó és kitartó problémája volt, mielőbb jól férjhez adni lányukat.

Az ilyen táncos alkalmakat követő napon másról sem beszéltek a családban, mint leendő, várható új családi kapcsolatokról. Persze ezt nem mindig kísérte a kívánt eredmény, mert hiszen a legényes házhoz is eljuttott egy-két *érdemes* megjégyzés. Ha a kölcsönös szimpátia állandó belső szívdobogással párosult, keresték a közös találkozást, így alakult ki a tartós, vagy az ideiglenes kapcsolat.

Ha viszont a legény komoly szándékát tudatni merete a lánnyal, s a lány szüleinek nem volt kifogása, akkor elkezdődhetett a lányos házhoz való járás. Ez a házhoz járás, udvariás, beszélgetés, a szülők igen komoly elhatározásától függött. Mert akkor nem mindegy volt a tartóskapcsolat és később a házasság. Viszont amelyik lányhoz csak 3-4 hétig jártak, annak nem sok reménye lehetett a férjhez menéshez. Azon korban jellemzően csak egy kísérgetője (udvarlója) volt a lányoknak.

Viszont ha a párosításban reménység türközödött, a fiatalok szülei *hangos híradón* adták a falu tudomására, hogy újabb próbálkozások ne zavarják a turbékolókat.

Persze a párválasztást nemcsak a fiatalok kívánták - szerették volna - hanem azt mindkét családbeli szülőknél jóvá kellett hagyni. Azt is számonvették a maguk körében, hogy ki volt az apja, nagyapja, hogyan viselkedtek, szegények vagy jobb módúak voltak, járnak-e a templomba, becsületesek-e, szeretnek-e dolgozni, vagy azt is elherdálták, amiük volt. És milyen a szülők családi élete, hány gyermek van még a háznál, hol fognak lakni stb. S nem utolsósorban a fiút, ill. a lányt ki tudják-e úgy házasítani, ahogy kell. Ennek függvénye volt mit kap a legény és mit a lány. Persze a szegényebbnél nem volt ennyi gond. Fontos, hogy a lány férjezett legyen.

Hogy az előző sorok megcáfolhatók legyenek. Adott évtizedekben legtöbbit a nagyon dominált. Szegény a szegénnyel, gazdag a gazdaggal párosodott. Ebben tudta a szülő gyermekei részére a legfőbb elvi segítséget adni. Mert ha *keresztbe* házasodtak, minthogy a *van* diktált, valamelyiknek igen sokat kellett tűrni a házaset idején.

Lánykérés nélkül eljegyzés nem volt. Hagyomány szerint a vőlegény kezdeményezte és küldte kerőbe: a keresztapját, vagy barátját, vagy szüleit. Az eljegyzést megelőzte a két család szülői megbeszélése a fiatalok jövőjéről. Aminek érdemi eredményét a *móringba* (hozomány levélben) rögzítették, mely elsősorban a menyecske érdekében történt. Ez a hozománylevél rögzíti fételes felsorolva, hogy mit visz a leány a házasságba. Ez egyben kölcsönös szavatosságot bizonyító jogi funkciót jelent, a bármi okból előfordulható házasság megszűnés esetén, a menyecske a férje házatól maradéktalanul visszaviheti a möring levél szerinti tárgyakat, földet és más ingatlant.

Ez a szerződéslevel a férj javát is szolgálja, mert a házasságkötés után a szerződésben rögzített ingó és ingatlan vagyomra jogosultságot szerzett. Korukban válás nem volt, nem igen fordult elő, de ha mégis összeveszték és külön mentek, az asszony mindazon értékekre azonnali elszállítással, vagy elválasztással a szerződő levél alapján jogosultságot szerzett, s külön bírósági határozat nélkül vihette magával.

Ezen möringolást követte a *jegyváltás*, ami adott 19. századvégen még igen formális, de már ismert és alkalmazott szokás volt. A vőlegény szülei, keresztzülei vitte a gyűrűket, a szülők a leendő anyósna egy fejkendőt, ugyan így fejkendőt kapott a vőlegény anyja is a menyjelölttől, míg a vőlegény jegykendőt. Ez a kölcsönös ajándékozás, minden eljegyzésnél azonos volt.

Azokban megjegyzendő, voltak esetek: a szegénység, szülői engedetlenség, korai kapcsolatot s más kényszerítő körülmény, mikor mindez hiányzott, sőt az eljegyzési ceremónia is elmaradt.

Az eljegyzés és a házasságkötés közé esett a plébánián történő *beiratkozás* (1895. január 1-től már a községházán is) az esküvőt megelőző negyedik héten, ahol a *vőfély* vezetésével az ifjúpár, mindkettőnek a keresztapja, mint násznagyok és beiratkozási tanúk vettek részt. A háromszori templomi hirdetést egyházi törvény szerint a pap vasárnaponként a szószékről adta a hívek tudomására, azzal a felhívással, ha valaki arról tud, hogy közeli rokonok, vagy más tiltó rendelkezés hatálya alatt állnak, azt vallási kötelezettségként jelentsek a plébánián.

Oltványi Pál plébános idejében kezdetét vette a házasság kötésre jelentkező fiatal párok és azok

keresztzüleinek oktatása a házasság és annak kötelékéről, a családról, valamint a keresztzülők megtisztelő kötelmeiről.

Lakodalmak

A lakodalom gazdái a szülők voltak. Levezetője a századvégén teljes jogkörrel és kötelezettséggel a megfogadott vőfélyek, akik mindkét házhoz hívogattak. A lányos házhoz ebédre, a legényes házhoz vacsorára. Az esküvőhöz a menyasszonyt a szülők nevében a vőfény adta át a vőlegénynek, ill. a vőlegény vőfélyének, aki vitte a násznépet a templomba, majd esküvő után a legényes háznál bevezette a családba és vezette a további ünnepséget. A lakodalom hangulatos fénypontját a vőfélyek adták, ami már a hívogatói verseléssel kezdődött.

A lakodalom napjának előtte a lányosháztól a menyasszony bútorát, nyoszolyát, ágyneműjét jelképes mennyiségben kocsin viszik a leendő lakáshoz. Ami nem lopva történik, ellenkezőleg borosüvegek emelgetésével, ricsajos készülődéssel és elvonulással, az utcabeliek felhívásával, hogy lássák mennyi mindent kapott a menyasszony. Ez a hangulatos felvonulás csak ott volt, ahol volt mit vinni.

Viszik a menyasszony ágát   Adjon Isten
bele áldást

A vőlegény nyugodalmát   Esztendőre
bele fiúkat

A lakodalmi ünnepség kezdete a vőlegény násznagyával és kísérőivel megy a menyasszonyi házhoz, ahol a vőfélyek által rendezett hagyományok szerint kikérik ill. kiadják a lányt. A ceremónia után a vőlegény vőfélyének vezetésével elől a násznagyok, a fiatal pár, koszorús párok és

vendégek kíséretében gyalogosan a templomba vonulnak. Persze nem ilyen csendben. A vendégek kezükben borosüveggel integetnek és kínálnak ismerősöket, a fűvös zene fáradhatatlanul változó nótákkal serkenti a jókedvet. Amiből egy jó lakodalomban nincs is hiány!

A lakodalmak rendszeresen szombati napokon voltak, amikor erre többen ráértek. Ahány lakodalom, annyi szervezetű volt, így egy átlagra vetítjük képzeletünket, ruhára, mulatásra vacsorára egyaránt.

Őseink életében kevés olyan vigadás volt, mint a családi lakodalom. Valamennyi eltérő örömök eltörpültek mellette. A lakodalmas ház vendégei egy nagyobb társaság összessége, ahol mindenki rátalál valakire, de egy közösen belül mindenkire. A kialakult szokások szerint együtt van minden, amiben szórakozni, bűt feleltetni lehet. Étél, ital, zene, tánc.

Ha visszatekinünk e családi, de egyben a meghívott vendégek közös ünnepére, az ismert 18. századtól, a legnehezebb időkben sem szűnt meg intézményesítése. A hangulatos elsősorban is az önképzett, udvarias, bőbeszédű vőfélyek biztosították, a násznagyokkal és az örömszülőkkel megbeszélve. A 19. századi lakodalmakban alakult ki a vőfélyi tiszttség, tevékenység. Előbb csak a rendezésben és a főzésben (ekkor még bélések, meg sütemények nem voltak) valamint az ételem és az ital felszolgálásában. A lakodalmak mindig nagyobbak és nagyobbak voltak, a kultúra és a lakodalom igénye növekedett. Így kerültek elő a műveltebb bőbeszédű strófákat és vicceket mondó, vendégeket kiszolgáló, majd később vőfélynek nevezett férfiak szolgálata.

A lakodalmak fénykora az 1880-1940-es években volt. Ma sokkal több vendéggel nagyobb rendezvények

vannak, de ezek már csak nevében lakodalmak, gyakorlatilag a házassággal kapcsolatos vendéglátás, valamelyik vendéglőben.

A lakodalmak közel egy századot megélt díszes *figurái* a vőfélyek voltak, kik a korok változásaival és versmondásaival tették hangulatossá az esküvői ünnepet. Községünkben 3-4 vőfély megtalálta az elfoglaltságát. Ez a foglalkozás, mondhatjuk tisztesség, öröklődött családokra, testvérekre, olykor eladás-átadás formában másokra.

A még ma is ismert vőfélyi versekben a múlt század kifejezései, szokásainak szavai, szófordulói is megtalálhatók. Ez nem csoda. Ezek a versek őseink ajkán születtek, fejlődött és teretbelyesedett. Egyik generáció adta át a másiknak, még szükség lesz rájuk. Ma már mellőzhetők, postán küldött meghívóra jelentkeznek a kedves vendég, a lakodalmat nem a vőfély irányítja, hanem az üzletvezető. A jókedv közepette előforduló nézetkülönbséget nem a vőfély rendezzi, hanem az üzlet *szakembere*.

A volt hagyományos lakodalmak látványos rendezésének csúcsideje 1920-1940-es évtizedek voltak, aminek alapját és hangulatát Nagyatádi Szabó István földművelésügyi miniszter adta meg. Az általa kezdeményezett magyar mezőgazdaság fellendülése idején, a volt egésztelkes jobbágy leszármazottak és más földművelők, gazdasági helyzetének megengedő biztatása révén, könnyű ünneplő és piacrajáró futó kocsi országos divátja és szükséglete terjedt el. Ezt nevezték méltó elismeréssel: *nagyatádi kocsinak* (Földeákon is volt 10-15). Ezeken a kocsiikon rendezett lakodalmi felvonulás extra parádénak tünt, és annak is nagyon tetszett, aki soha nem ült rajta. Ezt a nosztalgikus délibábot váltotta fel, napjaink személygépkocsi lakodalmi.

A *vőfélyek* emlékére díszes és humoros verseket, vagy anak csak töredékét a *társszerzők* fejezetben olvashatjuk.

Szülés, születés

A szüléshez a családban mindenki készült. A menyecske beköltözött a házba (nagyszobába) tiszta ágylat, ágyneműt készítettek részére, és főleg az édesanyák nagy nyugtalansága mellett várták az unokát. (Ez a szoba volt az új élet fogadása, és az elhunyt ravatalának búcsú helye.)

A községnek 1850-től bábája van /ebben az időben már kettő/, akik még nem tanfolyamon képzettek, de nagy gyakorlattal rendelkeztek, akik a szülők segítségével pontosan és jól végezték munkájukat.

A *bába* szláv eredetű szó, értelmezése = vénasszony. A bábaképzés még Mária Terézia királynő rendelkezései alapján elkezdődött, de községünkbe csak 1876-ban volt képzett bába. Amint az előző sorokban olvastuk a gyermek születésénél többen is részt vállaltak a feladatban, innét a szóhasználat: *sok bába közt elvész a gyermek*.

Rengetek a babonás értékű legenda a fiúgyermek körül, ezekből: előbb az apa ölébe adják, az kezébe veszi és a kalapját a fiú fejére teszi, ezzel az aktussal a magánának ismerte el. Utána az istállóba viszi és felteszi a ló hátára, ami egyben utódlását is jelentette.

Keresztelés

A keresztelés nagyon fontos esemény az újszülött életében, ettől kezdve válik keresztényé. Általában a születést követő 8 napon belül, vasárnap a nagymisén volt a

keresztelő, ahová a gyermeket a keresztanya, az apa és a bábaasszony vitték. A babona szerint ügyelniük kellett, nehogy rontásba lépjenek. A szertartás után, amikor fölben voltak egymásra várva, a plébános együttes áldást adott rájuk, s a templomból kivezette - kísérte őket. A templom előtt számtalan kíváncsi, a gyermeket akarta látni, nem mintha adott korszakban kétséges lett volna, de hasonlították, hogy az apjához, vagy az anyjához hasonlít-e?

Komaság

A komasági intézményt az Egyház vezette be a gyermekek vallásos nevelése érdekében. Az Európában, de Földeákon is volt nagy járványok idején, több esetben a szülők meghaltak, nem volt kit kérni a hátramaradott gyermekek nevelésére. Ebben az írott korban, de a legújabb korig, a keresztiszülők ezt a feladatot igen komolyan vették. Ha a családnak öröme, ünnepe, vagy a gyermekekkel probléma van, a koma, komaasszony mindig ott van. A keresztkomák megválasztása is egy szorosabb kapcsolatú barátságból-komaságból ered. És leggyakrabban a komák egymás gyermekeit keresztelik, a megerősített keresztikomaságban.

A keresztelő lakoma, vagy csak ebéd nagysága függvénye az anyagi állapotnak, s nem utolsósorban hanyadik gyermeket keresztelik, ünneplik. Ezt az ünnepi lakomát persze megelőzte a szülés és a keresztelés előtti komatálás ebédhordás, amikor a szülőanya nem tudott önállóan főzni a családnak. Tehát a *komatál* az az edényösszesség, amiben a koma, komaasszony hozta a keresztelőre az ebédet. Ez az ebéd-élelem hozás a gyermekágy kifekvéséig, 2-3 naponként gyakori segítséget

nyújtott a családnak. Ugyanígy teszik a testvérek, közeli rokonok is az élelemben való segítségüket.

A keresztiszülői hivatást az emberek kibővítették anyagi jelképek ajándékozásával, amit elég széles formában jelenítettek meg. Kezdetben egy kis ruhácskával, sapkával, majd deszka bölcösövel. Későbbiek során *korozsma* (ajándék) címén a kapcsolat és az anyagi lét függvényeként: malac, birka, borjú, csikó stb., felnőtt korra egyéb ígérvények és segítségék. Amelyik családban ezt a kapcsolatot tisztelettel és szeretettel is megtöltötték, egyenértékűvé lépett a vérségi kapcsolattal.

Szülő avatás és a gyermek bemutatása

A kétheti gyermekágy kifekvése után, amit nevezték tilalmakkal teli időszaknak is, az anya első útja gyermekével együtt a templomba vezet, ahol a plébános égő gyertyát ad a kezébe és szülővé avatja az anyát. Az avatási napok általában szombaton voltak, ekkor az anya a Szűz Mária oltalmába ajánlja gyermekét.

Az anya a kezébe tartott gyertyát magával hazaviszi, s minden olyan esetben, amikor gyermeke betegségre utaló jeleket ad, engesztelésül meggyújtja és gyermekéért imádkozik.

Ezen a napon kerül a gyermek az anyai ágyból a bölcösőjébe, s ettől kezdve az állandó fekvőhelye lesz, míg ki nem nő belőle.

A gyermeket általában 9 hónapig szoptatták, de ettől eltérő időben is. A konzervív korban egyedüli biztos és veszélymentes óvintézkedés volt, a terhesség ellen, a gyermek szoptatása. Ezzel ugyan még 2-3 gyermek esetében

nem igen éltak az anyák, de ezt követően gyakori volt, hogy az utolsóknak szánt gyermekét, évekig szoptatták.

A gyermek ételre szoktatása adott korban, több ismeret szerint is, szinte egységes volt, rágtak neki, s így tanult meg pépes-csomós ételmelet nyelni. Legelterjedtebb volt a cukroskenyér összerágása, persze a szalonna sem volt ritka.

Innen a vers: *régi a babának, nyeli a mamának vagy csócsa baba nyeli dajka.*

Temetés

A halál várható megjelenésére számtalan babonás jelenség utal, jelez és figyelmeztet: halálmadár, harangok szava, bútorrecsegés, edény csörömpölés éjjel, a meghalt hozzátartozóval álmodni. Hullócsillag, kukorékoló tyúk, stb. Végtelen okkal és indokkal leírva. Hisz történelmi tény, hogy őseink rendkívüli babonások voltak.

Véleményük szerint a haldoklót jelenlétében nem jó siratni, mert ezzel csak ártunk neki, megnehezítjük a másvilágra való távozását. Ha a haláltusája nehéz, sokat kínlódik, helyes ha szentelt gyertyát gyújtunk a lakásban.

A halál megjelenését minden népnél olyan szokások és hiedelmek veszik körül, amelyet részben a félelem, részben az összetartozás egymás iránti megbecsülése, szeretete teremtett meg.

A legősibb és a legelterjedtebb temetés az elföldelés volt, a 15. századig koporsó nélkül. A végtisztességet kinek-kinek rangja és módja szerint adták meg. A halottat előre készített vagy kijelölt öltözékbe tették, férfiakat feketébe, nőket általában fehérbe-feketébe, koruknak megfelelően. Felkészítették az utolsó útra, kezükbe zsebkendőt, s kezükre

rózsafüzért tekertek, fejük alá pénzt tettek, hogy megválthassák magukat a mennyekbe jutásért. (Innét: hogy nem teszik feje alá a vagyonát.)

Teendők a halál beállása után

Az ablak becukása, a lakás befüggönyözése, óra megállítása, és a tükör lefedése. A haláleset hírül adása a jószágnak, ugyan is még a múlt században a ló és a kutyá is családtagnak számított. A babonás megnyilvánulások szerint az a szokás, hogy a kutyát bevezetik a halott gazdjához, hogy tudja meg: mozdulatlan a gazda. A hűsleges kutyá bánatában hamarosan követi gazdáját. (Amire volt is példa)

A halálhír közlése a harangok által történik. Volt lélek harangozás, ami a haldoklást adta hírül, úgy nevezték *csöndfűrés* valakinek. Ha férfi, akkor három, ha nő a halott, akkor két verset húztak. Ha ezt több harang zúgása követi, beállt a halál.

A végtisztesség megadásában a hagyományok szerint körültekintő ellátással temették őseink halottjaikat. Halála után mosdatták, fűrésztették, a férfit borotválták, öltöztették az állat felkötötték, szemét fémpenzzel lecsukták, mind ezt azért, hogy a 48 órás virrasztás alkalmával nem mutasson torzképet, a régi ismert vonásaival távozzon a búcsúzóktól.

A halotti ellátást a családtagokon kívül, a már akkor is volt fürdőfő, öltöztető asszonyok végezték, akik ezt díjazásért rendszeresen vállalták. Szegényeknek a kereszt-komasszonyok segítkeztek. Ezt követően a koporsóba tett halottat a ház egyetlen nagyszobájába *ravatalra* tették és gyertyák világítása mellett siratták. /A ravatal értelmezése: a házban siratásra és búcsú vételre kiterített halott hidegágya./

A kor szokása szerint a két estén-éjszakán volt virrasztásra rokonok, szomszédok, ismerősök, olvasós asszonyok jöttek, s hajnalig imádkoztak. Szünetben folyamatos volt a halott betegségéről, elhalálózásáról, annak okairól beszélni. Csodálkoztak és sajnálkoztak. Emlegették rég volt cselekedeteit, himevét és dicséretgették.

A temetés kapcsán a halott búcsúztatása a szokástörvény alapján el nem maradhatott. A plébánián rendezett sírhely kijelölés, temetési idő és szertartás megbeszélése alkalmával a hátramaradt, megbízott családtag rendezte, ill. elmondta hogyan és kiktől szeretnék búcsúztatni a földi életét ithagyót. A plébános és a kántor mindezt versekbe írta és a temetésen énekelte a szívsonfó, könnyeket hullatató, fájdalmas csengésű búcsúszövegeket.

Ugyanekkor volt megbeszélve a koporsót készítő asztalossal, a sírt ásó temetőcsőssel összehangolva a temetés, hogy a végfiszteségben csorba ne essen. A hírharang és a temetési harangozás között hogy hányszor harangoztak az elhunyt lelkiüdvéért, ezt az határozta meg, mennyi volt a hagyatéka.

A halottszállító kocsi városi divatként a század végén lett szokásba hozva. Az első fekete gyász kocsi a község vásárolta meg, majd v. Gardi István lett az első asztalos-vállalkozó kinek kocsija volt. Megelőző századon át parasztkocsin szállították a halottat a temető kapuig, ott áttették a *Szent Mihály lovára* s azon vitték a sírhoz.

A temetési menet a halottas kocsi előtt: templomi lobogók, ezeket a pap és a kántor követte, míg a kocsi után közvetlenül a hozzátartozók mentek, majd a résztvevő lakosság. Az utat imádsággal, énekléssel tették meg.

Természetes voltak egyszerűbb temetések, olesóbbak is, mindenkinek bugyellárisa szerint. Pap, kántor és

gyászlobogó egy temetésről sem hiányzott. De a hagyományos hírek és legendák szerint, a fiatal férfiaknak és asszonyoknak, lányoknak és felnőtt fiúknak volt a legszebb és a legmeggrázóbb zokogva sirató temetése. A falu siratta őket.

A halotti tor nem volt szokásban. A tor csinálás ördögi találmány. A 17-19. században az Egyház így jellemezte és ellenezte. A temetés után inkább azon családokban, ahol volt mit osztani, hogy munkaidőben ne kelljen még egyszer összehozni a találkozást, az érintettek visszamentek a házhoz, hogy megbeszéljék az osztozkodást. (Ami nem mindig volt könnyű.)

A gyászt a közvetlen hozzátartozók, de inkább a nők fekete ruhát viselve tartották. Ennek kapcsán sok sérelem esett, mert a *falu szája* számon tartotta, hogy az elhunyt özvegye, vagy jelentős örökösei milyen részvétellel és tisztelettel mutarva élik napjaikat.

--

Álom

Az álom a babonás hiedelmek egyik forrása. Az értelem szintjén művelve mind többen magyarázni tudják annak jelentőségét, netán mondanivalóját. A volt boszorkányos hiedelmek visszataszító magyarázatai helyett személyesebbé válik a babonáskodó jósasszonyok okfejtései, ami a század végén az I. világháborún túl is kedves érzélgős jelenség.

Az emberiség története az álmok sorozata. A történelmi próféták látásai is egybeesnek az álmokkal. A lenyugvó nappal felébrednek az álmok ármjai. Már CICERO is azt mondja: Akik mértékeletesen és józanul élnek, álmaik beteljesednek, amikor annak ideje elérkezik.

Ha az ember hanyat fekszik, sokkal több csudálatos dolgot álmodik. A természet szerinti álom, amely által az Isten tanít és int jövendő dolgokról. Az álmodás két időre oszlik: az éjféli előtti, aminek magyarázata nem érdemleges, mivel még az ember a mindennapi gondjait emészt, míg a hajnali álom megmarad az emlékezetünkben. Éjféli után kakasszóra, már megtisztul a vér és a szív az esti ékezésről. Szívünk felejt a bánatot és a mindennapot, és tisztán álmodunk. Csak a hajnali álom fejte magyarázható!

Az álom babonás megfajtásán túl a legbiztosabb jóslási alap az ember "keze és tenyere", amiből kimeríthetetlen bánat, vagy vigasz olvasható, a jelenét és jövőjét illetően. Az álmos könyvek az ember tenyerét 13 zónára és 56 fontos értékelési alapra osztják.

Az álomfejtés a hosszú, I. világháború 5 éves időtartama alatt a falunkban is szokássá vált. Bevonult 1600 férfi, s a háborúban elveszett 245 közülük. A hivatalos jelentések ritkán jöttek, mivel az ország határán kívül harcoltak, lassú volt a posta, s a nagy veszteség a közönbőség felé hajlott. Viszont az itthon lévő asszonyok a bizonytalan várakozásban a "tudós jósasszonyok hálójába" kerültek. Helyben, Makón és a tanyavilágban jóslottak. Ami a szájhagyomány szerint nem a jósnő véleménye szerint végződött: a vártak nem jöttek haza, a nem vártak közül többen fáradtan megérkeztek.

Az egyszerű álomképek jelentősége:

- Pénzzel álmodni = hátrányt, gyalázkodást jelent,
- Sárba-vízben jární = betegségre utal,
- Bálba, lakodalomban vigadni = szomorúságot hoz,
- Cigánnyal, kéményseprővel álmodni = szerencsét hoz,

- Halottal álmodni, koporsót látni = környezetünkben valakinek a halála,
- Elhunyt családtaggal beszélni álomban látni = lelki nyugtalanság, legjobb este emlékére gyertyát gyújtani
- Futni, valamiről lemaradni, lekésni = szerencsés utazást hoz,
- Ismert, vagy ismeretlenrel ölelkezni = pletykát jelent,
- Virágos kertben, mezőn virágot szedni = szerelmet jelent,
- Ürülékbe taposni = szerencsét jelent,
- Kincset találni: keveset: jó, sokat = nagy veszedelem,
- Táncozni = bánat, megszégyenülés.

Aratás (Századfordulón)

Az új kézi szerszámokkal és munkamódszerekkel reformálódott a legnagyobb és első munkaként tartott gabona aratás. Az összes vetésterület 50 %-a kalászos gabona volt, amit a múlt századi módszerrel időben és eredményesen betakarítani nem lehetett. Ennek megváltozására az osztrák és a cseh szomszédoktól megérkezett a fémsarló, ami leváltotta a *fakukát*, s ettől a nagyobb értékű munkaeszköz: a mai formájú ívelt kasza.

Csupán ez a két kézi szerszám és a cséplőgép lényegesen megváltoztatta az aratás-betakarítás módszerét és lényegesen könnyebbé tette azt. De a megszokás és a cséplőgépek korlátolt darabszáma még továbbra (század végén túl) is alkalmazta a nyomtatászerű cséplést. Viszont az aratás nemcsak könnyebb, hanem módszeresebb lett. A

csapat, ill. a munkafázis: kaszás, marokszedő, kötélhányó és kéveköti, kötélcsináló feladatokból állt. Természetes ezeket az összetartozó, de független munkaműveleteket végezhetette egy-két személy is. Így alakult ki az arató család, vagy csoport (banda).

Az aratórészes bandának szinte egyöntetű szervezete alakult ki, melyben ahány kaszás, annyi marokszedőre volt szükség. Romantikája és fizikai terhe az volt, hogy a major, vagy nagytanya valamelyik istállójának (polyvás színjének) kiürítésével egész heti elszállást készítettek maguknak az aratók.

Hajnali keléssel, még napfelkelte előtt, valamennyien a gabona kévék bekötéséhez kötelet készítettek, azaz a gabonát száraztól felnyújték s abból kötéshez alkalmas vastagságú kötelet csináltak. Ez gyors munka volt, percenként 1 kötél. Ezen hajnali munka befejezése előtt a marokszedő lányok (lehettek fiúk is) bementek a szállásra és gyorsan reggelit *früsitököt* készítettek, hogy mire a kaszások bejönnek, azzal kész legyenek. A reggeli 90 %-ban kolbász nélküli krumpilis tarhonya volt. De hogy izletes és délig erőt adjon a munkához, zsiradékul szalonnát aprítottak a lábas aljára.

Reggeli után gyors kasza kalapálás, mosogatás, tiszta rendcsinálás után hozzáfogtak az aratáshoz. Minden bandában volt első kaszás, akit fizikai ereje és kaszási tudása révén a csapat erre jelölt. Ugyanis fontos volt, hogy elől olyan kaszás legyen, aki húzza a csapatot maga után.

A munkaszervezet úgy volt kialakítva, hogy a kéve bekötésig egymenetben teljes aratást végeztek, így folyamatosan újabb és újabb fogásokba kezdtek. Az aratás további és egyben befejező fázisa a *keresztelés*, a gabona érettségi foka, valamint az időjárás függvényeként lehetett,

ebéd előtt, vagy a napi munka végén, este együtt az egészet, de még a harmat leszállta előtt keresztbe rakni.

Délre (akkor még *nem ebédelték* a falusi paraszt emberek, hanem csak *délre ettek*) az aratórészes férfiak feleségei, vagy családtagja pontos időre közelebb, vagy távolabb (6-8 km-re is) ebédet vittek. Az ebéidő ebben a parasztot is fárasztó munkában másfélóra volt. A kaszások kalapáltak, a marokszedők rendet csináltak és pihentek. Tájékozódásul, ebben a nehéz nyári munkában az egész nap hajlongáló félkévét hónaljába szedő leány, vagy fiú csak 14-16 éves volt.

Vacsorát a reggelihez hasonlóan főzni kellett, hacsak az ebédből nem maradt elegendő élelem. Ezt követte a mosogatás, s a ringatás nélküli takarodó, mert a Nap nem állt meg, órák múlva újabb ébresztő volt. S ez így tartott legkevesebb két hétig.

A kisparaszti gazdaságokban ugyan ezek az aratási műveletek voltak végzendők. Ki-ki hanyad magával naponta gyalog, vagy kocsin ment földjére aratni, még hosszabb napi időben, mint a helyben aratók. Ebben a munkában is a helyben lakó tanyai parasztok voltak előnyben, hiszen minden helyben volt.

A korábban volt szerűn való nyomtatás alkalmával boglyába gyűjtötték a szalmásgabonát, de már most a kévés gabonát asztagba rakják. Ha nem így tették volna nagy lett volna a szemszóródás, a veszteség. A gépi cséplés feltétele az asztag, minék nagysága elsősorban is a csépelendő mennyiségtől függ.

A cséplést éppen úgy mint elődjét a nyomtatást, könnyebb volna egy fényképen bemutatni, mint leírni. Az ismeretlennek még megérteni is nehéz, különösen, aki már a kombájnok üzemelését ismeri. Az emberi erőt kimerítő, de

feltalálásukkor s azt követően csodát művelő cséplőgépegység történelmi időt rajzolt a gazdaságba.

A legfárasztóbb paraszti munka volt Nap kelte előtt, Nap nyugta utánig egyfolytában /rövid étkezési idővel/ 3-4 héten át porban, piszokban dolgozni. A magyar földnélküli parasztoknak a cséplési munka az aratással együtt a család kenyerének a megteremtése volt. Aki ebben a betakarítási folyamatban beteg volt, vagy nem jutott munkához, télen nem volt kenyere. Az alacsony jövedelmet elérő iparosok, kereskedők is éppen úgy vállaltak arató-cséplési munkát, mint a napszámosok.

Hasonló társas ill. akkord munkavégzések alakultak ki, amikor több ember dolgozott *egykarra*, a végzendő munka jellegének megfelelő szervezetben, de ez igencsak egyedül volt.

Nem alakult ki a közös munka a magán kisgazdaságokban sem, hacsak a szántás, vetésben összefogó egy lovas kisparasztiokat ide nem soroljuk, mert a 19. század végétől ezekből volt a legtöbb.

Nem volt jellemző a *fosztóka* sem, annak ellenére, hogy a kukoricát az 1930-as évekig igencsak *hajasan* szedték. Ezt a munkát a család otthon lévő fiatal és öreg tagjai folyamatosan elvégezték, s esténként a család együttesen is ezt végezte. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy a lányos házaknál a jókedvükben talált szülők esetenként lehetővé tették a fiatalok jókedélyű, vicces, nótázó találkozását a kukorica fosztásban. Ezek annyira ritka esetek voltak, hogy évtized múltán is erre emlékeztek.

Az étkezési szokások egyidősek az emberiség életével, ami a középkor óta lényegesen változóbb. Természetes ezt általánostani nem lehet, de mint a fenntartási létünk egyik pillére községünk életében is meghatározó. Elsősorban egyenes arányú az anyagi, társadalmi, népi igényekkel és lehetőségekkel. Elődeink ebben is hagyomány őrzők voltak, annál inkább, mivel valamennyi szokást felmenőktől vették át az utódok. Így a lakáshasználatot, ruházkodást, munkamódszereket, szerszámokat és természetesen az étkezést, annak módját és idejét, anyagát, főzését, sütését és fogyasztását.

Több vonatkozásban érzékelhető a fejlődés, a hagyományoktól való elmozdulás az 1860-70-es évektől, így az étkezésben is, ami kibővült a többféle foglalkozás, az eltérő anyagi bázis kialakulásával. Ez pedig elsősorban a ruházatra, s vele egyidőben az étkezés fejlődésére kiható.

Az étkezés alapanyaga, ha nem is mindenben, de az elkészítésben jelentősen változik, ami sokat tesz az egyoldalú étkezés megváltoztatásában. A babot, borsót és egyéb zöldségféléket nemcsak beérett formában, hanem zölden főzve is fogyasztják.

Mind emellett és ezen túl a falu lakóinak az alap élelmezése: búza, kukorica, burgonya, bab, borsó, lencse, köles, káposzta, paradicsom, gyümölcsből a szilva. Sült tésztaként a búzalisztból kalács lép az előtérbe. Húsfélekből a kialakult étkezési rendben a sertés és a baromfi. A baromfi különböző fajtájának tartása általános volt, ezek biztosították a húsziükséglet alapját.

Az a család, amelyik egész évre sertést nem vágott, az mindennap bőjtölt és soha jó nem lakott. A legszegényebb családoknak is a kenyér biztosítása mellett télidőben, mikorra

az új takarmányon meghízott a disznó, úgy karácson táján a legnagyobb öröme a disznóvágás volt.

A szerény étkezési formával párosult a család szerény költsége, spórolása is. Talán jellemzőnek mondható, hogy a család példamutató és fegyelmet sugárzó feje az apa volt, s ugyanígy az apa tudta nélkül, a háztartási szükségleten kívül, az anya nem vásárolhatott gyermekeinek szükségleti dolgokat. A pénz nagyrá volt! Nehezen lehetett kiárulni vagy megkeresni, s legalább ilyen szigorral tartották az elköltését is. A paraszti világban évenként 3-4 alkalommal időben volt értékesítési lehetőség, így bevétel is.

Dohányzás

Az I. részben megismert dohányzási szokások nem veszélyeztették a lakosság egészségét, nem volt olyan mennyiség, ami az éjjel-nappali füstölést kielégítette volna. Első sorban nem szabadpiaci áron lehetett helyben beszerezni, és az új szokás nem azonnal és nagymértékben érintette a férfiakat. A gajdosi és a karabukai lehetőség egy kicsit nyitott volt az alkalmi beszerzésre, főleg az értéktelen levelekre.

A dohányt kereskedelmi áruként Makón lehetett vásárolni, s egy-egy jó piac alkalmával került sor a vásárlásra, ami óvatos és jó beosztás mellett az élvezetet kielégítette.

Az urasági termelésen túl már 1859-ben 76 termelő főállománnyal. Ez már az évszázadban s azon túl is biztosította a szaporodó dohányosok ellátását, szükségletét, olykor egészség károsodását. Az orvos, a pap, a bíró, akik

maguk is élvezték a dohány kellemes-fanyar ízét, kellő ráhatást nem tudtak a fogyasztás mérséklésére gyakorolni.

Az I. világháborúig az egyház és a tanítók szigorú ellenőrzése mellett az iskolába járó fiatalok nem dohányoztak. Furcsa is lett volna, ha az iskola padjaiban csiholták volna a taplót gyújtásra, s a cseréppipából fújták volna egymásra a füstöt. A háború alatt a tanítói és a szülői figyelem fellazult. A tanulás mellett ettől fontosabb volt a gyermekek munkavégzése. Ki vergődhetett volna a szigorítással, örült a szülő, ha vágott dohánnyal tudott kedveskedni gyermekének, a sok fáradságos munkájáért.

A század végén-elején (leginkább a katonának bevonult férfiak kedvelték meg a zsolddal járó zascós dohányt. E külső segítség még jobban dohányzóvá tette a falu lakóit.

Történelmi valóság Földeák dohányzó község volt. A háború után a 20-as évektől a gyermekek míg ki nem járták a 6. osztályt, a tantestület és a szülők akarata szerint nem dohányoztak, kivétel az egyes szélsőségek. De a 6. osztály összefoglaló vizsgájáról hazaérkező fiút, a dohányzó apa, az anya tudtával, cigarettával kínálta azzal: ha akarod szívjad, de a tűzre vigyázz!

A múltó évtizedekben az volt a kényszer és szokás, ha nem volt dolguk a fiataloknak, hogy lányokat lássanak, és magukat láttassák, kiálltak az utcavégi sarokra. Ott többfelé lehetett látni, s így nagyobb is volt a lehetőség az előfordulható beszélgetésre. Egy-egy utcavégen 4-5 fiú is ácsorgott, beszélgettek s feltűnő bölcsességgel sodorták a cigarettát, keményen füstöltek s várták a nekik tetsző lányokat. Akik természetesen jöttek is, hiszen akkor még a falunak csak két ártézi kútja volt, a főtéren és a gőzmalomban. Ahol pedig lány volt a családban, az ei nem

maradhatott az esti vízhozásról, amit az anyák is támogattak (hiszen ők is lányok voltak egykor).

Nagyon elterjedt a dohányzás, nem is számítható legénynek, aki nem csavarta a cigarettát, vagy nem pipált. Akkor az egy primitív szertartásos cselekmény volt. Ez a nagylegényes módszer tetszett a lányoknak is. Volt is erről kedves nóta: ...*kinek necces lány a babája van is annak cigarettá dohányja...*, így volt. Az igazán szövődő kiskapus szerelmek egyik pozitív jele volt, hogy a necces, vagy nem necces felnőttébb korú lányok a heti randevú (találkozás) alkalmával olykor a kedves egyetlen legényt megajándékoztak egy csomag cigarettá dohányyal. Ezen szavak kíséretében: *ne sokat szívjal!*. Tehát szerette a fiút és megajándékozta, ugyanakkor féltette, hogy nagymértékben rászokik, s ha összekerülnek erre sok pénz kell kiadni.

Vagy hiába volt a figyelmeztetés? Őseink a dohányt nemcsak szívták *ették* is. A múlt századvég harmadában már nem elégedtek meg a pipa ízével, rászoktak a *bagózásra* is. Ennek a lényege a pipába rakott dohány alsó rétegét nem égették el teljesen, ezen keresztül távozott a szívott füst, ez a réteg pedig felfogta a nikotint. Amikor a pipában a dohány eddig leégett, letették a pipát hűljön ki. Utána a pipa alján (csutorában) ott maradt dohány maradékot a dohányzácson lévő piszkálóval a markukba rakták, kissé összenyomkodták, egy cseresznye nagyságú *bagó* lett belőle, amit hol a bal, hol a jobb pofazacska betettek és róla szívták a szaporodó nyálat, amíg a *táplálék* el nem fogyott a szájukból. Fél napig is *sercintették* róla a fölösleges nyálhozamukat.

Ennek ismeretében elmondhatjuk, hogy a sokkal sem elégedtek meg, még a maradékot is kihazsárolták. Az I.

világháborúban és utána született emberek ezt nem gyakorolták, megváltozott a dohányélvezet kultúrája.

Hogy a dohány rákkeltő volt vagy sem, kérdéses, de Öregpám 84 évet élt és bagózott, életében beteg soha nem volt és ez utolsó napjaiban sem érte el.

Káromkodás

Amiben ma is képzettek az emberek, s nem volt másként őseinknél sem, amit primitív életmódjuk és intelligenciájuk nem érzékelt. Az európai-ázsiai káromkodás ősi eredetű, de kifejezése koronként változott. A keresztény világban az Isten nevével súlyosbított brutális modor szókincsei két ezer éve élnek az emberek ajkán.

A keresztény egyházak a reformáció előtt és után napjainkig küzdenek ellene. A hit és az egyházi tanítás alapja: *Istennék nevét hiába ne vedged*. Az őskor, középkor, újkor és a legújabb kor (1945 után) emberi viselkedése másként és másként jelenítette meg a káromkodás formáit. A keresztényi magyar életvitelben, a nevelés és az oktatás évszázadok alatt elért eredményeként említhető, hogy a vallás tanítást ismerő, a korszak intelligenciáját követő emberek: felettesük, idegenek és főleg papjai és tanítói előtt soha nem káromkodtak.

A káromkodás hétköznapi modor és jelenség. Vannak, akik nem is veszik észre, hogy káromkodnak, hisz annyira megszokták, minden második szavukban modortalan kifejezést használnak. Ebben a legújabb kor embere is magára ismerhet. A káromkodás nagy ideje a boszorkányság korában a 14-18. században volt, amikor az *ördög* jelképében jelent meg tanításuk, s minden keresztényi értéket elpusztítani szándékoztak.

Írott történelmünk óta ismert az *átkozódási* forma: égen ki a beled, a nyavalya törje ki, a fene egye meg, a kország jöjjön rá stb. Rosszabb formájú a *rontás* amit szenny leöntéssel végeztek, ismeretlen keverésű anyagok személyre vagy lakásba öntésével.

- - -

Házépítés

Történelmi ismereteinkből tudjuk, hogy őseink a megelőző századokban igen egyszerű és még egyszerűbb lakás rendszerben éltek, de olyan volt, és ahhoz kötötte életüket a szükséglet, az igény és a gazdasági kulturális lehetőség.

Mária Terézia császár-királynő birodalmára kiterjedő építési rendszabályt írt elő, aminek alternatív lebontását az országok a megyei hatóságokra helyezték át. A lakosság szaporodásával a törvényhatósági utasításokban megjelentek a *házépítési* engedélyre vonatkozó rendelkezések. Hosszú átmenet után ennek korszerűsítése, újabb szabályok beiktatása vált szükségessé. Nemcsak az építési anyagot, a lakások külső belső méreteit kellett újból meghatározni, hanem a telken való elhelyezést is. Végül az 1907. évi 46. tc. végrehajtása, melyben többek között aláhúzva szabályozta a mai nevén WC-nek ismert: illemhely, klozet, leterát stb. elnevezésű és mindennél szükségesebb mellékhelyiség építését, valamint a trágyagödör elhelyezését, de nem akár hova az udvarban. Szigorúan a saját maga és a szomszéd ázott kújának 10 méteres távolságán kívül a víz fertőzés mentesítése céljából.

Ez az építmény az I. világháború végéig, s azt követően 1-2 évtizedig is a paraszti portákon még sok

helyről hiányzott. Ezt a *kurvyhós* lakásuk idejétől a ház körül élő *kurvyák* pótolták századokon át.

Az emberi ürülék gyorsan bomló és fertőző, amitől a kutyák mentették meg őseink egészségét, a bacillus és vírus okozta kolera, tifusz, pestis és más járványos betegségektől. Emellett a 18-19. században 2-3 esetben előfordult a kolera-, pestis járvány, százak halálával.

- - -

Az *Egyház* szerte ágazó bekapcsolódása a nép mindennapi életébe. Őseink életformájának a vallásos hit volt az alapja, bizonyos hiedelmeken alapuló babonákat az Egyház is elfogadott, támogatott, s ezek egyházi szokásokkal olvadtak össze.

A keresztény vallások legfőbb ünnepei: *Karácsony*, *Húsvét*, *Pünkösd*, *Úrnapja*. Valamennyi ünnepnek misztikuma van századokra visszamenő gyakorlattal. Valamennyinek cselekménye és mondanivalója, a hit és a szeretet, a krisztusi alázatosság lelki hordozója.

Karácsony Krisztus Jézus születésének emlék ünnepe, amit a keresztény világ december 25-én tart. A karácsonyfa, mint az élet és a szeretet jele, Nyugatról halad Kelet felé Strassburg (német) város környékéről, már 1600 körül ismeretes. Hazánkban 1825-30 körül érkezett, s a század végére vált az országban és Földeákon ismertté. Ma már igen nagy kultusza van a karácsonyi fenyő ünneplésnek.

Az ünnep kialakulása és megtartása Földeákon az Egyház szereplésével kezdődött, időlegesen fenyőfa nélkül. A karácsony a szeretet ünnepe volt, oly mélységében, hogy ez alkalommal a hitben élő és haragban álló emberek megbocsátottak egymásnak. Kezdetben vala karácsony napján a templom előtt újból kezdtek beszélni egymással.

A vallás tanítás alapján nyert igaz szeretet lelkesége az évtizedek folyamán külsőséggé alakult át, s a 20. század derekától formális, költekező, köteles és elkötelezettség vezérelte formációvá lett a karácsonyi ajándékozás.

Karácsony a *szeretet* ajándékozásának ünnepe, aminek lelkesége egész évre életünkre kiható ajándék.

Ez ünnep kapcsán ismeretes a kis Jézus születésének játékos módon ismertetett *betlehemezés*, amit száz éve gyakorolnak Földeákon is, valamikor a felnőtt 17-18 évesek, az I. világháború után már az 5-6. osztályos gyermekek, akiket hosszú évtizeden át Dehény Lajos tanító úr tanított be és irányított a őket, a lelkeszel. A faluban több betlehemes gyermek csoport volt, úgy 4-5 között minden évben. A Miklós püspökről ránk maradt *Mikulás* és a betlehemi *Jászol* bemutatása a gyermeknevelés egyik sikeres példája volt.

Karácsonyhoz fűződő, legalább is ekkor alkalmazott szokások közül a *lucaszéke* amit december 12-én éjfélkor kellett elkezdeni a megfelelő forma összeállításával, úgy hogy mindennap kellett rajta valamit csinálni, mert csak így volt hatása a cél elérésének. Az így készült széknak 24-én az éjféltől misére kellett kész lennie, hogy készítője magával vihesse a misére és alkalmas helyen, amerre a lányok álltak, arra szembe fordulva a székre kellett felállnia és rájuk nézve megtalálhatja a rátekintő leány csillogó szemfényét, akit neki rendelt a Sors.

A másik gyakoriság szintén karácsonnyal kapcsolatban, hogy december 24-én du. a családapa a ház nagyszobájába az asztal alá egy szakajtó kosárba: búzát, csöveskukoricát, napraforgót, gyümölcsöt, almát, aszalt szilvát (bagolytűdőt) tesz, felül egy kis csomó szénát. Ez itt van vízkereszt napjáig. Közbeni időben az asztalon étkezés alkalmával keletkezett morzsalékot ugyanebbe a kosárba

tették. Ez a szintén babonás cselekmény a vallással kapcsolatos, a család és az állatok egészségével, szaporodásával magyarázva. Amikor a 8 nap eltelik a kosarat tiszteltre méltóan kiűrtik. A gyümölcsfélét a család, a terményeket pedig a háziállatok külön fogyasztására adják. Abban a biztos reményben, hogy méltón fogadták a kis Jézust *jászolukba*. Ha viszont karácsony napján és Vízkeresztkor misére is mentek, teljes búcsút nyertek bűneik feloldozására.

Vízkereszt napján január 6-án minden katolikus család templomba ment a vízszentelési szertartáson való részvételre és a szentelt vízből való hazavitel céljából. A hívő család egyik fontos és állandóan a háznál tartott orvossága, vagy csodaszere a szentelt víz volt. Felsorakozhatatlan mennyi gyógyításra, megrontás ellen, szem és fülkezelésre, stb-re volt alkalmas hatása.

Igazán a karácsonyi ünnepekhez kapcsolódik az *Aprószentek* emlékére függyermekek által végzendő orovicsolás. Ez a megemlékezés községünkben egyidős a karácsony ünneplésével. Amely a kis Jézus születése alkalmával ill. azzal egyidőben Heródes által végeztetett kisdédek megölését szimbolizáló emlékcselekmény. A kisebb gyermekek vékony gallyból maroknyi virgácsot készítve mennek a kétezeréves emléket feleleveníteni és kérdik: Hányan vannak az aprószentek. A válasz: 144 ezren, vagy még annál is többen. Ennek tudatos szokása nem a 6-7 éves gyermekekben született, ez az Egyház évezredes nevelése és a szülők támogatása a hitben való nevelésre.

Virágvasárnap Jézus Jeruzsálembe volt bevonulásának emlékére, az akkor volt pálmaágakat, általában barkával helyettesítve a körmeneten a hívők kezében tartva viszik. A megszentelt barkaágból készítik a

hamvazószerdai hamut. Az ünnepséget a 6. századtól alkalmazzák az Egyház a szertartásaiban. Földeákon a húsvéti ünnepel egyidejű a megtartása.

Húsvét az apostolok idejéről fogva a kereszténység legnagyobb ünnepe. Az őskorban egy héti tartott. Az 1771. évi pápai emlékirat már 2 napos tartásról intézkedik. Jézus feltámadásának ünnepe, már az ókorban is sokféle szokásban volt tisztelve, vagy bűnbocsánatért vezekelve. Községünk szokásai közül említhető: *Nagycsütörtök*, amikor a harangok utolsó kongása elhangzott, a ház asszonya seprővel kezében kiugorva a házból, a ház előtt és utcán faltövét gyors mozdulatokkal söpörve kiabálja: kígyók, békák szaladjatok a háztól távozzatok.

A nagycsütörtöki harangok elnémulása után, a nagyszombati feltámadási ünnepség toronyban lévő fából készült kereplők adták a templomba hívó jelet.

Nagypéntek a falu külsőségében is egy nyomott gyásznap jellegét mutatta. Egész napon jövés-menés a templomba a Szent Sír imádásához, s azon napon az emberek egyszer étkeztek.

Népies megvalósításában egyedüli nagy és ájtatos ünnep volt a *nagyszombati* feltámadási körmenet, amiben valamennyi hívő lakos részt vett.

Locsolkodás húsvét másnapjának reggelén, német eredetű a húsvét utáni hangulathoz illő játék, amit kezdetben (1870-80) felnőtt férfiak és nők követték, igen hangulatos formában, különösen jóidőben. Vízrel való öntözés, ami akkor tiszteletet jelentő cselekmény volt, elsősorban is a választott leányzó iránt. Népi szokásként nem fejlődött volna ki, ill. nem maradhatott volna máig fenn, ha évről-évre nem módosítják, újították volna. Évtizedek után össznépi utcai játék volt. Végül azt sem tudták kit öntöznek, de csuda

élvezetes volt. Azon hagyományok közé tartozik, ami máig széles körben ismert és alkalmas, úgymond előkelő baráti és udvarias megemlékezés kedves hölgyekről.

Húsvéti tojás A húsvéti locsolás megváltási díja. Szimbólikus jelképe a tavasznak, a természet újra éledésének, mint ahogy a feltámadás is az örök életnek. Tavasz ünnepként ősidők óta tartják, s az akkori szokás keretében tojással adományozták egymás jókívánságát. Ezt a jelképet vette át a kereszténység is Krisztus feltámadásának szimbólumául.

Búza szentelés bűnbánati szertartás körmenettel. Ősi szertartás a zöld gabona határbarami megszentelésére minden év április 25 napján. Általában a falu szélén egyik, vagy másik gazda felajánlása alapján. A levágott 2 nm. búza megszentelésére lobogós körmeneti formában a pap vezetésével népek tömege énekelve, imádkozva megy. A szertartás alkalmával a pap bocsánatot kér a falu népének bűneiért, s esedezve kéri az Isten segítségét, óvja meg a határt az elemi csapástól, adjon bőséges esőt és nevelő napfényt, hogy minden embernek meg legyen a *Miatyánkban*... kért mindennapi kenyere.

Úrnapija Krisztus Teste emlékének ünnepén sátor alatt körülhordozzák az *Oltári Szentséget*, annak méltó dicsőítésének menybe szálló énekeivel. A templom tér négy sarkában (a négy égtáj jelképeiben) ideiglenes, virágokkal díszített oltár előtt könyörgő és hálát adó imádságokat mondanak és áldást oszt a körmenetet vezető pap.

Búcsú

Községünk lakóinak a búcsújárása a 16-17. századra is tehető. A szegedi alsóvárosi Mátyas templomba az 1310 körül települt Ferences-rendi barátok, amikor a falumnak nem

volt papja, sokszor az árvíz miatt is, meg ezzel párosulva a hittérítés miatt a falunkba látogattak. Az ismerettség azzal bővült, hogy a nagyobb egyházi ünnepekre ide látogattak. Hiszen nem volt messze. Ez időben ismerték meg a Havi Boldogasszony-i szegedi búcsút, ahová a barátok hívták és vitték elődeinket.

A barátok hozták magukkal ezt a megnevezést, hogy: Havi Boldogasszony. Az ide telepítésükkel megkezdett templom és kolostor építések adták templomuknak ezt a nevet. A Mátyás templomi nevet pedig onnét kapta, hogy Mátyás király 1465-ben itt járt és ígéretet tett és adott a templom meg a kolostor újjá- és bővített építésére. Az ígéret zálogául mindjárt itt is hagyta a drágakövekkel és igazgyöngyökkel ékesített palástját. Az építkezés elkezdődött, de a király közbe volt halála miatt csak 1503-ban fejeződött be, a szegedi és környékbeli adományozók segítségével.

A törökök 1526. szeptember 28-án jelennek meg először Szegeden, majd átmeneti nehéz idők után 1543-ban végleges engedélyt adnak a barátoknak az egyházi működéshez. Nem sokáig tartott, 1552-ben a törökök felgyújtották a templomot és kirabolták. Ekkor tünt el a romában századokkal korábban festett Havi Boldogasszony /Szűz Mária/ kép, amit a papok ide telepítésük alkalmával hoztak, mivel Mária tiszteletére építették templomukat és a rendházat.

A kép eltűnését és megkerülését több történelmi legenda övezi. Ebből kettő:

1. A lerombolt, leégetett templom főoltárán (persze akkor csak egyoltár volt) lévő keretből a képet egy hölgy magához vette, úgyhogy a törökök őt meg ne lássák és az ottani mocsárba taposta bele.

Hosszú idő, 80 év telt el, amikor egy török katona lovával a mocsárba merült. Ennek kiszedése (ásása) alkalmával megtalálták a tekercsbe sodrott *Mária* képet. Ugyan a törökök Mohamedet imádták és imádják, de megkönyörültek a legnagyobb ellenségén, a *Krisztus* követőkön és átadták az Apátnak a képet.

2. Másik történelmi legenda a gyűjtogatással és fosztogatással a Mária kép kerete körben megégett. A közben ott lévő s megbújt emberek képet elvinni nem merték, hanem felkötötték a volt helyére

A fosztogatással egy időben, amit csak összeszedtek a törökök hordták a Tiszán lévő hajóra, amit vitték volna Törökországba. Erre a hajóra került a templomi kép is. A törökök elégedetlenek lehettek, mert a túlterhelt hajó süllyedni kezdett, amikor odahajtották a lakosságot a rakomány partra hordásához. A képet egy ember véletlenül meglátta, magához vette és alkalommal átadta az Apátnak. Írott legenda szerint, akkor a képet Makóra menekítették a belvárosi templomba. A képnek több vándorlása volt, mire állandó helyet kapott.

A Mária képet 1630-ban az eredeti helyére, a szegedi Mátyás templom főoltárára helyezték. Azonban 1704. július 20-án Rákóczi Ferenc seregei a templomot kifosztották és felperzselték, a képet sikerült megmenekíteni, és végül 1713-ban az újonan épült oltáron helyezték el.

Az írások szerint Földeákról 1865-1870-es évektől alakul ki a rendszeres búcsújárás Szegedre.

A felsorolt 19. század második felétől kialakult és maig meglévő hagyományokból említést érdemel a nép hitét és hiedelmét kifejező ragszokdás, a körmenetek alkalmával

szórt, vagy díszített virágok, megszentelt barka, és zöld gabona, maréknyi hazavitele a házhoz.

A szertartás áhitatában résztvevők közül egy ember sem ment haza megszentelt növény nélkül. Az akkor élő őseink misztikus életfelfogással hitében bízott abban, hogy a ház erese alá elhelyezett, megszentelt növény megóvja házat és családját a veszedelemtől.

Egymás iránti *tisztelet* egymás *köszöntése*. Az ősközösség óta fennáll. Községünk életéből csak a 18. századig kell visszamenni, hogy írott ismeretekkel is találkozzunk. 1710 óta papja és tanítója volt a falunak, az egymás iránti tiszteletnek, köszönésnek a *szerepd felebarátodat, mint önmagadat* keresztényi parancsolat volt az alapja.

Az 1860-70-es évekből ismert, a falu lakói: a hivatalos embereknek *dicsértessék a Jézus Krisztus*, míg egymásnak *dicsértessék* szóváltással kezdték beszédjüket, vagy csak egyszerűen egymás mellett elmenve üdvözölték egymást. Mint minden kifejezés és kapcsolat évtizedek során változott. Századfordulóra elterjedt az *adjon isten* (agyonisten), valamint a nyugati forrásból és a református keresztények köszöntési módja a *jó napot* szóhasználattal. Ez utóbbi polgári köszönésnek számított, ezt a református iskolában a gyerekek így tanulták és az utcán így köszöntek, a lakosság megszokta és egyértelműen használt köszöntéssé vált. Jó reggelt, Jó napot, Jó estét.

A köszönéssel kapcsolatos a barátság, s a barátságához tartozik a beszéd. A férfiak hagyományos szóismerete a szűk falusi életformához, a foglalkozáshoz volt kapcsolódó. Ők keveset beszéltek, ezért látszóttak komolyabbnak is, mint ahogy azok is voltak. A család fenntartásáról kellett

gondoskodniok, méltó utódokat tisztességre és munkára nevelni.

A nők, az asszonyok, az anyák nyitottabbak voltak, többet jártak 1-2 osztállyal az iskolába, több volt a szókincsrük, jobban tudtak beszélni. Ez egybe vágott a nő, az anya szerepével. Mindkét - nemnél ez emberi benső indíttatásként hatott a maga családi és társadalmi kötelékében.

Földeák községben 1874. január 1-től állandó emberorvos, 1919-től folyamatosan állatorvos is van, akik vigyáznak az emberek, ill. az állatok egészségére.

De mi volt ezt megelőzően? Ha az ismert magyar paraszti szokásokat figyelembe vesszük, első helyre került az *állatok* betegségének elhárítási kérdése. A paraszti életnek úgy a jobbágyi, mint a felszabadult paraszti világban a megélhetőség bázisa az állattenyésztés volt, amit csak a 19. század harmadában múlta felül a növénytermesztés jövedelme.

Történelmünkől arról is tudunk, hogy a ló, meg a szarvasmarha *családtag* volt a gazdaságban, amik a család tagjait is megelőzték, ha betegsége került sor. Az anyagi lét folyamatos fenntartását az állatok biztosították, így azok orvoslásához a megfigyeléseken alapuló generációs folyamatu gyógyífmód és módszerek, ismeretek alakultak ki. A lakosság közül többen gyakorlatlalt foglalkoztak a mások állatainak gyógyításával is.

Apáról fiúra maradt gyakorlatból tudták, ha a ló eldobja magát, sűrű a vére, eret vágtak rajta, további kezelésre pedig tárgy gyökeret húztak a szügyébe a betegség levezetésére. Tudták, ha túletették olyan nyers gabonával, ami beledagadt és bélcsavarodást okozott. A

felgyülemlett bélgáz, ilyenkor a végbélen keresztül beleit rendezték (visszaigazították) és erős külső gyomor csutakolással segítették elő a bélműködést. Ha a sok sárban járás miatt sebes, vagy sömörös lett a csüdje, vagy test sérülést kapott: gyógnövény, réztartalmú por és zsír keverékével kezelték és pihentették.

A szarvasmarhánál jelentősebb formában az etetésre kellett ügyelni. Leggyakoribb betegségeként a felfúvódás említhető, amit már akkor is a ma is használt trokár elődje, hegyes üreges cső bendőbe szúrásával engedték ki a felszaporodott levegőt. Vas szeget talán az akkori marhák nem is nyeltek, hiszen a háznál is csak faszeg volt. Így nem kellett a százfű bündöt kifordítani.

Általános volt az ismert gyógnövények nyersen, vagy főtt, szárított etetése, és dunszftba kötése. A fél rideg tartáson lévő állatokat a ma ismert betegségek nem terhelték. A tartási viszonyok kedvezően ható ellenanyag termelést biztosítottak az állatokban.

Lemérhető az állatok gyógykezelésére irányuló törekvés az adott korban alkalmazott és kiadott könyvekből. Már 1797-ben, amikor természeti anyagokkal való gyógyítást és kezelést végeztek, a ló gyógyítására Tseh (Cseh) Márton írásában olyan könyv jelenik meg, ami több mint százféle betegség kezelésre, gyógyításra ad tanácsot.

A gyógykezelés, a gyógyszer természeti anyagai: papsajt, gyökér, csábifű, fekete nadály, sáfrány, fehér lilium, csontvelő, vér, bor, feketeüröm, egérfűfű, vörösmályva, sárkányvérűfű, farkas mályva, örvény gyökér, rézpor, terjékfű, lenmagolaj, terpetin, nadályfű, farkas alma, édesfa, kén és számtalan sok, ma már ismeretlen anyag és növény, szolgálta az állatok gyógyítását.

Az ismert gazdasági célok érdekében az állat gyógyászat is állandóan fejlődött. Kb. 1870-ben szerkesztett, s 1902-re ötödik kiadást megért az *Állatgyógyászat megismerése* c. könyv, több száz betegségre orvoslást ajánlva kerül kiadásra a magyar parasztságnak: *Ismeretekkel felfegyverkezve igen sok betegséget leküzdhet a gazda ha...*

Ez a gyógyászkönyv is még teljes terjedelmében a természeti gyógmódokat tartalmazza. Az állat gyógyászat alapja a tüneti megfigyelés, amit a gazda követhet figyelemmel.

A 20. század elejétől községünknek volt egy híres állatgyógyásza dora Mészáros József személyében, aki olykor emberek egészségének javítására is tett javallatot.

Az emberek saját betegségük kezelésében is a hagyományosan ismert módok és ezek fejlesztésével (kivéve a fertőző kolera és pestis betegségeket) jól megoldották a tüneti kezelést, s a gyógyulásban nagy segítsége volt az erős szervezetenek és gyógyulási akaratnak. Gyógyszerük növényi eredetű virágok, bogycok, gyökerek voltak, amit főzve ittak, vagy külső kötözés formájában használtak. A sömörös, kirepedezett kezüket, lábukat saját vizeletükkel mosva és dunsztolva eredményesen gyógyították.

Általában nem maradt el az erdei bogycok és virág nyersen vagy vízben főzött fogyasztása sem.

Elődeink életében előfordult a vér sűrűsödése miatti panasz (gutaütés), aminek gyógyítására az ősidők óta ismert piócát használták, a nyak főerére helyezve. Nem igen volt olyan 50 éven felüli család, ahol ez az állat ismeretlen lelt volna.

Fő gyógykezelésük a gyógnövényekkel együtt a gyulladással járó betegségekre a hidegvizes, vagy a jeges borogatás volt. A hideg víz, főleg a jég fontos szerepet

töltötte a 18-19. századi gyógykezelésben, amit bizonyít, hogy az 1864-ben épült községháza alatt jégtároló pince volt, majd az 1908-ban épült nagyvendéglőnél jégvermet kellett építeni a gyógyításban használatos jégzsükséglest tárolására.

Elődeink, őseink lényegesen kevesebb betegséget ismertek, mint a 20. század embere. Naturális életformájuk jobban kialakította a szervezet ellenanyag termelését. Ezt a kort az orvosok, bábák megjelenéséig a falu lakosaiból kiemelkedő, gyakorlatukban megfelelő ismerettel, vagy ráérzéssel rendelkező *gyógyítók* mindig voltak, akik segítettek a betegeken.

Községünk életében a néprajzos monográfia kiemelkedő kora 1860-1930 az időkorban található, amikororra a falunk nagyközségnek mondható lélekszámmal, s a korszak kultúrájának ismeretével is rendelkezik. Népszokások és középkori babonák kísérik a társadalom életét, benne él. Alapja az ember hiszékenysége, lelkesége, amely olykor kapcsolódik a vallási eseményekhez és a természeti jelenségekhez.

Nem volt olyan család, ahol a babonák összességének legalább a felét nem ismerték, hitték volna. Az álombéli jelentőségektől, a szemveréstől, a ráolvasástól és a végtelen stb-ig mind izgalomban és hiedelemben tartotta az embereket. Csak egy *érdemleges* álom, vagy jelenség *szakszerű* megfejtése, milyen stresszben tudta tartani a boldog hajadont. Talán mondhatjuk, hogy népi szokások és babonás legendák nélkül szegényebbek lettek volna Őseink, és a mi életünk is.

Mind ezt múlt idővel jelezhetjük. Az 1950-es évtized megfosztotta az embereket az álmodozástól, a

népszokásoktól, a babonás hiedelmektől. Más irányba vezényelték a nép figyelmét. Pártok alakultak politikai népmesékkel. Fontos hagyományokról szoktak le az emberek.

A Marx-Engels-i tanítást ugyan a faluban is többen ismerték, de a Szalinét senki. Ez az *új hivallás* sarkon fordulást jelentett a múltnak. Az emberek ebben a törvényekkel körülzárt kavalkádban nem tudták társadalmilag hogyan cselekedjenek. Kit és mit kövessenek. A hatalom képviselői elsősorban is a múlt feledését s egy újabb élet követését kívánták. Így szűkültek be elsőként az egyházi *házasságok*, a nép szokásainak megfelelően kialakult lakodalmak. A bensőséges családi nagy lakodalmakat felváltották a hivatalosabb helyeken, vendéglőkben rendezett ünnepek, még több vendéggel, tiszletszerűen.

Követte a *keresztelő*, ami mélyebb nyomokat hagyott az akkori családokban. De gyorsan megértették és lemondtak róla a fiatal szülők. Amit viszont nem tudtak *elfogadni* a nagyszülők. Az átmeneti évtizedekben született gyermekek nagyobb részét, keresztzülok nélkül, a Nagymamák, vagy az anyák keresztzülei, vagy a szomszédasszony vitte a keresztviz alá.

Mindkét formájú társadalmi rend, vagy népszokásnak minősítő hagyomány megszűnésének, évtizedek múltán ismerhetjük fel a következményeit.

A *temetés* hagyományos rendjének megváltozása előrelépés volt a városok temetési rendjéhez hasonlóra. Földeákon 1947-ben terveztük költségvetésileg a *ravatalozó* építését, 1949-től temetnek ennek igénybevételével. Ezen épület és berendezésének funkcionálása következetes intézkedéssel lett beüzemelve. Mint ismeretlen módszer

ellen többen elzárkóztak, mivel nem tudták halottaikat a megszokott hagyományok szerint búcsúztatni, virrasztással tölük búcsút venni. Ez a kívánság elsőként megoldódott, mivel a temetőőr helyben lakott, addig virraszthattak ameddig a résztvevők kérték.

A ravatalozóból történt temetés Földeákon is korszerű módszert hozott, az évszázadok hagyománya helyébe, amit a lakosság korabeli öregjei is elfogadtak.

A társadalmi korszakváltással a régi hagyományos néprajzi módszerek és szokások észrevehetően megszűntek, vagy módosultak. Az ismert hagyományok századok alatt alakultak ki: Őseink egyszerű életformái, környezete, foglalkozása, tájékozódása, az elemi erő jelenségei, és egymásra utaltságuk idején. Az élet változó jelenségeit: ha az örömet, vagy arra utaló bizakodást jelentett, Istentől segítségül kapták! Ha súlyos csapás volt, figyelmeztetésként zárták magukba.

Őseink életét a hitvallása és a babonás hiedelmek övezték és tartották össze.

Társadalmi kultúra

A község kultúrája a sajátos vidéki mezőgazdaságban tevékenykedő lakosság fejlődését mutatja, ami a környező falvakétól mérsékelten magasabbnak volt érzékelhető. Ennek alapja, hogy a községet 1730-tól a Návay jobbágyuraság képviselte, s mint járási megyei tisztségviselők közsegüket nem elsúlyedni, hanem minden vonatkozásban elismertebb szinten kívánták segíteni.

A kultúra összessége több összetevőjű: anyagi, termelési, foglalkozási, építési, iskolázottság, tudomány stb. Községünk életében a korszakoknak megfelelően elsősorban is a termelés, építkezés, foglalkozás, az életvitel területén

követhetjük nyomon, a meg nem szakadó folyamatossgot, a község történetének leírása alapján.

A kultúrát kezdettől fogva az Egyház képviselői terjesztették és tették ismertté, szokássá a nép körében. Kezdetben csak a biblia tanításán keresztül, mivel évszázadokon át csak egy pap meg egy tanítója képviselte az oktatást, a tanult kultúrát.

A 19. század derekára már összehasonlítható eredmény mutatkozik a hagyományosság és a korszerűség területén. Ezt rohamosan növeli a közsegvezetők képzett kultúrája, a feltalálások kihatása a termelésre, összességében az anyagi kultúrára, amit községünkben 1850-1890-ig nevezhetünk a második kultúr korszaknak.

Ebben az időben jelentősen fejlődik a termelés. Ebben az időben jelentősen fejlődik a termelés. Ebben az gyakorlati és tudományos módszerei. Ebben a félvészázadban épülnek: a templom, az iskolák, a község háza és gyarapodnak a korszerűbb lakóházak építései, ezek mind a tudomány, a fejlődés letéteményesei. Mindezek kiszolgáltatását végzik: a papok, a jegyzők, a tanítók, orvos, bábák, kereskedők, iparosok, gazdálkodók, s kialakul a kultúrreteg a faluban.

Mint ahogy az élet, úgy a fejlődés is folyamatos. A század fordulón már 9 tanítója van a községnek, és 520 gyermek jár az iskolába. Az építési kultúrát is követve felüljárnak az iskolák, a község háza, több középület és új óvoda épül. Az iskolák benépesítésével nyert alapot a tudomány kultúrája, amit ugyan rövide zár az első világháború.

A háború után egy újabb korszaka következett a kultúrának 1920-1947-es évek időszakában. A megtépázott országban a magasabb emberi értelem aktív erőt adott a község lakóinak. A kiesett háborús éveket a kultúra több

területén próbálkozással nyitották: A fokozottan előírt iskola látogatással, ami a háború alatt igencsak visszaesett. Társas klubok alakításával, olvasó körökkel, ifjúsági szervezetek alapításával. És most lép előtérbe, ami a község életében nem volt ismert. A falusi szini előadások kiszélesítése, amit főleg egyházi keretben a papok és tanítók kezdték és fejlesztettek.

Minden szervező, nevelő és oktató teljes elismerése mellett a legkiemelkedőbb kultúrvezetők voltak: Dehény Lajos tanító, Csepella Andor tisztelendő és Dehény Kálmán kántor. A tevékenység főleg ősztől tavaszig működött, mert a szereplők általában iskolások voltak, akik a nagyobb egyházi ünnepek alkalmával, valamint az óvodától a VI. osztályig az évszázó vizsgákon méltó előadásban tisztelték meg a kedves szülőket és nagyszülőket, örök boldogságukra, és a jelenlévők emlékeire.

Az oktatók sikerével és a lakosság tetszésével egyesülve a Dehény család a cserkészekből, a fiú- és leányegylet tagjaiból kiemelve és jelenkezve a felnőtt korúak fiatalágából alakított szinkörrel minden évben 2-3 téli előadást produkáltak a Nagyerdemő lakosságnak. Az idő, a fejlődés már évtized múltán ezt is selejtezte, többet várt az érdeklődő lakosság és megjött a jeles vándorszínészet. Ez irányú kultur fejlődés megszakadt, felváltotta a II. világháború, aminek után, a legújabb kor kultúrája szélesedett és fejlődött községünkben.

Népszámlálásról adatszolgáltatás

Az első évfolyam 1868-ban volt kiadva a teljes ország területre, amely a városokon és megyéken kívül 12.000 helységet ölelt fel, de az adatszolgáltatás csak megyei szintű volt.

Az összeírás és értékelés adott évtizedekben: a terület, népesség, foglalkozás, szaporodás, házasságkötés, halálózás, vallás, vetésterület, és betakarítás, állattenyésztés fajták és hozam szerint.

Példának: *Csanád megye* teljes területe: 4 járás, 1 város, 26 nagy és 3 kisközség, 17 pusztá.

1870-ben

- népessége 47760 férfi, 48087 nő,
- szántóföldje 160.617 kh.,
- összes területe: 2.061.646 kh.,
- szarvasmarha: fajtája = magyar, svájci, riska 44965,
- ló, öszvér és szamar: 29094.

1880. évben

- Más szerekekben összeállítva: vetésterület, terméseredmény összes és átlag, csak östermeléssel foglalkozók, napszámberék,
- lélek szám: 109.011 fő,
- búza átlag termése: 10.08 hl egy hektáron,
- napszámber: férfi = 65-250, nő = 36-140, gyermekek = 24-110 krajcár,

Községünkre kiterjedő értékelés és adatszolgáltatás csak 1900-tól van fokozatosan bevezetve.

FÖLDEK KÖZSÉGRŐL

Népszámlálást értékelő statisztika 1900. évről

Megnevezés	keresők	eltartottak
Összes népesség	1758	2945
Mezőgazd. őstermelő	1378	2546
Ipari foglalkozású	163	226
Kereskedő foglalkozású	21	38
Közlekedésben dolgozó	5	7
Közszolgálati alkalmazásban	38	36
Véderő (csendőr)	9	-
Cseléd foglalkozású	96	37
Egyéb foglalkozásúak	38	55
Kereső férfi	1265	747
Kereső nő	112	1794
Gazdálkodó 100 holdon felül	7	-
Kisbirtokos 10 holdon felül	267	-
Kisbirtokos napszámos 10 hold alatt	70	-
Napszámos családtag ffi	149	863
Napszámos családtag nő	11	-
Mezőgazdasági vezető	5	20
Cseléd	219	464
Mezőgazdasági munkás kereső	649	1194
Munkásnak saját háza van	215	-

Népszámlálást értékelő statisztika

Megnevezés	Kereső 1910 évben	Eltartott 1910 évben	Kereső 1920 évben	Eltartott 1920 évben
Összes népesség	1916	3210	2662	2924
Mezőgazdasági foglalk.	1494	2730	2173	2370
Ipari foglalkozásúak	168	223	223	272
Kereskedelmi foglalkozásúak	33	4036	36	61
Közlekedés foglalkozásúak	10	26	17	51
Közszolgálati és szabadfoglalkozású	47	52	57	38
Véderő	6	-	22	16
Nyugdíjas	-	-	23	29
Napszámos	34	9	-	-
Házicseléd	97	26	91	44
Egyéb	27	104	20	43
Mezőgazdasági dolgozó	1367	797	1531	637
Mezőgazdasági női dolgozó	126	1928	-	-
100 hold felet. birt.	13	-	16	-
10-100 holdig	102	-	107	-
10 alatti kisbirt	347	-	357	-
Segítő családtag	167	116	437	909
Mezőgazdasági tisztviselő	4	12	1	5
Mezőgazdasági cseléd	224	507	212	290
Mezőgazdasági munkás	598	1046	1038	1159
Munkásnak saját háza van	200	-	315	-

unitárius	-	1
egyéb	-	7
Házépítés téglából	47	47
vályoggal vegyes	80	87
vert fal	939	994
Tető cserép	816	991
zsindeley	115	48
nád	135	89
<u>Házak összesen</u>	1066	1128

□	1910	1920
Megnevezés		
Község területe	12465	12465
Lakossága	5126	5586
Férfiak	2614	2738
Nők	2512	2848
6 évnél fiatalabb fő	869	554
6-11 év közötti	810	963
12-14 év közötti	336	440
15-19 év közötti	440	646
20-39 év közötti	1354	1450
40-59 év közötti	876	1037
60 felett	441	495
Nőtlen hajadon	2663	3014
Házas	2207	2198
Özvegy	251	365
Törv. elvált	5	9
<u>Állampolgárság szerint</u>		
magyar	5091	5541
német	21	30
főt	1	5
szerb	-	2
oláh	10	2
egyéb	3	6
Együtt	5126	5586
<u>Vallás szerint római kat.</u>	4697	5177
görög kat.	13	8
református	370	327
evangélikus	20	46
görög kel.	9	10
izraelita	17	10

III. RÉSZ

Mindannyiánk érdeke és kötelessége lehet, elődeink, öregjeink életének megörökítése.

Ebben a fejezetben válogatás nélküli sorrendben közölve van, mindazon földeáki lakos érdemleges hozzájárulása, az utókorra hagyott emlékeiről, akik ehhez élményt, ismeretet gyűjtöttek.

A lakodalmi vőfélyek működése a 19. századvégre Földeákon is rendszeressé vált, majd a világháború után a 20-as évek kezdetén kiteljesült, lakodalom nélkül nem volt. Személyes és írott emlékeinket *Bajnóczi Imre, Kiss Ernő, Kiss László, ifj. Kiss László és Elek István* vőfélyek jelentik meg.

Rácz Istvánné, Bajnóczi Erzsébet, Dózsa Gy. u. 19. mint Bajnóczi Imre leánya elmondásából és bemutatásával ismerhetjük meg a századelőn megjelent Morvai Rezső: *Vőfélykönyv* írása alapján a Földeákon is használt vőfélyi verseket.

Elmondása szerint: Édesapám a háború után vőfélyeskedni kezdett, hogy kitől vette át a tudományt nem tudom. A vőfélykönyvet 1925-ben vásárolta, mivel kevésnek tartotta az ismert *mondókákat*, így ebből tanult újakat. De megemlíthetem, hogy amikor abbahagyta a foglalkozást 1930-as évben a könyvet tanulni az utód vőfélyeknek odaadta. Talán még ma is azt, vagy módosított formáját használják.

Könyvszerinti, eredeti vőfély versek

*A vőfélyek arra kérik a menyasszonyt,
hogy díszítse föl kalapjukat s botjukat
Békesség, a háznak, jó napot kívánok,*

Én itt a vőlegény követeként állok,
S mindőn bemutatom e háznál magamat,
Kérem hallgassák meg egynémely szavamat.
A vőlegény nekünk arra adta szavát,
Ha szépen megkérjük kedves menyasszonyát
Kalapunkra ékes bokrétát fog rakni,
Lobogó kendőket pántlikánkra adni.
Én hát fölkérem a vőlegény nevében,
Pálcánk s kalapunkat díszítse föl szépen.

Vendéghívás

Alázatossággal lépünk e hajlékba,
Ég áldása szálljon a benne lakókra,
A házigazdától bocsánatot kérünk,
Hogy tisztes házába belépni merészlünk.
Jövetelünk okát elmondom én bőven,
Egy szép ünnepély van nálunk készülőben,
Melyre a családot általunk hivatja,
A vőlegény és az ő tisztes édesatyja.
Ki majd a jövő ..... napon a kedves fiának
S az ő szerelmetes jegybéli párjának
A községházánál tartja esküvőjét,
Saját házánál meg a menyegzőjét.
Ennek a szép napnak megüljük a torát.
Szíveskedjen majd nála megjelenni,
Vacsora után a táncban is résztvenni.
Jelenjenek meg majd a jövő...: reggel,
S mi szívesen látjuk a többi sereggel.
E szóm és mondásom van kegyelmeiteknek!

Nyoszolyák meghívása

Tisztelettel tesszük ide be a lábunk,
S ennek a háznak jó napot kívánunk.
Egy derék barátunk esküvőre készül,
És nyoszolyó lány kell a menyasszon részéről.
E szép tisztességet a lányuknak szántuk,
S most a kérésünket felhozni kívántuk.
Ne mondjanak nemet s mi érte jót állunk,
Hogy a lányasszonynak nem lesz baja nálunk.
Eljövünk majd érte ... reggel szépen
S másnap visszahozzuk rózsás egészséggel.

Beköszöntő a menyasszonyi háznál

Ma hajnalban alig, hogy virradt a reggel,
Összegyülekeztünk szép számos sereggel,
Jöttünk aztán tisztas hajlékukhoz végre,
Kedves menyasszonyunk nagy tiszteletére.
A násznagy urakhoz van egy kis kérésünk,
Ott kinn várakozik szép serég vendégünk,
Legyenek szívesek őket befogadni,
Mí sem fogunk érte adósnak maradni.

A menyasszony kikérése

Kedves seregeim, én csak azt csudálom,
Hogy akikért jöttünk, azt sehol se látom.
Hogy kárba ne vesszen sok fáradozásom.
Menyasszony asszonyom, jöjjön ki kértemért,
A mi seregünknek nagy fáradságáért.
Előbb elkísérjük az Isten házába,
És ott összekötjük a hitnek láncával,
Hogy vidám örömben, tartós boldogságba,

Éljen mindhalálig szerelmes párjával.
Adják ki a mátkát harmadszor is kérem,
Várja a vőlegény türelmetlenségben,
Szánják meg a szegényt, már ne szenvedtessek
Hanem a menyasszonyt karjába vezessék!

Másikszertű kikérés

Menyasszony, vőlegény egymást megszeret-
ték,
Sorsukat egymásnak a kezébe tették,
Egymásnak akarnak szentül csak élni,
S ma megyünk a frigyre ég áldását kémi.
Itt áll a vőlegény és vele jött násznépe,
Hogy az ő házába rendre elkísérje
S mert e házban lakik ő gyönyörűsége
Illő tisztelettel bejöttünk hát érte.
A kedves menyasszonyt adják ki hát nekünk,
Hogy a nagy templomba eljöhessen velünk.
Siessünk szerettim, tegyük meg az utat,
Lám az óra is már kellő időt mutat,
Ne hagyjuk ránk várni a plébános urat.

Búcsú az anyától

Édesanyám mikor tehozzák beszélek,
A szívemben akkor nagy fájdalmat érezek,
Teneked köszönöm, hogy e földön élek.
És hogy felnevelték: halát adok néked.
Te irányítottad eddig az utamat,
Lelkemről elűzted minden bús gondomat.
Örömmel töltötted be mindig valómat,
És adtal énnekem mindenféle jókat.
Isten rendelése, hogy téled elváljak,

S választott férjemmel külön úton járjak,
De azért lelkemben mindig velek leszek,
Írántad ez tán is, mint eddig érzek.
Mert habár tetőled, másfelé haladok,
Mégis mindenkoron leányod maradok.
Csak azért az egyért könyörgők teneked,
Tartsd meg irányomban mindig szereteted,
Légy szerető anyám, bár nem leszek veled,
Áldja meg az Isten minden lépésedet.

Búcsú az atyától

Elsőben is atyám, szóm hozzád fordítom,
Búcsúzó beszédben zokogva indítom,
Köszönettel veszem atyai voltodat,
Hogy ápoltrák engem, kedves leányodat.
Az égnek ura a te öregségedet
Gyámolítsa értem, te szép vendégségedet,
Az élők sorába tartsa életedet.
Frisítsd mindenkor az egészségedet
Engedje meg jó atyám, ha megbántottalak,
És ha téged sokszor háborítottalak.
Aldjon meg az Isten, szívből kívánom,
Ezennel bevégezem tőled búcsúzásom.

Elindulásakor

Tisztelt uraimék tartsanak most velem,
Mire mindnyájukat most felkérem.
Menjünk eskövőre ezen szép párral,
Hogy végezzük dolgunk Isten áldásával.
Most legény s leányt kísérünk mi oda,
És hites házaspárt hozunk onnét haza,
Kik egymást szeretve boldogok lesznek,

Akiknek kívánom, hogy sokáig éljenek!

A vendégek asztalhoz ültetése

Uraim, mint látják asztalt terítettem,
Az emivalóhoz mindent készítettem.
Nem hiányzik itt már sem tányér sem villa,
Mint látják még az se ki az ételt hordja.
Legények és lányok nem kell húzódozni,
Tessék csak az urak után sorakozni!
Én pedig elmegyek most már a konyhára
Hol már az ételek várnak rám sorjára.
Az első tál ételt, míg ideig hoztam,
Hogy azt el ne ejtsem mindig imádkoztam.

Pecsenye beadása

Pecsenyét is hoztam mégpedig többfélét,
Köszörülje meg hát ki-ki kése élet.
De el ne törjék ám a tányérnak szélét,
Mert azután valljuk még annak szükségét.

Bor feladás

Szív vidámításra Isten a bort adta,
Amint zsoldtárjában szent Dávid megírta.
Gazdám is hordóját velem kifuratta,
Tele kancsó borát velem felhozatta.
Emeljük a kancsót, köszöntsük a gazdát,
Isten tartsa őt meg s áldja minden dolgát.

Evésre, ivásra serkenő felhívás

Nem siralomház ez, félre most a bajjal,

Legyünk vígan, míg ránk nem köszönt a hajnal.

Ürüljön a kancsó, és fogyjon az étel,
Senki ne mondja hogy éhen ment innét el.
Asszonyok, menyecskék hozzá kell csak nyúlni,

Egy kis jobb kedv miatt nem kell ám pirulni.
Hanem azért mégis köztünk legyen mondva,
Ne álljon ám félre senkinek sem konytya.
Borból a fehérmép kicsit fogyasszon,
Nincs csúnyább mint az, hogy berúg az asszony!

Zombori Andrásné, Kiss Júlianna, Karabukai sor 3.

Leírása szerint, akinek az édesapja: *Kiss László*, annak a testvérei *Kiss Ernő* és *Kiss János* vették át a vőfély stafétabotot *Bajnóczi Imre* vőfélytől. Az említett könyvből és helyi szokásokból összeállt tudomány betanulásával.

Ebben a cikkben Zomboriné édesapja vőfélységéről mondja el ismereteit, annak közlésével, hogy nagybátyja *Kiss Ernő* épp olyan ismert és népiesen jó vőfély volt, mint apja, nagyon sok lakodalmat vezettek le együtt.

Édesapám 1906-ban született, több testvére lévén már 6 éves korától libapásztor volt, rendszeren csak 1 osztiályt végzett, ezután állandóan szolgált, amikor volt jó és rosszabb gazdája is. De nagyon értelmes volt, ha nem is járt iskolába, a többi gyerektől megtanult írni, olvasni.

A vőfélységet először *Ernő* nagybátyám kezdte, mint segéd (másod) vőfély a tudományt kezdte megismerni, s mivel jól ment neki, apám is ráadta a fejét, mert ezzel együtt már többet tudott keresni, amire szükség is volt, mivel öten voltunk testvérek.

Apám önálló vőfélyként a 30-as években kezdte el és folytatta 1974-ig sok sikerrel és elismeréssel, amikor a bátyámnak adta át, aki akkorra már egyik jó zenésze volt a falunak. Így egy kicsit párosult is ez a két foglalkozás. *Laci* bátyám is évekig foglalkozott ezen igen szépnek mondható megbízásokkal.

Gyakorlatilag nagyon sok szorgalmas munkát igényelt ez a lakodalmas vígadás. Amikor a lakodalmas szezon bejött, annak ellenére, hogy ketten is voltak vőfélyek, se éjjeit se nappali pihenése nem volt, mindig attól féltünk, hogy ezt nem lehet kibírni. De igen. Szerették és állandóan hívták őket.

Elmondom, hogy miből is állt a lakodalom a vőfély részéről, aki igen nagy felelősséget vállalt magára.

- A házasodni készülő fiatalok szülei már hónapokkal felkeresték, hogy vegye előjegyzésbe a lakodalom napját, mert ezt csak így lehetett pontos és biztos. Esetenként változott: a legényes és a lányos háznál ugyan az a vőfély volt, de nagy lakodalomnál mindkét háznál külön vőfély kellett. - Az előjegyzés egyben megbeszélés is volt, amikor megbeszéltek a meghívni szándékoltak névsorát, ennek végleges feljegyzését az esküvő előtt 2 héttel megkaptam apám. És ugyanebben az időben fogadták meg a szülők a zenészeket is. Akkoriban is jó muzsikás banda volt: *Tóth Jani bácsi* meg *Kürtösi Sándor* személyében. - A lakodalmak általában az udvaron felállított sátrakban voltak megtartva, meg a házhoz tartozó valamennyi alkalmas épületben. A lakodalmas időkben volt akiknek direkt bérbeadásra való sátoruk volt, ami nagyon megkönnyítette a rendezést. Mert csak képzelnünk el, hogy a meghívott 200-250 személynek (néha többen máskor kevesebben) mekkora hely, mennyi étkezési eszköz kellett a főzéshez, tálaláshoz, egy

külön helyiség a rengeteg (minden családtól) a vendégek által hozott süteményeknek, meg a sok gyereknek, akiknek ez volt életük legnagyobb ünnepe, ahol finomat ehettek és játszottak. - A leendő esküvő előtt apám elment a szülőkhöz névszerint felírni, hogy kiket hívnak meg a lakodalomba. A lakodalomnak szombati napon voltak, így előtte már egy héttel hozzáfogott a hívogatáshoz. De ennek volt meghatározott feltétele és módja. A hívogatást csak feldíszített ruhában lehetett végezni, ez adta meg a hivatalosságát. Tehát a hívogatás előtti este elment a lányos házhoz, ott a menyasszony feldíszítette: delin kendővel, piros, rózsaszín és kék szalagokkal, a kalaphoz virágot vagy szalagot tűztek.

A szalag színeinek meg volt jelentősége: a *fehér a lány tisztaságát, a rózsaszín: a lányosságát, a kék: a vőlegény iránti hűségét* jelképezte.

A lakodalom nagyságához Apámnak segédei voltak: Dombi Antal, Elek István, meg László a testvérem. A lakodalomnak külön szertartása volt. A szertartások alapja a cselekmény és az előbbi oldalakon már ismert versek alkalmazása, ami az idők folyamán és vőfélyenként is módosulhatott.

- A szépen felöltöztetett és megfésült menyasszony búcsúztatása a szülőktől, testvérektől, rokonoktól. - A násznagyok, a fiatalpár, a koszorús lányok és legények párba állítása és a fuvós zenekar kíséretében a templomba vezetés, a d.u. 4-5 óra között megtartandó esküvőre. A templomi esküvőt még de. megelőzte a polgári esküvő a községházán, ahová a fiatalpár és a két násznagya ment. Jobbik esetben a vőfély vezetésével, aki a boros üvegre fűzve vitte a fonott kalácsot az anyakönyvvezetőnek. - A templomi esküvői szertartáson az eskü és a fogadalom megkötése után a menyasszonyt a násznagnéja az oltárt megkerülve körbe

viszi fogadalmának megerősítéséként, amikor a fátyolát az oltár falához dörgölte, hogy házasságában erőt nyerjen az ördög csábítása ellen. - Az esküvőre a vendégek zöme a templomba sorakozott be, hogy a szertartást és a beszédet végig hallgassák. Az esküvő befejezése után a fiatalpárt a pap a templom ajtóig kísérte, ahol a pap nyakában lévő szent stólát a fiatalok búcsúzásként megcsókolták. - Nem volt lakodalom, ahol a templomajton kívül megjelent menyasszony cukrot, vagy aprópénzt ne szórt volna, amivel a gyerekek soha nem elégedtek meg, mert egy-egy gyereknek kevés, vagy semmi nem jutott. - A lányosháztól elindult és a legényes házhoz vezetett menet kíséroeje volt a rezesbando, akik bármilyen hosszú volt is az út, bírták tüdővel. Ez is értékmerője volt a lakodalomnak, mint ahogy a nézők véleménye a menyasszony szépsége, csinosága, ruhája és díszítéséről alkotott népi vélemény.

A násznép hazaérkezésével Apám beköszöntötte őket a legényesház szüleinek és ezzel elkezdődött a lakodalom. A vendégek elhelyezkedtek, ittak, beszélgettek miközben a kiváló zenészek húzták a talpalávatót, és a mindig szívesen hallgatott szép magyar nótákat. Így telt az idő a vacsoráig, este 7-8 óráig.

Vacsora időre a vőfély elrendezte az ünnepeket, főleg az új párok, a násznagyok és a násznagnéknak, valamint a szülők ülőhelyeit az asztalnál. Utána nagy sereg élelemszállítók élén megjelent Apám s az idevonatkozó vers elmondásával asztalra tette a jóízű finom tyúkhúslevest.

Az étkezés megkezdése előtt, a násznagyok vezetésével imádkoztak imígyen: *Édes Jézus légy vendégünk, áldd meg, amit adtál nekünk.* Ezt követően édesapám mindenkinek versben mondott jó étvágyat. A levest követte a pörkölt, majd a sült, mindkettő feltalálásánál

újabb étvágy gerjesztő verseket mondott. Miközben kellemes cigányzene kísérte a vendégek étkezését.

A vacsora befejezésével Apám imádságra szólította a vendégeket, amikor: *Aki ételt, italt adott, annak neve legyen áldott* ima elhangzása után mindenkinék egészségére kívánta az elfogyasztott vacsorát.

A vacsora végére 10-et mutatott az óra. A fiatalok már nagyon várták az asztalbontást, hogy legyen hely a tánchoz. Nem is volt abban szünet olykor-olykor úgy belejöttek, hogy ha ők nem, de a muzsikások kimerültek.

A multságot sokáig tartani nem lehetett, mert hát idő kellett az újjasszony táncra, meg az újpár is már pihenni vágyott. Éjfél után 1 órakor átöltözve megjelenik az újjasszony, Apám köszöntőt mond, majd a *bandának* egyet csettint, egyet fordul a menyecskével nyomban a násznagy karjaiba adja, miközben a rostát tartva, verseket mondva árulja a menyecskét, majd váltva a vőlegényt. Figyelve az órát, meg a rostába rakott pénzt, s annak függvényében mennyire tolokodnak még a rosta felé, véget vetett az árverésnek, az újjasszonyt megvette az újember és elvitte a meseországba. Közben voltak kedves, bolondos játékok, hol az újjasszony papucsát, a hajdísztét, fésűjét, vagy a násznagyok kalapját lopták el a játékos kedvű vendégek, aminek az ára nem volt olcsó, amit a rostába kellett tenni.

A rostába gyűlt pénzt a vőfely előtt a szobába elvonulva a násznagyok számolták meg, s adták át a szülőknék.

Ezt követően a vendégsereg igencsak elfáradt, ki-ki a párijával az asztalok mellé húzódott, iszogatótt, beszélgettek, halk zene mellett nótáztattak.

A vendégek egy része hajnal felé búcsút vett a ház népétől és ismerősöktől. De nem ment el mindenki. A

megritkult vendégsereg a jó reggeli után nótára kelt, ami azzal fejeződött be, hogy majdcsak kevés lett a zenész, mert a paraszti büszkeség párosult az igénnyel, mindenki zeneszóval akart hazamenni. Rika is volt az a lakodalom, amelyik nem azzal végződött, hogy az utcán véges-végig fívőszene kísérete haza a jókedvű vendégeket.

Ennyi és ilyen volt Földeákon egy lakodalom a mindenkori vőfely vezetésével és fárasztó munkájával.

- - -

*Elek István vőfely versei, Földeák, Damjanich u. 1.
Vőfelyi vállalkozás*

Szerencsés jó reggelt kívánok e háznak,
E házban lakó hű gazdának.

Ime megérkeztem parancsolatára,
Hogy vendégeket gyűjtsék hajlékába.

Most kötelességemről hírt adok,

Ajánlom magamat, szolgának maradok.

Kendő kérésre

Tapasztalhatjátok bármely utasnak

Ha levele nincsen áristomot adnak.

Kérem el hát azon levelem, bokrétás címerem,

Mellyel a sok szép vendéget megtisztelhetem.

Kendő köszönése

Köszönettel veszem ezen szép ajándékot,

Melyet tudom, hogy jószívből adatott.

Adjon Isten ezen éltedben ezernyi jókat,

Holtad után pedig örök nyugodalmat.

Lakodálomba hívás

Illő alázattal engedelmet kérek a bátor bejöttemért,

Nem a magam fejétől jöttem, instállom. N.N.

elbocsátott szolgája vagyok.

Először tiszteltem a Szentháromság egy Istent,

Másodszor tisztelem a háznak urát és asszonyát.
Ha meg nem vetnék N.N. szíves kérését és csekély
fáradásukkal,
A ránkjövő szombaton 2 órára királyi házuknál
vendéglátásunkkal
Onnét a mi vőlegényünkkel és menyasszonyunkkal
A Szent László király templomába házasság kötésre
mennénk.

Menyasszonyért indulásra

Tisztelt násznagy uram mi ismét elmennénk,
Ha utunkban szerencsések lennénk.
Meglátogatnánk a mi szép menyasszonyunkat,
Kérjük szépen kívánságunkra, adjanak egy üveg bort,
lakattal
Rajta fontos kaláccsal.
Ezt vinném annak jeléül, hogy vőlegényunktől jöttünk
küldöttségből.

Indulás a menyasszonyért

Már eljött az indulás órája, hogy minden munkánk
forduljon sorba
Induljunk hát el a döntő ütközetre,
Melyre én már rég el voltam készülve,
De én azt hiszem nem vallok kudarcot,
Méltán kiállhatok bármilyen harcot.
Vitézeim is vannak egész asszonysereg, kikben biztos
lehetek,
Hogy csatát nyerek.
Elfogjuk hozni bájos menyasszonyunkat,
Hogy vigasztaljuk vele vőlegény urunkat.
Ki később azt fogja mondani,
Ilyen vitézt holtáig kell tartani.

Templomba indulásra

Kíséjétek az Isten házába, kérjétek az Istent értem
imádkozva,
Hogy adja áldását házasságomra, ne váljék az nekem
soha káromra.
Induljunk hát a szentháromság nevében,
Nehéz utunkban vezéreljen az Isten.

Templomba bevonulás

E szép hajlék ahová indultunk,
Ide találtunk be is kopogunk.
Hogy előtünk újítsák egymásnak szándékát,
Felkerestük az Urnak hajlékát.

Eskivő után a vőlegény házánál

Tisztelt násznagy uram megérkezettünk, most már
mondhatom,
Szép menyasszonyukat kegyelmed hajlékába
hozhattam.

Tisztelt Násznagy uram fogjon vele kezét,
E kedves családi társaságba vezesse be őtet.
Engedje meg először velem vegyen részt a táncban,
Hogy vőlegényünknek kedvet adj a vígadásban.
Zeneszék! Hegedűk, trombiták ritmusban zengjenek,
Hogy menyasszonyunk fülei a zenétől
csengjenek.

Kálaióba hívás

A vadak, madarak el nem feledkeznek,
Szerelmesekre sírva emlékeznek.
Tudom, hogy Önök is sajnálják lányuk elvállását,
De ne kételkedjenek, sőt bizonynyal lással!
Fáradságukat föle ne sajnálják,
Ezért jöttem küldetésbe, lépést szaporítva,
Hogy a többed magammal térjek vissza.

Pecsétes levelünket kérem felbontani,
Tessék Násznagy uram örömmel olvasni.
Kálátóba beköszöntő

Tisztelt Násznagy uram ime megérkeztem,
Kedves vendégekkel ide tisztelegtem.
Az érdeemes vendégek, hogy letelepedjenek,
Fogadják tisztelettel vendégeinket.
Pecsétes levelüket tessék felbontani,
Tessék Násznagy uram örömmel olvasni.

Vacsora bejelentése

Érdeemes vendégek nem üressen jöttem,
Étkekkel terhelve vagyok mindkét kezem.
De mielőtt hozzálátnánk buzgó szívvel hátát adunk az
Úrnak,
De most itten sokat ne papoljak, a forró táltól sebeket
ne kapjak.

Vegyük el kezemből ezt a forró tálat,
Melyet már az ujjam tovább nem állhat.
Hátam mögött is hús kiszolgáló vagyok,
Azoknak is süti kezét ilyen nagyon.
Ne tántorogjék hát előttem senki,
Mert a nyakát leforrázom néki.
Itt van a leves, melyet adott a jó hús,
Ézért a szíve senkinek ne legyen bús.
Nosza muzsikuskok szóljon hát a virtus,
Ezzel dícsértessék urunk Jézus Krisztus.

Jó étvágyat!

Bor beköszöntő

Mikor Noé Apánk Isten parancsára a vízözön elől
futott bárkájára,
Minden élőlényből összeszedett egyet, hogy az özön
után számíthasson rája.

Am de legbölcsebben mégis csak azt tette,
Hogy a szóló főkét el nem felejtette.
Neki köszönhetjük, hogy ismerjük a bort,
Rajta urak töltsük a poharat, hogy ihassuk a bort.
Először is Noé Apánk emlékére,
Másodsor az új pár egészségére.

Mindenki egészségére kívánjuk!

Sütemény beköszöntő

Itt van a finom lisztből jóféle sütemény,
Nincsen ebben sem áizs, sem mustár, sem kómény.
Cukorral van vegyítve nem is olyan kemény,
Aki ilyenmel él nem bántja a köszvény.
Elhoztam én tehát végre a bélesekét, mazsola szőlővel
telt édességeket,
Tudom, hogy szeretik a szüzek, annál is inkább az
öregék,
Mindjárt megkívánja az ember ha ránez,
Bátran lehet enni, a gyomornak nem néhez.
Fogjon hát minden darabot kilenc kéz.

Sülthús-pecsenye

Ki-ki köszörülje most kését,
Mert pecsenyét hoztam, mégpedig sokféléit.

--

Rakonczi Sándorné, Bugyi Rozália, Dózsa Gy. u. 22.

Emlékeiből a szegedi búcsúról, ahol maga is többször
zarándokolt.

A szegedi búcsú augusztus 5-én van, havi
Nagyboldogasszony napján. Földeákról már a nagyanyám
idejében is jártak a szegedi búcsúra az igazán vallásos
emberek, főleg asszonyok nem sokan maradtak el. Annak
ellenére, hogy nagy volt a dologidő, erre még is szakítottak

valamicskét, hiszen csak két napig tartott, meg egy nap előtte a készülődés, meg utána két napig a kipihenés. Mert nem volt ám könnyű 70 km-t legyalogolni, bőjti kosztón lenni, nem aludni. De ennek ellenére mégis minden évben sokan voltak, voltunk a bűnbánat, vagy a hála, kinek sóvárgó kérése útján.

De ez községünkben sorsdöntő, sokszor fontos zarándok út volt. Hisz a falunk lakói évszázad óta ebben az időben várta az égi áldást eső formájában. Augusztusra kiszáradt a föld, fonnyadt a répa, kukorica, a cirok, és minden termék, ami még a földben volt. A cséplés még nem volt befejezve, meleg hőségek fárasztották az embereket. Mindent attól vártak majd a szegedi búcsúsok meghozzák az esőt. Hát ez nem mindenkor sikerült, de ha megnéznénk a régi meterológiát, bizton mondhatom, hogy erre az időre, vagy időben a legtöbbször esőt kaptunk. Volt, hogy a vihar tanyába szorított bennünket, többször ázottan jöttünk haza, de az itthoniak lelkesen fogadtak, hogy hoztuk az esőt.

Elmondom hogyan is volt szervezve a búcsúra járás. Természetes, ezt előre jeleztük a plébános úrnál, a Máriás asszonyoknál is így állt össze, hogy adott évben hányan is készülünk. Amikor eljött augusztus 4-e este, 7 óra körülre a templomhoz mentünk, ott csoportosultunk. Indulás előtt a Mária oltárnál fohászt mondott a plébános úr meg a kispap, hogy szerencsésen megjárjuk a hosszú utat, s a résztvevők teljes bűnbánati búcsút nyerjenek és a családjukat is óvja meg a Szent Szűz.

Ezt követően az esti harangszóval egyidejűleg elindultunk. A csoportot vezette a kispap, 3-4 máriás asszony, egy férfi keresztvivő, 2 máriáslány lobogó vivő, és mindig volt 2, vagy 3 vallásban élő paraszt ember, akik kocsival jöttek, netán valami betegség, rosszullét ér valakit,

netán az idősebbek közül nem bírja a hosszú gyaloglást (mert voltak 60 éves asszonyok is) valamint a garabolyunkat, amiben egy kevés élelmet vittünk magunkkal, ezt feltettük a kocsikra.

Szóval így indultunk harangzúgás mellett a templom elől, az igen sok íthon maradt kísérővel, családtagokkal a falu széléig. Ekkor a harangozás is megszűnt. Elköszöntünk és boldogok voltunk, hogy mentünk.

Így mentünk Oföldeákon, Püspöklelén (most Maroslele) át szinte egyfolytában (mivel csak a Rétsaroknál volt egy kis pihenő és megszámlálás, mert még Óföldeákon is csatlakoztak hozzánk). Az elindulástól folyamatosan közbeeső szünetekkel - hangosan imádkozva és énekelve mentünk. A nagyobb pihenés Püspöklele és Tápé között volt, az úgy nevezett Ördögh tanyánál, ahol megmosdottunk és étkezünk. Ez éjfél körül volt.

Megújult erővel és bizakodással indultunk tovább, a Tiszán Tápénál mentünk át kompon, s tovább a Tiszá mentén az Alsóvárosi Templomhoz, ahová a reggeli 7-8 óra körül értünk, ahol keresztünket (minket) a szegedi papok és hívők szívesen fogadtak. Utunk közvetlenül templomba vezetett, ahol a csodálatos Mária kép előtt imádkozva hálát adtunk, hogy szerencsésen megérkeztünk.

Nagyon rövid volt a pihenő, ha egyáltalán annak lehetett nevezni a templom körül lepihenve. Kezdődött az ünnepi mise, utána a körmenet. Ebbe a felvonulási rendbe a helyi papok besoroltak bennünket, mert legalább 20 kereszt volt, vagyis ennyi helyről jöttek a búcsúra. Körmenet után bőjtösen étkezünk és a templom mellett pihentünk, miközben a tisztelendő urunk s egy máriásasszony intézték, vagy inkább megtudták, hogy melyik iskolába kapunk szállást éjszakára. Ez a szállás szerény, a bűnbánatért,

egészségért, a békeségért esedező híveknek volt ez csak szállás, mint a zarándokoknak szokott lenni.

Ennek ismeretében elvittük a kis személyes cuccunkat, megmosakodtunk és utána visszamentünk a templomba, úgy 3 óra felé, ahol ha nem is egy csomóba, de lehetőleg ülőhelyeket foglaltunk. Itt folyamatosan volt pap, aki vezette az imádságot, szentségimádást, beszédet mondtak este későig, amikor elmentünk szállásunkra, ami közel volt általában a templomhoz, hiszen az odatartozó iskola és intézetben volt. Reggel korán mentünk a templomba, ahol talán valamennyien meggyóntunk és a misén megáldoztunk.

A mise után indultunk haza, hogy lehetőleg este 10-11 óráig hazaérjünk. Visszafelé ugyan az volt a búcsújárás műsora, énekeltünk, imádkoztunk, pihenésül egy-egy kicsit beszélgettünk. Boldogok voltunk, hogy részt vettünk az ott látott áhitatos szertartásokban, és hogy mi vagyunk azok, akik a falunkat képviseljük. És tetézte a boldogságunkat, ha borulás jött Szeged felől, sokszor előfordult már az útban ért eső, de akkor bőrig is szívesen áztunk, hiszen valamennyien imádkoztunk ezért az esőért, és itthon Édesapámék is boldogan fogadtak, hogy mégis lesz egy kis eső. Ma ez legendának és babonának tűnik, de bár minek tűnhet. Igaz volt!

De bennünk még mindig a szegedi templom hangját halották füleink: *Téged jöttünk köszönteni oltalmadban végy, Havi boldogságos szent Szűz könyörögj érettünk, százszor üdvözlelgy.*

A faluba érkezésünket (meglőzően már Óföldreákon is) számtalan családtag fogadott a falu szélén, de igen sokan még előbbre is eljöttek, szóltak a harangok, tudtára adták mindenkinek, hogy megérkeztek a szegedi búcsúsok.

Bizony egy ilyen búcsú alkalmával lehetett látni, hogy mennyi beteg, nyomorult ember áhitattal zarándokolt ide a búcsúra, kérve könyörögve, ha nem a testi, de a lelki vigaszt elnyerni, a végeken könnyeket felszárítani.

Akik a búcsúra jártak nemcsak jóemberek, de boldogok is voltak.

Rakonczainé Bugyi Rozália tovább folytatja

Kezdődik az Advent december elsején. Ekkor adventi koszorút teszünk az asztalra négy gyertyával és ezt minden héten eggyel többet meggyújtjuk. Majd megjön tizenharmadika Luca napja, akkor kis székelt kezdenek csinálni karácsonyra. Iparkodnak, hogy kész legyen és el tudják vinni az éjféli misére. Ez a szokás igen ősi.

Ugyancsak december 15-én elkezdődik a Szt. Család ünepsége emléke, és ez tart karácsony bőjtiéig. Ezt a vallásos megemlékezést a máriásszónokok tartották kézben és szervezték, hogy minden este másik házhoz vitték a Szent Család képét, ahol imádkoztak a soron következő napi imádságokat és énekeket. Ez a hitből fakadó áhitatos imádság összehozta a szomszédokat, sokszor nemcsak szoba, de még a konyha is tele volt imádkozó emberekkel.

Karácsony időszakában nagy a lelki áhitat, mindenki készül a karácsony hagyományos hiedelemszerű megünneplésére is. Ezt elhagyni nem lehet, ezt atyáinktól vettük át örökségül. Ilyen volt többek között a karácsonyi ebéd, amikor az asztalra került a bablevés, a mákosészta, vagy mákosguba, az alma, a foghagyma, a dió, méz meg az adventi koszorú.

De ugyanekkor tette Édesapám az asztal alá kosárba a kukoricát, szénát, mángoló és nyújtófát, férfi kalapot, vesszőt. Ezek itt tartása január másodikáig volt.

Ezt követi az orovicsolás, amit 10 éven aluli gyermekek cselekedtek azzal, hogy vesszővel, rokonokhoz, ismerősökhöz mentek orovicsolni, ahol kérdezték: szabad-e orovicsolni, de egyidejűleg már kérdezik is, hogy hányan vannak az aprószenetek, s a válaszig nem tágítva finoman orovicsolták a vendéglátót, míg nem mondta, hogy száznegyvennégyezren vagy még annál is többen.

De közben volt karácsony estélye, amikor és ahol gyermek volt mindenképpen, ha nem nagy is, de karácsonyfa volt és kinek-kinek mennyi ajándék. Gyermekkoromra emlékezve, a gyerekek legnagyobb témája és öröme a karácsonyfa volt. Kortól és nemtől függően hányan vártuk a Jézuskát, a dunna alatt símulva figyeltük mikor jön, és hát a Jézuska mindent elkövetett, hogy elaludjunk érkezésére, pedig a szülők egyre bizonyították, hogy nagy fényesség volt és még meg is szólított bennünket. Hát miről is beszélünk máskor, nem az ajándékról, mert az nem sok volt, hanem egymás szavába vágva, még a száját is befogva, hogy én mondjam el, hogy nálunk mikor volt és mit mondott édesanyámnak a Jézuska. Hát ez volt a szép és igazi karácsony.

A nagyobb gyermekek pedig betlehemeztek, boldogan mentek házról házra csengetve és énekelve emlékeztek a kis Jézus születésére, megfelelő elismerés ellenében.

Karácsony napja pedig a legnagyobb ünnep a téli időben, mindenki a templomba megy, nagy a templomunk, de nem egyszer még a hátsó ajtóban is álltak. Ilyenkor mindenkit, aki hitben élt megérintette a kis Jézusi szeretet és templomba jött imádkozni.

Szilveszter és Újév másodrangú ünnepek voltak szüleink életében. Szilveszter du. hálaadásra mentek, Új év

napján a halán túl, egészséget, reményt és jobb életet kértek a Teremtőtől.

Vízkereszt napján kivették az asztal alatti betlehemi kosárból a terményeket, amit odaadtak a jószágoknak, a használt kalapot pedig feldugták az istálló gerendája alá, ha a ló évközben hasfájos lenne, azzal csutalkolják meg, mert ez jobban segít mint az orvosság. A derék fájós embereken pedig a súlyok meg a nyújtófa segít, ha a kosárba volt. Vízkereszt napja pedig arra emlékeztet, hogy Jézus a Jordán vízében keresztelkedett meg.

Ilyen volt a mi, az atyáink és ősatyáink élete. Sok munkával, családi boldogságban.

Betlehemi adventi játékok

Jézus születésének emlékére évszázadok óta az ünnepi, betlehemi szent játékok tartalmát, külön lehet bontani a 19. és a 20. században alkalmazott szövegrendszerre. A betlehemi istálló formája, berendezése változatlan, csak az istálló szereplőinek idealizálása a korszakoknak megfelelően készült tárgyakban változott.

Az illusztrált betlehemi istálló olyan méretű deszkából, leginkább kemény papírból készült fél négyzetméternyi helyiség, melynek két végén kézi fogantyú van, rajta két ablak és egy ajtóhely kivágva, hogy lehessen látni, és kilátson a bennéző gyertyafény. A berendezési tárgyak a valós idők ábrázolására: Jászol a benne fekvő megfelelő nagyságú babával, mellette Mária és József gyári vagy házilag anyagból készült és festett ábrázolása, de lehet keménypapírra festett forma is. Ugyan így egy számár és egy tehén kicsinyített nagyságban agyagból készült és festett formája. Lényegében ez volt a betlehemi istálló felszerelése.

Az irodalmi történet: Már 4 ezer éve várta a zsidónép a próféta jövendölése alapján a Messiás eljövetelet, aki meg fogja váltani a világot a bűntől. Az emberiség a jóslatot követően folyamatosan és mindig vár a Messiás eljöveteleire, mire megjött.

A jövendölés szerint a Megváltó Betlehemben fog születni. Az Írás szerint Máriának és Józsefnek, kik jegyesek voltak, megjelent az úr Anyála, ki jelezte nekik, hogy menjenek Betlehembe, hogy az Írás beteljesüljön. A jegyesek a szüleiktől kaptak egy szamarat és egy tehenet, így ezekkel útrakeltek Betlehembe. Mentek éjjel, nappal, mikor odaértek szállást sehol sem kaptak a városban. Végül a városzéli kovácsnak vak lánya irányította őket a puszta, ahol egy istállót találhatnak, ahol más vándorok is megszálltak szálni. Ebben az istállóban helyezkedtek el mind a négyen és várták a jövendölés beteljesedését, a kis Jézus születését.

A végtelen pusztaiban pásztorok éltek, birkára vigyáztak. Éjfélkor ijesztően nagy világosság jelent meg az égen, ami az egész várost is nappali fényességgel szórta be. Az Angyal megjelent a pásztoroknak: Ne féljete emberek, nagy örömet hirdetek, most kis gyermek született Betlehembe, Ő az akit vártatok, kít mindenki áhitott, békét hoz néktek, s a Világ királya lesz. Jézus a neve. Mondta tovább: a Csillag után menjetek, s megtaláljátok az istállót, ami fölött ragyog a Csillag.

Pásztorok ijedtségükből felocsúdvá, ahogy az Angyal mondta, úgy tettek, elindultak és megtalálták az istállót. Odaérve rögvest bementek, és álmélkodának, hogy lehet az, ilyen helyen születik az Istenfia a Megváltó.

Ennek emlékére ismeretlen századok óta, az állandó és folyamatos tisztelet adásra és emlékezésre az Egyház

tanítása alapján kialakult a betlehemi szent játékok előadása karácsonykor, advent első napjától, december 24-én éjjel 12 óráig. Az egyházi írások szerint Jézus éjjel 12 órákor született meg.

A betlehemi játékok módja és szövege koroként a helyi egyházi vezetők által meghatározott formákban változó volt. A játék szereplői: 2 angyalnak öltözött fiú, általában 4 fiú a pásztor szerepben.

A betlehemi játékmenet szereplői szavatai és ruházatuk leírása:

Az angyalok, kik viszik a betlehemet, felsőruhájukon felül fehér (ministráns)ing, fejükön kemény aranyozott papírból készült korona. A pásztorok, bottal, kifordított birkabélső bekecs, süveges sapka szintén kifordítva.

A házhoz érve, ahol bemutatják az emlékező játékot:
I. Pásztor a láncos botjával bekopogtat (földhöz ütögeti botját) megkérdezi, hogy szábad-e betlehemezni, a gazda engedélyével bemennek.

Bevonuláskor valamennyien éneklük a: Mennyből az Angyal lejött... (2 versét)

I. pásztor: Adjon Isten szép jó estét, köszöntjük a Kisdedecskét.

II. pásztor: Mi már olyan régen várunk, bele öszült a szakállunk.

III. pásztor: Álmodom-e vagy valóság, Angyal hozott üzenetet,

Megkeressük Betlehemben a Kisdedet.

IV. pásztor: Várjatok meg én is megyek, engem itt ne hagyjatok,

Én is kíváncsi vagyok.

I. pásztor Épp vigyáztunk a nyájunkra, Angyal jelent meg számunkra. Azt mondta világra jöttél, hogy minden embert szeressél.

II. pásztor: Annyit mondok én tinéktek, minden kised nagy ígéret.

III. pásztor: Fejüket mi is meghajtjuk, s ajándékunkat átadjuk.

Ének: Csorda pásztorok... (2 vers)

I. pásztor: Kérünk áldást házatokra. Egészséget a családra,

Békességet mindnyájunkra.

19. századi betlehemezés formája és versei

Az advent igazi népi hangulatát a betlehemi játékok adták meg. Községünkben a 19. század második felétől alakult ki, s elmaradhatatlan egyházi játék volt a 20. század 40-es éveikig.

Múlt századi szöveggel és rendezéssel ismert betlehemes játék résztvevői két korcsoportba tartoztak. A templomi nagy betlehemmel jártak a 18-20 éves fiatalemberek, míg a kisebb házi készítésű betlehemmel a 13-15 éves gyerekek.

A betlehemes játékokban öten voltak: 2 angyal fehérbe öltözve, 3 juhász ingben, gatyában és subában, láncos bottal a kezükben.

A játék menete: A házhoz érve megkérdezik, hogy megengedik-e a Jézuska köszöntését. Ezt követően az angyalok beviszik a lakásba az istálló jelképét, míg a juhászok kintmaradnak a konyhában és lefeküsznek a földre (ha van hely)

Bent az angyalok: Mennyből az angyal... (2 versét) éneklük. Utána kiszólnak. Pásztorok, pásztorok keljétek föl,

örömöt mondok néktek. Most született a Messiás, kít megjövendölt az Írás. - Öreg pásztor fölkel és mondja: Szaporán, szaporán keljétek föl bojtárok, az angyal azt mondta, hallottátok: Üdvözítőt im láttok, vélem együtt imádjátok. II. juhász: Ime amott látok fényességet, bizonyos angyali jelenséget. III. juhász: a betlehem elé térdel és mondja: Itt vagyok bizony már megnézem, ahogy ideértem, betekinttettem. Jaj ott fekszik a jászolban, be is vagyok takarva.

Mindnyájan verseik: Hej víg juhászok, csordások, serkendeznek a források. De gyönyörű ez az éjtel, bárcsak tekintsetek széjjel. Nézetek Betlehem felé, micsoda fényesség lett! Egy szép csillag amint szállott, a pajta fölött megállott. Hol született a Messiás! Kít megjövendölt az Írás. A három juhász táncol: Az angyalok énekeinek: Adjon Isten jó éjszakát, küldje hozzád szent angyalát. Biztosítsa szívünk álmat, terjessze rád szent áldását.

Fodor Imre, Arany J. u. emlékei Betlehemezés

A karácsony egyik szép epizódja volt a betlehemezés. A betlehemi Jézus születésének helye a mai napig is óriási zarándokhely (én is jártam ott). A szertartáshoz tartozott maga a kis építmény, ami egy könnyű faszervezetből állt, hosszú időn keresztül kellett vinni. Középen egy kis jászol, benne a kis Jézuska, ami agyagból készült, mellette Mária és József, valamint kisökrök és bárányok. A jászolba vékony papírcsik alkotott fekhelyen levő szalmát. Az építmény tetején egy csillag ragyogott, ami jelezte, hogy itt van a megváltó. Belől gyertyával volt kivilágítva (ami esetenként eldőlt) vagy elemplámpát égettek bene. A betlehemezés Luca napján kezdődött és az éjféle mise kezdetéig tartott. Csepella

Andor kispap idején három csoport is betlehemezett, két kiskorú és egy legényekből álló nagyobb csoport, akik a tanyákat járták.

1 fő vezérangyal egy nagyobbacska lány tiszta fehérben, szép festett fakarddal vezényelte a szertartást. 2 fő kis angyal ők is fehérben segítettek a betlehem szállításában a pásztorokkal együtt.

2 fő kis juhász kifordított bekecsben, nagy sipkában, a bekecs a derekukon összekötve. 1 fő öreg juhász a fentemlített öltözetben, de még bajusza is volt koromból festve és finomított kednerkócból szakálla.

Nagy erős láncos botot vitt azt rázta, avval ijesztették el a farkasokat a bárányoktól 2 fő pásztor, akik szűrben voltak (fekete birka bekecs). A gyerekcsoporttal volt még egy fő kísérő is, aki vigyázott a csapatra. Bemenet előtt megkérdezték szabad-e betlehemezni, ha igen bementek. Elől a vezérangyal a fakarddal, utána az angyalok meg a két kis juhász, letették a betlehemet a szoba közepén lévő székre, körülállták és énekeltek a "Mennyből az angyalt". Majd a vezérangyal "nagy örömet hirdetek, a kis Jézus megszületett". Bejön az első juhász levezsi a kucsmáját, s mondja: Láttuk a csillagot, azé gyűttünk nem hozhattam mást csak ezt a tarka báránykát.

Bejön a második juhász: levezsi a kucsmát, mondja: Imádásodra gyűttem nem hoztam egyebet csak a tiszta szívemet.

A vezérangyal kezdi énekelni: Csorda pásztorok mindón Betlehembe csordát őriznek éjjel a mezőbe, Istennek angyala jövének melléjük nagy félelemmel telik meg ó szívük: Menjete csak hát el gyorsan városba ott találjátok Jézust a jászolba. El is mennének és el is jutának Szűz

Máriának jó estét kívánnak. Hol fekszik Jézus, mondja a jászolba kit betakartak mostan a pólyába.

Kint a láncok csörögnek, nyílik az ajtó, jön a láncos bottal az öreg juhász a küszöbön bebukik nagy zörgéssel a földre esik. A vezérangyal felemeli a kardot és rászól: Kelj fel öreg vesd rád a köröszőt, egy kicsit süket és visszakerdez: vessem be a perecőt?

Angyal: gyerünk Betlehembe kis Jézust köszönteni. Pásztor: hová mögyünk kis bicskát köszörülni? Bejön a másik öreg juhász is köszönti az egész ház népét, letérdel a jászolhoz. A vezérangyal ismét felemeli a kardot mondja: nagy örömet hirdetek a kis Jézus megszületett. Ének: Pásztorok keljünk fel, hamar induljunk el Betlehem városába rongyos istállócskába. Siessünk ne késünk, hogy még ezen éjjel odeérhessünk. A mi Urunk Istenünknek tiszteletet tehessünk. Az adomnyát, pénzt a jászol előtt levő kistányérba teszik, megköszönik az ajándékot bort, búzát, békeséget kívánnak, s elindulnak kifele az ajtón és éneklük:

Isten áldja meg e háznak gazdáját

Ókrét, szamarát és minden jószágát.

Van, ahol kalácsot vagy pogácsát is adnak ha tetszett az előadás. Vagy netalán elküldik őket, menjetek Isten hírével, majd gyertek karácsonykor. Az egyik pásztor fiú visszaszól: dajkám! mink vagyunk jó van akkó gyertök be. (Persze a mama nem ismerte meg őket). Az éjféli mise kezdetére a betlehemes csoportok felsorakoztak a templomban a padok előtt és ott várták végig a misét. Mise után a megmaradt pénzt szétosztották. A következő évben újak jöttek a régiekhez és folytatták tovább ezt a hagyományt.

Jöttek vidékről is akkor több csapat járta a falut, aki előbb érkezett az mindig jobban járt, mert a második netán harmadik csapatot már elküldték.

Hajnal István Bajcsy u. 60.

Ma már csak a mesébe illőnek mondják azt a volt és a korábbi századok boszorkányságát, amit az 1853-ban született Nagypámtól hallottam, amit nem csak nekem, de másokkal is beszélve mondták el, vagyis a *boszorkány* világ valóságáról és hiedelmeiről. Gyerekkoromban féltem, most pedig ha rá gondolok, hogyan is lehetett ez valójában? Hát emyire félték tőle, vagy a képzeletük szárnyakon járt, és soha nem találkoztak valós megrontóval. Most én ezt, mivel hóta után is tiszteltem öregapámat, leírom az ükunokáimnak.

Az elbeszélő emlékek szerint Földeákon a nagyapám szavainak használatával írva, hogy érthető azonosságú lögyön, még 1860 körül is vótak boszorkányok. Mondja O: Nagyon emlékszők arra, amikor fiatal embör vótam abban az időben éjszaka legeltettük a lovakat mög a marhákat. A lovakkal a Rác úton bejártunk éjszaka Vásárhely alá itatni. Akkor itt a faluban már igöncsak híre vót, hogy éccaka egy igön szép kanca ló a faluban lé-föl szaladgál és a gyenge kapukat (léc, gallykapu) összetöri, de mögfogni nem löhet, me magáhon sénkit nem önged.

Hát ezt emyibe nem hagyták, csak erről beszéltek, és addig találgatták, hogy vót a faluban égy igen jóvágású szép özvegyasszony és erre terelödött a gyanú, hogy ú a fekete ruhába öltözött lovas. Ez annál is inkább így löhetött, mert vót a faluban égy igen jómódú özvegy embör gazda, akit csábítgatott, de az embör nem állt kötélnek. A boszorkánynak vélt asszony mégis belékötött, mégpedig azért, mivel annak igen sok szép tehene vót, azok fiai közül

égy jó borjút akart vönni. Végül tehenestül kérte a borját, de az embör sémmi pénzzé nem adta. De az asszony csak - elmönt mögnézni a jószágot, amikor beállt az istállóajtó küszöbére és alkukozás közben arra figyelmes a gazda, hogy az asszony a *küszöbre háromat dobantott*. Ez a gazdának gyanús lött. Mondta is a szomszédnak, kár hogy itt járt ez a Véra.

Mi történt három nap múlva? Mögdöglött a kisborjú, a tehén mög úgy elapasztott, hogy még a macskáknak sé jutott téj. Mit vót mit tönni, elmönt a jósasszonyhoz, hogy gyűjjön nézze mög a tehenet, nagy baj van. Gyütt is azonnal és szomorúan közli, hogy a tehén mög van *rontva* és a borjú is a rontásba vót tejtül pusztult el, de így járnak a macskák is.

Mivel mi a pusztai legelön vótunk és váltva éccaka is fönt vótunk, a bújkáló hódvilágnál mit látunk. Ahogy vezetjük a lovakat a vízfolyásra inni, gyün utánunk löháton két mécsösfény, úgy nézött ki mint két gyértya. Mondja a komám, mivel mán ugyan közelgyött hozzánk: én a vaskampóval oldalba vágom, aki gyün. Így is lött, amikor közel vót, eldobta a vaskampót, de sémi ütödést nem hallottunk. A komának mög köllött keresni a gamót. A fény is elfünt, nem látták tovább. Möntek vissza az éccakai állásra, nem gondoltak sömmire. Majd három nap múltán mondja aa komám, nézd a karomon három akkora gilva nyött, mint égy Kossuth-bankó. Mivel csúnya vót elmönt az ófalusi javas asszonyhon, aki mögmondta, hogy rontás alatt van. Hozatott vele három jércetojást, azt mögpokuszoita, a fejére tötte, letakarta fekete ruhával, mondta, hogy né mozogjon, most oldja föl a rontás alul. Utána a komámnak odaadta a tojásokat, és mondta neki: ezeket vigye el az ötágú

út köröztözésén, ott tögye lé. Mönjön haza, 3 nap műva elmólik a csunyasága. Így is történt.

A boszorkány legendák kimeríthetetlenek. Nagyapám mög szívesen mesélte, nyilván maga is hitte, mi mög örömmel hallgattuk, így mondom tovább a következőt, ami még csudálatosabb.

Mondhatom tovább, mert ennek vége-hossza nem volt, hisz abban a 19. században ugyan nálunk nem volt boszorkány, de a legendájuk élt. Az elbeszélés sokféle, amiben a háromas, meg a hetes szám gyakori, de aki mesélte az is rá-rá tött egy lapáttal.

Mondta Nagyapám: A boszorkányok hódfogyatkozásokor szerettek jární. Sokszor lovas képében jelöntek mög. Száguldoztak néha kettő is, nyakukba gyértya, vagy mécsös vót kötve, fekete-fehér ruhába öltözve. Egy ilyen esetről mondta el a komám, hogy többen összefogtak és az egyik lovas boszorkányt mögfogták és elvíték a pusztai kovácshon, hogy pakolja mög. Elég szilaj vót a boszorkány, de nem merték bántani. Amikor a kovács elkészítette a vasat, veri föl a patkót, látják, hogy pont olyan lába vót mint a lónak, még nyerített is egyet. Még jobban félték, amikor rőndbe vót elengedték, de már nem mönt olyan gangosan. Kihajnalodott, de semerre nem látták.

Hamarosan möghótt a Véréa, a szép özvegyasszony, akit mindönki úgy ismert, mint a falu boszorkányát, még halála után is félték az emlékitül. De hogy vissza ne gyűjjön napokig húzták néki a harangot. A temetésön sokan vótak, de inkább túl, mint közelről, mert csak tartottak tüle, hátha mög sé halt, csak úgy csinál, hisz hatalma van ám ennek. Hát nem így lött, de a sírgödör sé akarta bevönni. A pap is abbahagyta a beszédöt. A gödörbűl ki kollótt vönni a beszorult ládát (koporsót), hogy bővíthessék a gödröt. Ezt

kétször is ismétölték, de csak nem mönt. A közeliiek monták, hogy vastagodik a koporsó. Végül mégiscsak a gödörbe került. Utána is aki arra járt figyelte, hogy mög van-e a sírdomb. Hát az évekig is mög vót, de azon még a gaz sé nőtt ki, tiszta föld vót, messzire ellátni, hogy nem olyan mint a többi. De beszéltek a mögfigyelők azt is, hogy hét nap műva éccaka idegyűtt két fekete ruhás, akik ástak a sírba, úgy monták életibe nem adta át a boszorkány tudományt és most vették el tüle.

Nemcsak ennyit ismertem mög nagyapántul, hanem többet is, de nem maradt meg bennem. De magam részirül annyi a véleményem, hogy az elmondottak hitelesek, mert egy két beszélgető társából sokszor parázs viták rontották a hangulatot, hogy milyen a csordakút vize, mikor kő a bornyút hágatni, hol milyen legelő vót és a többi. De amikor a boszorkányos csudákrul beszéltek, akkor sénki nem mondott ellent, vagyis mindönki elhitte. Ebből pedíg arra következtetők, hogy vagy tejlesen igaz volt, vagy pedíg csak a félelemből fakadó legendás mese volt.

Boszorkányság

Mert, hogy egyesek szerint ilyen is volt a faluban, míg többen látták is, a nem létezöt. Elmondanám Nagyanyám meséjét, aki valamikor 1860-ban született. Ő nem élt ebben a boszorkány korban, de még az ő idejében is, az mindennapi beszéd volt, ha téli esténként összejöttek a szomszédok.

Emlékszem, hogy a mi korunkbeliek is hallottuk, hogy valamikor régen vótak boszorkányok, mert ilyenről is beszéltek, hogy Szegeden egy tiszai szigetet neveztek el róluk, mivel ott volt a tanyájuk, amit még a pandúrok sem mertek látogatni.

Mondom a történetet. A nagyfaluban hallották, hogy pénteken esténként egy nagy fekete kutya formának megfelelő, valaki méccsel kivilágítva az Ugarárok meg Ófalu között járkált. Ráfogták, hogy biztosan boszorkány, mert amikor közelebb kerültek hozzá, eltűnt, de hová? Hisz abban az időben ott még tanya nem volt.

Erfős, bátor 18-20 éves négy fiatal összeszervezkedett és furkós botokkal felszerelve, tervbe vették, hogy ők megnézik azt a démont, hátha még... szóba is áll velük. El is indultak az ugarárok felé. Ez a még ma is ismert szó, hogy ugarárok, a Návay birtok ketté mérésekor készült, ami egyben a kerek laposról (páskumból) is vezette le az érvizet a Szárazérbe. Lényeg az, hogy titokban mentek, nem akartak a faluban szégyent vallani mások előtt. Mentek felkészülve a sáros úton (mivel ősz, tél vagy tavasz volt, már nem emlékszem hogyan mondták) és valóba arra a rosszfallu felé láttak valami méces fényt. Jobban kezdett verni a bensőjük, de mentek, de már lassabban és jobban figyeltek, hátha kísérőjük is van. Mintha közelebb lettek volna már hozzá, de néha eltűnt, meg újra előkerült. Még közelebb érve már remegtek a találkozástól. De mindegy felkészülve, gyorsan megközelítették, s az út mellett találkoztak valóban a valós fekete nagy kutyával a nyakában a méccessel.

Ezt a valós helyzetet a *daliák* nem merték senkinek elmondani, sőt maguk is híresztelték, hogy boszorkányt láttak rosszfallu felé, de nem tudták utólrni, azt látták, mintha lovon ment volna, de egyedül volt.

Mondta öreganyám, majd csak évek múlva derült ki, amikor a vállalkozó legények már nőseemberek voltak, mondták el a történet valóságát. S mindez abban a boszorkányos hiedelmi világban bizonytalanná tették a falut,

hogy igaz volt, vagy nem, vagy mi az igaz. De a boszorkányoktól való félelem továbbra is megmaradt.

Vizhánó Mátyás öregcserkész Földeák, Vasút sor, elbeszélése.

Cimnek bizonyul jó, mert én vagyok Földeákon a legidősebb, s egyben az utolsó, aki a cserkészeket képviselem, pedig 1928-ban sem voltam kisfiú, amikor *Dehény Kálmán* kántor-tanító cserkészparancsnok sok-sok fiattal megalakította a *Földeáki 587-es Návay Tamás Cserkészcsapatot*.

Ma már csak a nevében lehet ismert, de vajmi kevesen emlékezhetnek rá. Pedig valamennyi volt ifjúsági szervezet között: az alapszabálya, célja és nevelési módja máig egyedülálló. Célja: becsületes honpolgárokat nevelni, a jellemképesség és a természet szeretete. Lényege: Elkötelezettség a keresztény Magyarország felépítése mellett, a nemzetnevelési törekvések. Az 1945-ös állampévezet széthullásához hasonlóan a cserkész mozgalom is megszűnt.

Földeákon 1929-től 1940-ig számoljuk a fennállásunkat. Mindvégig Dehény Kálmán kántor úr volt a parancsnokunk, de már az első (1940) tartalékos katonai szolgálatra történt bevonulása után valamennyi (korombeliek: Bánszki Pál, Héjja Gyula, Pásztor István, Bauda Nándor, és jómagam) idősebb cserkészek, mi is bevonultunk katonának. A fiatalabbak még sor alá kerültek, szinte észrevétlenül tűnt el, a szép emlékeket őrző lelkes csapat.

De a csapatra vonatkozó emlékeim nem így kezdődtek. A megalakulás lassú mozgalmi munka volt. Parancsnokunk a tanítói képzése ideje alatt cserkész volt, s

mint ilyen vállalta és célul tűzte ki, hogy tanítói és kántori megválasztása után első feladata lesz a cserkészcsapat és a dalárda egyesületek megalakítása, amiben nem is késlekedett.

Két irányba haladt, mi idősebbek (vele közel egyidősek) az iparosok és kereskedők körében indítottuk el a szervező munkát, Ő az iskolában. Nem ment ez könnyen, még a fogalom is ismeretlen volt, nemhogy a minimális egyenruházati és felszerelési költségek szükséglete. A gyermekek és a szülők körében volt fellángolás, de csak 1-2 év múlva indult be igazán, amikor a szülők is látták, hogy gyermekeik szeretik a foglalkozást, jó oktatásba és nevelésbe részesülnek.

A tetőstül-talpig való felszerelés elejében kevesünknek volt meg. De a legfontosabb: a kiscserkészeknek: bocskai sapka, ing, nyakkendő, derékszaj, ugyanez a nagyoknak, csak nem sapka, hanem szép nagy karimájú angol kalap. Hogy kalappal kapcsolatban arra kitérjek, a világ szervezetét Baden Povvel, egy angol katona tábornok alakította meg, így a kalap jelképében, ez a világ főcserkész állandóan minden cserkészel együtt volt.

A cserkész nevelésének főcélját és értelmét előbb említettem. Ez következetesen községünkben is teljesült. A cserkésznek tiszparancsolata volt (van). Ezt nem részletezem, mert másutt olvasható. De egy-két fontosra kitérek: tiszta jellemű és mindig igazat mond! Mindenütt segít, ahol csak tud. Szüleit, feljebbvalóit, barátait és az idősebbeket tisztelte, Fogadalma a naponkénti jócselekedet, aminek lehetőségét magának kell megtalálni.

Fontos művelődési és szórakozási foglalkozásunk volt, a cserkészkönyvből a cserkészre vonatkozó jellemnevelés, a pont-vonalból álló morse szóban és

gyakorlatban megtanulása, különböző társasjátékok és énekek ismerete. Mindezek nekünk és környezetünknek tetszett és a szüleinkkel együtt iparkodtunk az egyenruha beszerzésére. Így vált lehetővé ünnep napokon és hasonló alkalommal a testületi felvonulásunk, ami igen tetszetős és a falunkban egyedüli volt. A Návay családtól, mivel ifj. Návay Tamás volt a védnökünk, zászlót kaptunk és ruházatot.

Amikorra ennyire egységes volt a csapat, nagy csütörtöktől, nagyszombatig és a nagyszombati feltámadás alkalmával a fapuskás leventékkel együtt azonos létszámban őriztük a templomban a Szentsírt és vonultunk fel a feltámadási ünnepségen.

Nem írható le, hogy mennyi szép és jó történt az évek folyamán, de később már a Zárda utcában Pásztor József tüzelőkereskedő házából béreltünk épületrészt, ahol Fertály János fényképész cserkész, szinte minden pajtást megtanított fényképezni és fimeket előhívni. Télen cserkész témájú könyvismertető önképzést tartottunk És mennyi kulturális foglalkozást.

Legutóljára hagyom az okulás és nevelésen túl a kirándulásokat, táborozást, amit valamennyien kedvelünk, de bizony erre kevés időt engedélyeztek a szülők, meg a nagyobbak részéről a kenyérkereső elfoglaltság. De egy-egy röpké emlék azonban valamennyiünk részére maradt.

Az első nagy készülődéssel járó kirándulásunk, a helyi Návay Kornél erdőbe volt. Itt mielőbb meg kell említeni, hogy az igazi főpartfogónk, a község kulturavezetője: Dehény Lajos tanító úr volt. Anyagilag is Ő támogatta ezt a kirándulásunkat. Kenyeret, krumplit és lókolbászt vett vacsorára, amit az erdőben főztünk és ettünk meg.

Tehát, adott szombaton délelőtt 9-10 óra körül, napfényes időben állította össze Kami bácsi (minden cserkész így szólította) a menetoszlopot és az iskolától egyenruhában, árvalányhajjal díszített kalappal indulunk, amikor éppen a legnagyobb piac volt. Volt ám nézőnk, tapsoló éjenző közönség. A táborba minden 12 éven felüli fiú jöhetett, akit a szülők elengedtek. Ugyanis ez a kirándulás veszélyt is hordott magában, hiszen éjjel az erdőben közülünk senki nem volt és éjjel-nappal tábori szolgálatot kellett adni. Nappal különböző *harci* játékok, futóversenyek, éneklés, rendteremtés, este táborútz.

Végül a zászlós kirándulással megérkeztünk az erdei tisztásra, ahol már várt bennünket a sátor. Pihenés és könnyű öltözékre való átszerelés után valamennyi pajtás a sátrat építette. Fekvőhelyül az erdőben kaszált szénából megfelelő helyet készítettünk. Mikor minden rendben volt *parancs kihirdetésben* az erdőben való viselkedési rendre kaptunk felhívást. Nem szabad volt virágokat tépni, zöld ágakat letördelni, a vízből (Szárazérből) tekősoket, kagylókat (akkoriban még ott ilyenek is voltak) kiszendí. Utána csoportosan bejártuk az erdőt, nagyjából megismerkedtünk a tereppel. Az esti vacsora főzéshez leszáradt gallyat szedtünk, úgy szintén a vacsora utáni táborútzhoz is.

Közben voltak, akik a vacsorához pucolták a hagymát, a krumplit. A vacsora főzéshez szakértelem is kellett, így azt ketten is irányítottuk ill. végeztük, hogy jó legyen. Dehény tanító úr is kísélt, mert akkor még a tanítóknak sem volt biciklijük, megnézni a csapatot, megvárta míg a naplement tájon megvacsoráztunk, utána hazament.

Nem tudom, és nem is próbálok úgy elmondani, hogy az együttes milyen boldog, együttérző, dallos, énekes

féléjszákát töltött együtt. (Vélem, hogy a kisebb gyermekekért aggódó szülők, otthon az udvaron is hallották ennek hangfoszlányait.)

Már a táborútnél készülgettünk a másnapi számháború játékra. Ami akkor a csapatnak új volt és nagy várakozás előzte meg. A reggeli ébresztő nem korán, nem a tábori rend szerint sikerült, de 9 órára megreggeliztünk és felállt a csapat. Ez a játék sok magyarázatot, előkészületet igényelt és fegyelmet, mert akinek a fején lévő számot 8-10 lépés közélről bemondata az *ellenesség*, annak ki kellett lépni a csoportja sorából és átmenni, mint fogoly a leolvasók táborába. A másodsorra indított harci játék már sikeresebb lett, végül nyertes és vesztes együtt élvezte.

Ebédre szalonna sütés volt (megfordítva az előző napi vacsorával, mivel a kolbász nem állt volna el ma ebédig) és utána meg egy futball mérkőzés, hogy emlékezetesebb legyen a *táborozás*. Ezt követte a sorakozó és délutánra hazaérkeztünk, amikor szintén voltak fogadónk a templom téren.

Még egyszer volt két napos táborozás Makón a Maros parti erdőben. Itt már csak 14 éven felüli cserkészek jelenhettek meg, félve az idegen hely ismeretlenségétől. Itt mutatkoztak be kölcsönösen a szomszéd községek cserkészcsapatai egymásnak, ahol versenyszerűen mértük össze tudásunkat.

Beszélhetnék még arról is, hogy a cserkész fiúk Kami bácsi vezetésével évenként egy-egy kultúrdélután, vagy estét is rendeztünk, aminek elismert támogatása volt.

Szép volt, nagyon szép! Az indulónk ez volt: Lengve leng az 587. büszke zászlaja, Messze harsan szívünk újjongó data...

A mai megítélésben furcsának tűnhet hatvan év távlatából lelkesen átélni és elmondani a felejthetetlen ifjúkori emlékeket, mint megtörtént eseményeket. Ez a cserkész csapat volt földékon az első és máig az utolsó. Megfigyelésem szerint nem tartom valószínűnek, hogy a közeljövőben hasonló szerveződik.

Sándor János, Bajcsy u. 25. emlékezése

A falusi parasztok élete általánosságban és tartalmában megközelítően azonos. Mindenki sokat dolgozott, hogy a családjával emberi módon éljen. Olykor azonban beleszólt a kedvezőtlen időjárás, hol a víz, hol a szárazság.

Az Apám tanyája a Rossvizi dülőben volt, ami általánosságban jó földnek mondható, de dolgoztak is rajta kora tavasztól késő őszig, amíg a dér be nem takart mindent. Továbbá a paraszti munka nem csak abból állt és áll, hogy reggel kimegyünk kapálni, kaszálni stb. hanem kora reggel és késő esete a jószágokat is el kellett látni, mert jószág nélkül nincs gazdálkodás.

Télen kevesebbet dolgoztunk. Általában a jószágok ellátása vette el a nap nagyobb részét, meg nyárra készülve a szerszámok javítása, karbantartása, az épületek, istállók, ólak javítása, amire egész nyáron nem volt idő. Kora tavasszal a téli trágya kihordása, takarmányok rendbe tétele. A mérsékelt munka mellett mindig volt elfoglaltság, ami leírhatatlan, de fontos, s így volt ez őseink idejében is. A téli időszaki munkái azonban nem merítik ki úgy az ember szervezetét, mint nyári megfeszített tevékenység, de ez az időszak, amikor a parasztember szervezete úgymond regenerálódik, felerősödik, erőgyűjtés a következő nyárra.

A mi határészünkben ha ritkábban is, de emlékeztetem óta 1941/42 telén a nagy mennyiségű hó olvadása vízáradást és belvizet hozott, amilyen 1865 óta Földeákon nem volt. Egy-két tanya maradt a partosabb helyen ki a vízből. De ezek is és valamennyi csak az istállóajtóból készült ladikkal volt megközelíthető. Komoly veszteség érte, akkor nemcsak itt, hanem más határészen is a tanyai gazdálkodókat, baromfi, sertés és növendék állatok pusztulása, tanyák összedőlése, siralmas volt. Csak júniusban lehetett rövid tenyészidejű kukoricát vetni.

Ennek a dülőnek van egy érdekes tulajdossága, ami már az elnevezésében is benne van, hogy *Rossvizi*. Ezt már elődeink is megtapasztalták, még a hajdani nagy legeltetések idején, amikor a legelőn tartott jószágokat itt itatták. Vagyis a víz salétromos és keserű, sós, Sem embernek, sem jószágoknak nem múlt a szonja, inkább kiszáradt a szája. Mivel a föld jötermő és jó helyen van, a parasztok csak úgy alakíthatták ki a tartós tanyás birtokukat, ha megfelelő mélységű ártézi kutat furattak. Így alakult ki, hogy a rosszvizű dülőn a legtöbb ártézi kút van.

A nyári nagy munkáknak és a téli pihenésnek is voltak színes időszakai. Nyáron gyönyörködni a növények fejlődésében, a szépen fejlődött gabonák aratása, cséplése. Összel a kukorica meg a többi takarmányok betakarítása, és mindezek után jöhetett a téli pihenés, amit széppé és kedvesvé tett a szomszédolás.

Télen kártyázni jártak egymáshoz a szomszédok. Szinte be volt osztva hová megyünk, ki jön most. Este mi gyerekek mikor minden el volt végezve figyeltük a kis lámpások fényét, hogy jönnek-e már a várt szomszédok. Ez mindig úgy volt összehozva, hogy ki legyen a kártyabanda.

Az asszonyok meg a patkán melegedve beszélgettek, egy-egy pletykán csemegeztek, kézimunkáztak és a gyerekeikről beszélgettek. A gyerekek meg a konyhában játszottak, birkóztak míg el nem álmosodtak. Az anyák is olykor szívesebben vitték volna haza a gyerekeket, de hát nem azért jöttek át a szomszédok, hogy a gyerekek kedvébe járjanak, hanem kedvükre játszanak. Majd lesz még ennek bűjtje a nyáron, mondogatták. Így aztán olykor 11 óráig is elszórakoztak. A lámpa volt csak türelmetlen, mert olyan nagy volt a füst bent, hogy vágni lehetett, meg levegőt sem kapott, ezen persze friss levegő beengedésével könnyen segítettek.

A tanyai és a falusi fűtésrendszer szinte azonos volt, a kemence, aminek fűtéséhez helyben, a földéken termett meg a tüzelő. Ma már ezeknek esetleg csak híre van, vagy kandallónak nevezik. De századokon át nélkülözhetetlen tartozéka volt a háznak. Tanyán különösen rengeteg olyan hulladék, takarmány származék volt, amivel a kemencét fűteni lehetett. Kedves gyerekkori emlékem, hogy télen, amikor nem jött szomszéd, este körülültük a kemencét, sötétben, vagy egy mécesnél apámék beszélgettek, mi hallgattuk a csendben s elaldtunk.

A II. világháború vég 1944. őszén falunkat, így a tanyasort is elérte. Ez már a félelemmel együtt nagy zavart is keltett, és ezt csak azok tudják, akik Földeákon éltek s ettől rosszabb volt a makói út melletti tanyasoriaknak. Majdnem egyszerre ért ide a magyar és az orosz is. A katonák naponta látogatták a tanyákat, hiszen útvonalban voltunk. Az életünk nem volt biztosítva, csak a Teremtő figyelme mentette meg az életünket.

A háború veszélyeit és nehézségeit átvészelve, évtized múlva még nagyobb testvér háborút kellett megvívni

a talpon maradásért, az ősi föld megvédéséért, amiben valamennyien vesztesek lettünk.

A gyermekkorom és sok más gyermekek hasonló örömeiről sem akarok megfeledkezni. Ezt a gyermekkori örömet csak az ismerheti, aki disznóvágáskor volt *kisböllér*, azaz tűzmester. Azon hajnalban, amikor disznót vágunk én voltam, aki legkorábban ébredtem. Nekem az olyan fontos volt, hogy még iskolába se mentem, de eláruulom, akkoriban ez szokás volt, disznóvágásra elengedett a tanító úr bennünket. Hogy mi volt a feladatom, először is ott toporogtam mindig, ahol láb alá kerültem, de az igazi: szalmából kis tüzet csinálni, hogy a böllér folyamatosan tudja a disznót pörzsölni. Mikor kisebb voltam el is hitették velem, hogy nélkülülem semmire nem ment volna a munka. De egyszer megírtam mert a füle, farka tövének kisütögetéséhez járomvasat melegítettek pirosra, én azt megfogtam és vargát rántott a bőröm, utána egész nap jajgattam, meg a kezemet hidegvízben tartottam.

--- Egy földéuki kisparaszi emlékei

Elmondom, nem az életemet, hanem annak egy részét. Egy 6 holdas kisparaszi családból, Apám, Anyám gondoljai alól kerültem az életbe. A mai szemmel bírálva nem volt rózsás az életünk, mint ahogy másoké sem. Sokkal másabb volt azonban, mint gondolná: becsületes egymást tisztelő paraszi világ volt a faluban. Mindenki megélt a magamódján, tisztességben. Apámék az utcán, a piacon, meg a különböző körhelyiségekben találkoztak és beszélgettek, tették a törvényt egymás között, télen. Nyáron meg erre idő sem volt, meg igény sem. Kinn a határban volt elfoglalva valamennyi ember. Ott volt a munkája parasztnak, napszámosnak egyaránt.

Tudja, az egymás iránti megbecsülésről és a másik becsapásáról, károkozásáról csak annyit: A házunk kapuja soha nem volt bezárva. Ha egésznapra mentünk dolgozni, akkor igen, de a kulcs felakasztva a szögére. Minden ház kapuján belül volt egy szög, arra került a kulcs. Azt jogtalanul soha senki le nem vette. Ezt tegye meg ma. A szomszédok napközben egymást kisegítették, akik otthon voltak, adtak az utcán lévő csirkéknek, a bent lévő malacoknak vizet öntöttek, zöldséget szórtak.

Tudja milyen mesebeli szép és jó volt parasztnak lenni. Tavasszal a határban élvezni a levegő kellemes ízét, a tavaszi boronáláskor, fogsoláskor, ennek a jól termő földéaki földnek a tavaszi illatát. Csak úgy dagadt a paraszt tüdeje, a télben összehűződő tüdő duplájára tágul. Élvezni a tavaszi áldásos eső után a föld szagát. Gyönyörködni a gyorsan fejlődő gabonákban, hisz naponta centiket nőttek, árasztották sajátos illatukat. Hát mit gondol van ennél szebb? Vagy az éresre fejlődő gabona színe, hangja, az érest jelző illata, a hullámzó búzaföld. Hát ez kötelezte le az embereket a paraszti foglalkozásra.

De nem mondom tovább, mert ennek kezdete van, de vége nem lesz soha. Tavasszal mikor elkeztünk fogsolni, vetni, már folyamatos lett a munkánk, mert többféle növényt termeltünk és egymás után igen szoros időben volt a végzendő munka elvégzése. Amikor eljött az árpa meg a búza viaszérése, aludni sem tudott az Apám. Várta, hogy vághassuk. Fél a vihartól. Mert arról is érdemes tudni, hogy a paraszt az Isten kezében van. A nagy melegben bármikor érkeztetett egy jégviharos eső, és oda minden. Hát ne csodálja, hogy a földműves mért jár a templomba. Onnan várta és kapta az élet folytatását.

Ha akarja még mondok többet is. Összel a meleg napok és hűvösebb éjszakák változásakor az a határban száguldó-úszó ökörnyál, hogy kicsoda csudálatos volt. Ha látott ilyet örülhet neki.

Minden paraszt, így mi is a munkánk teljes eredményét a magyar *arany* szedésével fejeztük be. Most megint egy csodálatos foglalkozási esemény, amikor a leszedett és a hajtól megfosztott kukorica csövek csomóban az udvaron az őszi napfényben sütkéreznek. Várják, hogy az őszi eső elől a házába, a kotárkában hordjuk.

Négyen éltünk a szüleinkkel együtt a családban. Nem kell arra gondolni, hogy minket úgy eltartott a föld, hogy nekünk nagyobb gyerekeknek olykor nem kellett napszámot vállalni. A cséplési munkában állandóan részt vettünk, meg ősszel az uraságnál a cukorrépa szedésben. A szüleink olyan szorgalmasak voltak, hogy csak gyarapodott a családunk gazdasága. Volt két lovunk, egy tehenünk, 5-6 disznót mindig hízlaltak, és az Apám másnak is szántott, vetett, fuvarozott. Megmondom, még az unokámnak sem kívánok szebb és tartalmasabb jobb életet.

A családunk élete nem itt fejeződik be. A nagy forduló 1949-1953-ban minket nem ért, csak az 1960-as radikális *akolba* hajítás nem került el. Szerencsére Nagyapám, Nagyanyám nem érték meg. Ez a könnyekkel és káromkodással teli 3-5 év igencsak megsavanyította a parasztok sós kenyerét. Ma visszagondolva mégis van, volt csuda még Földeákon is: A hóhér sem hajthatott volna fájdalmasabb ítéletet végre a nép nyakán. És mindenki kibírta, tudtommal nem lett öngyilkos senki. Nekünk csak a tehenünk maradt meg. Kocsi, ló befogva, kocsira eke, fogas felpakolva vonult be a TSZ majorba.

Apám növénytermelésben dolgozott, Anyám besegítője volt, az Öcsém Makóra ment lakatosnak, én helyben traktoros lettem. Az átmenet nekem fiatalnak sem ment könnyen, a szüleimről nem is beszélve. De kialakult, én örültem és örülök, hogy traktoron dolgozhattam, néha nehéz munkával, de lényegesen többet kerestem, mint Apám.

Az első évtized elviselése gyalázatosan reménytelen volt, de mint fiatalok, azonban nem azt éreztük, amit szüleink. Velünk kevesebb gondja volt a vezetőknek. A magam nevében bátran mondom, hogy 1970 után a tagságnak gondjai mindjobban megszűntek. De azt megerősítem, hogy a TSZ birtokon soha nem éreztem, nem tapasztaltam a délibábos, kellemes földszagot, a ringó búzatáblában soha nem gyönyörködtem, mindig csak az Apámé jutott az eszembe.

Sertésvágás

Gyermekkori emlékeit mondja el a falu egykori legendás, most legidősebb embere.

A disznóölés nem akármilyen nap volt a családok életébe, erre már ősztől vártak, különösen a gyerekek, mert még nem felejtették el az előző évi tüzes játékokat. Ettől azonban lényegesen fontosabb volt a családnak. A család élelmezésének ez volt az alapja, s akkor még nem úgy, mint ma, hogy kettőt is vágtak (télen-nyáron), hanem több helyen egyet sem, és ez már nagy szegénységet jelentett.

Az elbeszélésemben lényeg, hogy mi és mások sokan vágtunk. Ez az emlék nekem gyermekkori, ami egy gyerekeknek minden új és soha nem felejthető. Már előtte való napon, napokon öregapám készítette a tüzelőt. Este meghúzta a szalmát a pörköléshez, én mög mög minőnűt követtem, még segítettem is, hogy lássa mennyire fontosnak

tartom az én munkámat is. Szóval készülődött Anyám, Apám erre a várt nagy ünnepre, hogy mindön rőndbe lögyön, mikorra reggel hajnalban megjön a böllér, vagyis a nagybátyám.

Hát abban az időben az még úgy volt, hogy mindön családban, vagy utcában volt olyan embőr, aki értett ehhön a munkához. Olyanok möntek az ismerősökhöz kóstolóért, egy kis dohányra valóért böllérekődni, mert hát télön nem is volt mit csinálni, jobban telt az idő.

Hajnalban én már hamarabb följedtem, mint öregapám (ugyan is egy ágyban aludtunk), hogy meggyűtt Lajos bátyám. Ez egy kicsit korai volt, de már nem aludtunk el, mert jött is az nem soká. Nagy volt a készülődés és az öröm, én már egyre mentem volna kifelé, de az nem úgy mönt ám. Mindönt mögbeszéltek hogy lögyön, és a legfontosabb a böllérnek a pálinka. Erre már a családbeliek is vártak, mert ennek a *kulcsa* Anyám kezében vót. Mondta ő máskor is a pálinkás üveget nem lehet az embőrré bízni, mert akkor hamar kiürül.

Öntött Anyám először Lajos bátyámnak, olyan valami kispohárral, ami csakugyan kicsi lehetett, mert azt mondta bátyám, mekkora gyűszűt használsz te Roza. Hát vegyél a nagyujjadra (hüvelyk) valót is, vagy önts még háromat, hogy legalább, ha az erejét nem is, de az ízét megtudjam.

Az udvarra való kivonulásnál mindenkinék volt valami a kezében a feladathoz. Az ólnak közelébe sem möhöttem, az is igaz, hogy nem is mertem volna, félttem, hogy neköm szalad a disznó. De nélkülem is megőrtént mindön. Amikor a lefogáskor sírt, én is sírtam, mert sajnáltam, hányszor megvakartam és soha nem bántott.

Mondta is Anyám, a böllérnek reggel azért nem ad sok pálinkát, mert nem a torkába, hanem a szájába szűrná a

kést, azt pedig a torkába kell szűrni, hogy a főret elvágja a kés.

A leszűráshoz készen állt mindenki, én is távolról vittem a vajlingot, amit adtam nagyapámnak, ebbe eresztették a disznóból kifolyt vért. Ebből készült a nagyon jóízű früstök, sok vöröshagymával összesütve.

Mindez után jött az én munkám, amit talán más nem is tudott volna csinálni, a kis tűz rakása, mert mondta a böllér, hogy ez azért köll, hogy nagy tüzet tudjon rajta csinálni. És ezt a fontos feladatom adta, hogy erre a napra Anyám kiváltott a tanító úrnál az iskolából.

A disznó porzsölését az udvaron végeztük szalmával. A szigorú tüzelhárítás miatt apámék jól megnézték merről fújt szél, hol lehet porzsólni. Elég kicsi volt az udvar, így emlékszem rá egyszer az utcán porzsölték meg, ott nagyobb volt a biztonság.

Végül az én igen fontos feladatom, mire jó belegyűttem, mögszűnt, de ez így volt rendjén, ha már meg volt porzsólve, mást köllött csinálni. A többi munkához én már nem értöttem, de azért mindönűtt ott voltam, hol innen, hol onnan zavartak el, mindenűtt láb alatt voltam. De így vót öregapám is, így aztán takarítottuk az udvart, az ólat, meg kivittük, behordtuk a vizet.

Egyszer megint a pálnka ivásra került a sor, amikor csaknem volt nagyobb gyűszű, amire Anyám azt mondta, nem lehet, mert elsőztek mindent, ezzel aztán megszűnt a pálnkázás, de jóllehet az üvegben sem maradt.

Hogy mit csináltak a disznóval (persze ma már tudom) az volt a lényeg, hogy délre megfőtt a paprikás, de én ekkora már a főtt májból csipekedve jól belaktam. Nem is nagyon öttem délre, amit öttem az is kár volt.

Az vót a szokás nálunk, de sok másoknál is, hogy estefelére elkészült a disznó földolgozása. Nézték, örültek, közben szomorkodtak, hogy miből (szalonna, zsír, oldalas, sonka, tarja, lapocka, kolbász, hurka, sajt, köröm, töpörtő) elég, vagy több is lehetett volna. De addig becsülgették, hogy mégis örültek, hogy disznót vághattunk.

Ezzel még csak a disznóvágásnak lett vége. Akik ráérték, azok a házban (szoba) beszélgettek, szívták a dohányt, tették a főrvényt, a többiek kint készültek az esti vacsorára, amihez Lajos bátyámék gyerekei és felesége is elgyűttek. Én már erre vártam. De addig is vót munkám, öregapámmal szalmát vittünk be a kemence fűtéséhez, mert abba sült a hurka, kolbász, pecsenye, meg egy kis valami pogácsa. Így készült Anyám a testvér fogadására.

Nagy öröm volt, mikor mögérköztek, én örültem a három gyerekeknek (Lajos, János, Rózsai) hisz majdnem egyszerre szüleitünk, már mind iskolások vagyunk. Mi aztán hamar elfoglaltuk egymást. Hogy tudjanak a ricsajtól beszélgetni, kicsuktak a konyhába benűnket. A nagyok meg újra végignézték mi lett a disznóból, hogy lássa Angyikám is, hogy milyen sok mindenűnk van.

Az esti övést már mindönki várta. Anyámék ángyikámmal csak dicsérgették egymást, hogy milyen jókat tudnak főzni, s közben behozták a jószagú hurkát-kolbászt az asztalra. Főhelyre Öregapám mög a böllér Lajos bátyám ültek. Nekünk gyerekeknek körbe a paikara tették az ételűnket és ott ettűnk. Azóta sem ettem olyan jó hurkát.

Vacsora után beszélgettek, mi elámosodtunk és az Ángyom egyre mondta gyerűnk mert a gyerekeknek röggel iskolába köll mönni. Anyám fölpackolta őket egy kis kostolóval és elmentek. Ezzel vége lett annak a várva-várt

napnak is aminek nemcsak én, hanem apámék is nagyon örültek.

Ilyen disznóvágást kívánok és mindön unokámnak!

Ehöz a disznóvágáshoz még elmondom, ha lehet, ez ugyan nem kisgyermekkorom emléke, csak Apám mesélte, hogy a nagy háború előtt az is szokás volt, a bátor legényök magukat korommal kikenyve, rossz ruhába öltözve, kifordított rossz kalappal, oda ahol disznótör volt kántálni möntek. Mégpedig akkor, amikor éppen vacsoráztak, így mindönki avval volt elfoglalva, hiszen régön nem öttek már ilyen jót. Persze a kántálók felkészültek arra az esetre is, ha észreveszik őket, akkor milyen boszorkányos verset mondanak, hanem akkor szépen becsomagolnak és eltávoznak. Mind a két fajtából vót, de az igazi cél a viccelés volt. Még pedig becsomagolnak, utána nótába, versbe kezdenek, mire a bent vacsorázóknak a torkán akad a hurka, megjéjvede a böllér nagykéssel szaladva az ajtóba megáll, hiszen 3-4-en vannak. Végül kisült a turpisság. Nincs mit tenni, behívták őket vacsorázni. A rabló ruhából kibújnak az ismerősök. Nagy nevetés, kacagás és ők is megvacsoráznak. Utána hálásak akarnak lenni és a korábban becsomagolt hurkával fizetni a vacsoráért. Hát persze ez ellen szabakozik a ház aszsonya, nekik nem kell senkié, meg sem tudná enni. Ekkor mondják el, hogy itt csomagolták össze, mert annyira mondták bent a beszédet, hogy akár az egészet is elvihették volna.

A 19/20. század életforma egy konkrét átlag családon bemutatva.

Férfi, a földéaki templommal egyidős, 1854-ben született új Földéakon. Apja féltelmes (28 hold) jobbágy

volt, akinek a földje a páskumban, a mai Makó-Óföldéák út mentén lehetett. Heten voltak testvérek, fiúk és lányok.

Gyermekkorára emlékezve: Iskolába nem járt, iskola épületet is csak felnőtt korában látott Földéakon. Olvasni nem tanult meg. Nevének leírását katona fiától tanulta meg.

Gyermekora részleteiből arra emlékezik, hogy elég sokan voltak a csaláiban, többen aludtak egy deszkaágyon, s a koruknak megfelelően mindig dolgoztak. Voltak lovaik, meg szarvasmarháik, amit legeltettek.

Gyermekkoromban a többi testvéreimmel együtt a nádat jártuk szödni, a fészkekből a tojást, meg a fiókákat, ha vágni való volt. Mivel akkor még arra nagy területű volt a nád, a tél beálltától, a fagy felengedéséig nádat vágunk mi nagyobbak, a kisebbek segítségével. Én a középső gyerekek vótam, így mind a két csoporthoz tartoztam. A téli nádvágás még akkor igen fontos munka vót. A nádat el lehetett adni. Hogy kinek adta el az Apám nem tudom. Használták istállószertű építmények falának, meg tetejének. A nagy faluban épülő házaknak csak nád volt a tetejük. Mi ott helyben igen sokat levágtunk, de egy része csak tüzelőnek vót jó.

Ahogy nőttünk úgy möntünk máshova dolgozni. A Návay-nak volt majorjuk, oda is, meg Makóra utat, mög vasutat építeni. Mindennap dolgozni köllött. Mi rosszfaluhoz (Óföldéák) tartoztunk, de én soha nem voltam ott. Iskolába egy testvérem sem járt. Messziről láttam a templomot, de nem jártunk be. Csak egy ruhánk volt, amibe dolgoztunk, meg a kisebbek, ha maradt ruha a nagyobbakról, azokba jártak. A tanya, amibe laktunk 3 részből állt, a házból (szoba) a pitvarbul (konyha) meg egy kamrából. Mellette volt az istálló a lovaknak, mög külön egy nádtetejes szin, amibe a marhák voltak. Tejet annyit fejt Anyám, amennyit el

is fogyasztottunk, ez vót a legjobb eledelfünk. Kenyerünk búzából, kukoricából, meg vizikölesből vót. Apám a földön termelt, ahol csak lehetett az én koromba már, kukoricát olyan aprószeműt, búzát, tököt. Igen sok vót akkor még a vizes legelő, ahol a jószág legelt.

Eleg sokan vótunk, de mások is így vótak. Óföldrék felé vót szomszédunk, ott is sok gyerek vót, akikkel télen jobban találkoztunk.

Nálunk a családba úgy vót, de másutt is: Ha valamelyik gyerek mögnőtt 20-24 év körülire, akkor megnősült, vagy ha vitte valaki férhöz mönt. De csak akkor nősíhett meg, ha valahova elmönt lakni, ez pedig nem vót könnyű. Apám úgy sorjába mindön gyerekeknek (fiú) a nagyfaluba vött egy házhelyet, amire a család segítségével magának köllött építeni valamilyen kisházat, hogy el tudjon mönni a háztul. De ez a pénz nem állt össze egybe. Ahogy máshova bérért dolgoztunk, így vótunk nagyobb korunkba másnak cselédje is. A pénzt úgy raktuk össze, hogy borjút, meg csikót vöttünk, ezeket a jószágokat a legkönyyebben tudtuk tartani a legelőn, meg a nádas között vót füves területön.

Amikor rám került a sor Apám nekem a nagyfaluban a Keletisor utcában vett egy telket, ahová elsőb csak akkora épületet tudtunk nádból, meg sárból építeni, ami később az udvari kiskonyha lött.

Addig jártam a faluba gyönyörködni a kisházba, meg dolgozni a kertbe, megismerkedni a falusi emberekkel. Egy lányt, aki elég kardos meg dolgoz is volt, Julisnak hívták és megismertem. Az ő apja meg anyja a testvéreivel együtt, még a falu építésének indulásakor ideköltöztek.

Mivel az Apám elindított a házhellyel, de már nagyon meg is untam otthon, meg Julissal úgy beszélünk meg, hogy összeházasodunk, ami 1878. évben meg is történt.

Úgy emlékszem ettől kezdve sokkal jobb vót. Napszámba jártam a helyi urasághon, mög minden munkát vállaltunk, abban a kis épületben laktunk, ami csak egy ágyhossz vót, azaz ekkorát tudtam fából bebecsinálni, mög egy kis tűzhely, asztal, mög két fatönk ülökének, meg még egy bölcső is elfért vóna. Julis azt hozta, ami rajta vót, meg az ágyba való takarót.

Nagyon köllött dolgozni, hogy a két éves házas életeünk után a testvéreimmel, meg a Julius testvéreinek segítségével egy kéthelyiséges vertfalú házat felépítsünk. Magunk csináltuk a házfalát, vót nád a falba is, a mennyezetre is, meg a tetőre is. Ennek öröme, mire betapasztottuk, bemeszeltük, bele is mentük lakni, megszületett az első gyerekünök, Roza. Majd született több is, összesen öt, 3 gyereök, 2 lány. Ez már úgy 1882-1894 között vót.

Dolgozni jártam, az asszonyoknak nem igen vót munkájuk, így én jártam az urasághoz. Szerencsére itt a falu alatt nagy területen szőlő, meg dohány vót termelve. Vót jó szerszámom: ásó, kapa, villa, lapát meg fűrész. Tehát mindenféle munkára tudtam mönni. Nem vótam erős embör, úgy inkább vékony és szívós. Julis erősebb vót nálam, vastag és kemény.

Mindig sokan jeletkezünk napszámra, így mindig kevés munka jutott. A gyereök mög gyűttek. Így kiszoktam a közeli makói és vásárhelyi gazdagabb vót jobbágyokhoz, ahol nem vót annyi gyereök és köllött a munkás. Tavasztól őszig általában bérös vótam. Naponta nem jártam haza, mert messze vót és hajnaltól késő estig köllött dolgozni. De ez a

munka jó vót, én is kaptam önni, amikor mög gyűfitem haza, a gazdaasszony mindig főpakolt, turóval, disznóhússal, baromfival, meg ami vót, alig bírnam olyan hosszú úton hazáig hozni. Örült ithon a család. Ez tartott legalább 5-6 évig.

A közbe vót évtizedökben Apám a testvéreimet is számyra engedte, de felére fogyott a földje és az egészsége is. 1880 körül meg is halt. Anyámmal a legkisebb öcsém Imre maradt, de ő sem élt sokáig. A 14 hold föld, ami maradt elosztottuk, 2 hold jutott, de akkor az sokat ért.

Erre az időre talán már mindégik gyerököm meg vót. Ahogy nőttek a gyerökök, úgy kerültek ók is a munkába. Mindégik gyerök járt 4 osztályt a lányok ötöt. De közbe, ahogy nőttek 7 éves koruktól nyáron helyben, vagy szomszédos határban pásztorként dolgoztak. Az iskola kijárása után meg kisbéreseket lettek, tavasztól, őszig, vagy egész évre is. Az egyik elment Szegedre kocsisnak, a másik Vásárhelyre udvarosnak. Nagy dolog vót ám ez akkor, egész évben csak egyszer gyűfitemek haza.

A gyerökök, meg a magam keresete is úgy alakult, hogy a századforduló után mögagyusztáltuk a házunkat és egy lyukkal (helyiséggel) nagyobbbat csináltunk hozzá, még egy kis kistállót is, mert akkor vettem egy riska tehenet, nem sokat adott, de elég vót a családnak. De csináltunk ólat is, ahol a csirkék, meg egy disznó elfért, mert ettől az időtájtól már sokan öfűnk az asztalnál. Akár milyen nehezen is, de minden évben disznót köllött vágni.

A gyerökeink dolgosak voltak, a keresetüket ideadták az anyjuknak. De mikor már katona jelöltek löttek, igencsak kígyútt, az anyjuk mög odamönt és a papucsával mögpörölte a csendőrt, pedig nem vót igazsá.

Mink tiszteségben éltrünk, templomba nem vót időnk jámni, meg én sem, meg Julis sem szoktuk mög gyerökörünkben. Azért a gyerökök nem löttek káromkodósak. Mög ük már felnöttebb korukban vasámaponként jobban el-eljártak a templom felé. Az Anyjuk félt az Istentül, nyáron sokszor láttam a kertbe a szalma mellé letérdelt és nézett az Égre, és ott könyörgött a saját szavaival, mert a rendes imát nem tudta. Nagyon sokszor vót ez, amikor a gyerökök a háborúba vótak.

Mi is dolgoztunk, a gyerekeink is dolgoztak és kerestek is, de mi már egyiknek sem tudtunk házat, vagy kerfet venni. Az Apámtól örökölt 2 hold földemet nem adtam el a nehéz időkben sem, meg van, majd halálom után az övéké lösz. De ezt nagyban okozta a háború is. Az én, de még az Apám idejében sem volt háború, én nem is vótam katona, amit aztán kipótoltak a gyerökeim.

Három fiam és két vejem vót a nagy háborúban. Egyik 6 évet vót egyfolytában katona, és meghalt a fronton, a másik 8 évig és rokkantul jött haza, a harmadik 5 évig, hál Istennek szerencsésen jött haza. Meghalt a háborúban az egyik vejem, a másik hazajött. Tehát az én családom 5 katonát adott, akiből 2 meghalt, 1 rokkant lött.

A testvéreimnek is 4-5 családjuk volt. Az én gyermekeimnek már egy sem, illetve egy, és kettő és 4 unokám van összesen. A világ sora úgy hozta, hogy mindégiknek van háza, az unokáim is nagyok, meg-meglátogatnak.

Julis mama 1931-ben, János apa 1933-ban halt meg.

Minden ismeret mellözésével, ennek a valós elbeszélésnek vázlatára lehet rárajzolni elődeink átlagos életformáját. Talán azzal az eltéréssel, hogy ebben a családban betegség nem pusztított.

Földeski állatvásár

Sokféle fordulója van az életnek, Apám is én is lópartók voltunk meg 1950 előtt érdeklődési körünkbe került az állatvásár. Megmondom őszintén a földművelés mellett, szerettünk jó lovakat tartani, venni és eladni. Nyilván ezt csak vásárban lehetett lebonyolítani. Nem mentünk mi, de más sem messzi vásárokra, a vásárhelyi, a makói, vagy ritkán az orosházi vásárokbá. De itt a faluban is volt évente négy nagyon nagy és igen jó vásárunk.

Gondolja csak el, amikor a parasztság állattartásának a gerince a ló, a szarvasmarha, meg a sertés volt, milyen nagy várások voltak. A sertés, szarvasmarha vásárokról nem tudok legendákat mondani, de annál jobban emlékszem még a lóvásárokra, csereberékre.

Nagyon fontos volt hibátlan lovat venni, mert ezt lehetett bárkinek nyugodtan eladni, sőt barátságot kötni. De ez drága volt, csak alig azonos áron lehetett eladni, és mennyi rizikó van egy lóban, különösen a 8-10 éves felülieknél. Nem vált apám ismerté, de nem volt szándéka sem bárkit is becsapni, így a vásárokbán, ha úgy jött szívesen vettek tőle máskor is.

Ennek az adom-veszemnek volt nagyon sok fortélya. Most inkább az általános szélsőségeket említem meg, hogy láthassuk, akkor sem volt minden eladó megkeresztelve. Ebben a foglalkozási körben szakmailag is a cigányok vitték a vezetőszerepet.

A bizonytalan ló eladása sokszor úgy volt, hogy az eladó kupec úgynevezett *siratókat* fizetett arra az esetre, ha elkel a ló. Ezek feladata volt, ha jött egy vevő, nézte, kérte, bírálta, próbálta, s amikor elakadt az alku a sirató belépett a beszélgetésbe, s úgy tett mintha ő is szeretné a lovat

megvenni. Legtöbbször a jóhiszemő vevő ilyenkor továbbigért. Az adás-vétel, aminek vásári, jogi és gyakorlati formája: a tényérbe verés volt, aki vette az eladó kezébe csapott az összeg megjelölésével, rá az eladó a vevő tenyerébe, s így váltogatva míg megállapodtak, vagy sem. A pacszás komoly eladás-vételnél azzal nyert befejezést, hogy a vevő az eladó tenyerébe tette a foglalót.

Komoly vevő estén közben kipróbálták a lovat, hogyan megy a kocsiban, hogy indít, milyen a járása stb., és más egészségügyi külsőket is megnézték. Egy ilyen sikerült eladásnál négyszeres napszámot kapott a sirató. Hozzáteszem nem minden állatot sirattak, vagy kellett siratni.

A vásárnak még volt egy színfoltja, az áldomás fizetés. A legtöbb vevő ragaszkodott hozzá, ha pénze már nem is maradt, az eladó fizessen áldomást. Most már nem láthatjuk, de a régi időben a vásártér ki-bevezető útjai kocsmákkal volt övezve. Bizony sok eladó megbánta, hogy áldomást fizetett, mert ha nem vigyázott magára, a ló ára is ottmaradt a kocsmában.

Míg a másik gyakori változata, hogy a vásárból hazament vevő kijozanodáskor nézte meg csak jól a lovat, hogy mit is vásárolt igazán, s csak az első út után mondhatta, hogy jól sikerült a vásár, vagy nem.

A tehén vétele még bizonytalanabb volt a vásárban: rúg-e, ad-e tejet, és mennyit ad, mikor volt utoljára borja. De mindezek a bizonytalanságok azonban adott időben általában nem okoztak olyan gyakori eseteket, hogy a törvényhez kellett volna fordulni.

Cséplés

Talán azzal kezdhetném, hogy a faluban a legfontosabb jelentőségű feladat és eredmény volt a kenyérgabona termelése, aratása, cséplése. Ez volt a családok fenntartásának alapja. Ahol búza nem volt ott kenyér sem, s ahol kenyér nincs ott a fizikai élet is megszűnik.

A cséplés volt az a betakarítási művelet, ahol a termés eredményt valós mennyiségben mérték, amit előző családi becslések után most tudódott meg mennyi is van. Futja-e a következő vetőmagot, meg a család éves kenyéréét, és mennyit lehet eladni. A búzára volt betáblázva a paraszt kiadásainak fele. Erre adtak egymás között rövid lejáratú kölcsönt is, az úgynevezett zöldhitelt.

A cséplést községünkben helybeli géptulajdonosok végezték, leginkább gőzgépek meghajtásával. A gép melletti munkát, a gép kiszolgálására pedig helybeli földesúri lakosok szerződtek.

A cséplési munkához a géptulajdonos megbízottja, mint *bandagazda* toborozta a munkatársait. Ez általában személyszerint is kialakult volt, újakat csak cserélfődések esetén vettek maguk közé. Ez munkavállalási szerződés alapján létesült, ahol a munkaadó a géptulajdonos, a munkavállalók a bandagazda vezetésével a szerződést aláírt emberek voltak.

A munkacsoport (a gépalj) kiszolgálóinak összetevői: 1 fűtő, 2 etető, 2 kévevágó, 4 asztagos, 2 mázsás, 1 főrekrakó, 2 főrekhordó, 1 főrekkasztagos, 2 szalmarakó, 4 rudashordó, 2 szalmakazalrakó. A teljes létszám 23 fő, ebből a kévevágók félrészesek voltak. A kisebb teljesítésű gépeknél ez lehetett 2-3 főves kevesebb.

A feladat általában egyszerű fizikai munka volt, de ezenbélül nagy gyakorlatot igényelt a fűtő, az etetők és a mázsások feladata. Az egymásközi munkabeosztásuk váltó rendszerű volt, minden 10 zsák gabona leeresztésekor váltották egymást. Adott évtizedekben mire 10 zsák lejött, igencsak el lehetett fáradni, mert akkor még alacsony hozamú gabonák voltak, de a talajművelés is alacsonyabb szintű volt. Ha egy kat. holdon 16 q búza termett az igen kiváló volt, de az átlagtermés a 7-10 q volt.

A fűtő már hajnal háromkor igencsak dugdosta a kazánba a szalmát, hogy szaporodjon a gőz, 4 órára már a helyszínen kellett lenni az etetőknek, mert ők voltak a cséplőszekrény kezelői, ezt igen sok helyen kellett olajozni, tisztítani, állítani. Erre az időre a soros beállóknak kint kellett lenni. Ha hiányosan jelentkeztek az emberek, a fűtő a meghatározott jelet a gőzfűtőlővel leadta, amire még futni is kellett, hogy a gép indulására ott legyen mindenki. Az indulást szintén fűtyszóval jelezte. A géptulajdonos, ha nem is volt ott, de a lakásán, vagy az úton felismerte gépjének a hangját. A napi munkaidő már napkelte előtt kezdődött, mert a teljes nap kihasználása rendkívüli fontos volt ebben a munkában. A cséplésre alkalmas jó időt ki kellett használni, a géptulajdonos és a munkások csak úgy kerestek jól, ha mentül többet üzemeltek. Éppen ennek függvénye alapján a tulajdonosok gépeik állapota és teljesítőképessége alapján az emberek körében is besorolást nyertek. Nem minden géphez lehetett bejumi dolgozni. Akkor nem időt tölteni, hanem sokat dolgozni szerződtek az emberek. A jobb gépek tulajdonosainak ugyan ez volt a célja, így ezeknél a gépeknél, nemcsak többet lehetett keresni, hanem többet is kellett dolgozni.

A napi munkán belül fontos volt, hogy mikorra esett az egyik szérűből a másakra, vagy tanyából a másikba való áthúztatás, mert ez idővesztéset jelentett. Ha erre estére került a sor, egy meghatározott, soronkövetkező embereknek, a későn befejezett munka után is ott kellett maradni a biztonságos átvonulás, valamint a gép beállításai miatt, hogy reggel időben indulhassanak.

A napi nehéz munka azzal elviselhetővé vált, hogy egyenlő időben, minden második 10 zsák leeresztése alatt közbeeső pinhenő volt. De nem minden esetben, mert volt a pinhenőben lévő részére mellék munka is, amit néha egy-egy pohár pálinkával honoráltak a termelők. Ilyen volt a szérűn a szem kocsira felrakása, vagy a tanyán lévő szérűn elcsépeelt gabona, hombárba, padlásra való felhordása.

Az ételmet mindenki saját maga vitte a tarisznyába, vagy a családtagok délre ebédet hoztak. A vacsora pedig akár milyen későn már odahaza volt. Voltak évek, amikor a falu határában a helyi gépek nem győzték a cséplést, olykor, de ritkán, tót nemzetiségű, ambrózi, pitvarosi, tótkomlósiak jöttek cséplési munkát vállalni, de nem sok eredménnyel. Jól dolgoztak ők, s legalább 2-3 órával többet naponta. Ők ugyanis távol a családjuktól, részükre egésznapos ételmet kellett biztosítani. Ez még ott is nehezen ment, ahol egész, vagy több napos cséplés volt. Ahol pedig naponta 2-3 termelőnek is végeztek munkát elakadt az ételmezesi ellátás, így többen is éhen maradtak. Ez a módszer itt nem vált szokássá, a megoldása sem könnyű.

A gép és a munkások bérét a mázsások számolták el. Mégpedig az elcsépeelt mennyiségből a meghatározott százalék alapján kiméreték a gép, ill. a munkások keresetét. Ezt a terményt általában naponta alkalmas lovas cséplető hazavitte a faluba. A géprészt a tulajdonos lakására, a

munkárszét pedig a vállalkozó bandagazda lakására, nagyon ritka esetben valamelyik terménykereskedő raktárába, ahol elkülönítve egész héten gyűjtötték a búzát, az árpát, a zabot, amit szintén a mázsások és a bandagazda elszámolása alapján vasárnap kiméreték a munkásoknak.

Vasárnap reggel általában családtagokkal, két talicskával is, már korán reggel mentek a részkimérésre, ahol saját maguk szedték zsákba, mérlegetve megkapta sorban mindenki a keresetét, és tolták haza. Ilyenkor a faluban keresztbe, hosszába, a talicskások serege foglalta le a járdát. Közben egymással találkozva, egy kicsit megpihenve mondták el egymásnak a heti munkájukat és keresetüket. Akinek a közlekedési újjába kocsma is volt, ott általában az asszony is elment segíteni a terményt hazahozni.

Szinte ünneplőnek számított a gyermekeknek a cséplőgépek haza jövetele. Már a falu szélétől fogadták és csodálták azt a csuda nagy fekete valami mozgó bikát. De örültek a gépet kísérő emberek is, hogy vége lett a nagy munkának, pláne, ha jó volt a kereset is.

A gép ezzel még nem került a szín alá. Már másnap a tulajdonos, a fűtő és két etető mentek a cséplőszekrény és a gőzgép megpucolását, tisztítását elvégezni. S állagmegóvás érdekében valami színbe, vagy más tető alá helyezni.

Ilyesmi volt valamennyi magáncséplő nyári munkája, amittől eltérő valamelyest az uraságban volt cséplési munka. Ez a munka volt a napszámos emberek kenyerének fő biztosítása, de még a kisebb 2-3 holdas parasztok kenyere is.

Szabóné Rakonczai Ilona, Vásárhelyi u. 65/A
Római katolikus keresztényi szokások Földetákon

A hagyományos szokásoknak megfelelően minden évben a meghatározott karácsonyi időkből a Szent Családdal jártuk a falut. Persze csak az előre megbeszélte helyekre mentünk. Idős Sthál Antalné Juliska néni és Pacskó Istvánné Örzse néni vezetésével. Karácsony előtt 10 nappal, hogy már a böjt ne essen bele, kezdtük el a Szent Család képével a járkálást, melyen rajta volt a Boldogságos Szűz Mária és Szent József. Mária egy szárnnyal ült, melyet József vezetett.

Amikor odaértünk egy-egy házhoz a folyosó ajtóban kezdtük az éneklést, melynek szövege: Szállást, keres a Szent Család, de senki sincs, ki helyet ad. Nincsen, aki befogadja őt, ki égnék-földnek ura, legalább ti jóemberek fogadjátok a kisededet. Házatokra boldogság száll, ha betér az égi Király.

A kopogtatásra igen volt a válasz, mi bementünk, agyon Istennel köszöntünk, fogadj Istent volt a válasz. A szent képet az asztalra tettük és a bibliát, amelyben meg volt írva a Szent Család története. Az asztalon már egy szál gyertya égett. Majd mi utána levetettük a téli kabátunkat, a családdal együtt letérdeltünk és imádkoztunk.

Az imádkozás után adventi énekeket énekelünk. Először az Ébredj ember mély álmodból... éneket, utána elkezdjük imádkozni a rózsafüzért. A keresztre a Hiszekegyet, majd a Miatyánkot, míg az első három üdvözlégyben, az áldott a te méhednek gyümölcse Jézus után az ige:

- aki hitünket növelje,
- aki reményünket erősítse,
- aki szeretetünket tökéletesítse.

Majd utána fölolvastuk a bibliából minden este a szentlélek fogantatásától egész odáig, amíg a Szűz Mária Jézust be nem mutatta a templomban.

Gyertya szentelőig ezt kilenc napon keresztül végeztük mindig egy-egy kis részlettel. Ezt ismét ének követte: Harmatozzatok égi magasok... Ezt követően a rózsafüzérről egy tized, melyben az üdvözlégyben az ige: Akít te Szent Szűz a Szentlélektől fogantál. Az ima után ismét énekelünk a: Mária Szűzvirág... és az Ófényesség szép hajnal... című énekeket. Ezzel befejeztük az ájtatosságot.

Majd a háziakkal egy kicsit beszélgettünk s ezt követően eljöttünk. A Szent Család képét azonban ott hagytuk, majd másnap esete ott gyülekeztünk és mentünk a további helyre, ahová már hivatalosak voltunk.

Mindhez a lélekből fakadó önkéntes hitvallás kellett, így a Szent Család vívőknek, mint a fogadóknak. A mi, és a szüleink, nagyszüleink életében ez az ájtatosság nélkülözhetetlen természetességgel bírt. Teljes karácsonyi ünnepi hangulatba kerültünk és szívből fakadó szeretettel kívántunk egymásnak jó ünnepeket.

Szabóné Rakonczai Ilona további emlékei alapján kiegészítve

Szűz Mária szobor

Ezt komplementul képezi a stílusos árkád, s alá épített muzeális értékű kisedet tartó Mária szobor, a faluszélen 1893-ban felépítve. Építését gazdasági, személyi felajánlások és a vallásos hit misztikuma övezte.

Rövid történeti áttekintés: az új Földeákon már meglévő Návay majorság, s az 1846-tól épült házak tájéka a század második felére már megszorodott a nádfeles

épitmények sokasága, kizárta a faluban végzendő *nyomtatásokat* és a szalma mennyiségi tárolását. A közös sors kapcsán a Náway uraság a falutól 1 km-nyire a Gajdosi út mentén szérűskertet adott a község használatára.

A szérűskert több-kevesebb problémával évtizedekig használtatott, de nem állandósult. Adott időkben elsősorban is az égi háborúk eseteiben gyakori volt a tüzeset, és igen sok takarmány égett el egy-egy alkalommal, mivel összezsúfolt területen az anyag egymást gyújtogatta.

A változás kibontakozását jelentette volna az 1860-ban kiadott *Tűzrendészeti* előírás, aminek hatékonysága végül 1892-re Földeákra is eljutott. Az önkéntes tűzoltószervezet kialakulásával, ami a községre vigyázott, már a szérűre nem volt szükség. Az egyes tüzeket a házak kertjében már jobban meg tudták védeni a tovaaterjedéstől.

A Náway-ak a szérűskert területét is Szabados István és családja részére adták el, akik és leszármazottaik is hívó katolikusok voltak.

Balaton József plébános és a Szabados család kezdeményezésére az egyház részére 30 nm terület biztosításával, hálaból és további segítséget kérve Szűz Mária tiszteletére, közös adományok hozzájárulásával is, 1893-ban emlékművet állítottak.

Néprajzi monográfiája ennek a *kegyhelynek*: Adott évtizedekben a környező községek peremterületén egy hasonló vallási célt szolgáló építmény nem volt látható. Kivéve a keresztet. Búcsúhely ugyan nem alakult ki, de Balaton József plébános helyben azzá tette. A hitben élő elődeink ezt buzgalommal fogadták, és minden szentet megelőzve Földeák szentje, Mária a kisdéd Jézus anyja lett.

Adott kezdeti időktől bevezették: Gyümölcsoltó Boldogasszony napjától (március 25.) Mária fogantatásáig

(szepember 12.) a szombatonkénti Lorettói litánia tartását a szobor előtt. Ez megfelelt egy helyi búcsújárásnak, több mint 1 km távolságra lobogókkal, énekelve, fohászokodva kizarándokolni. A legjobb emlékezet szerint a világháborút kivéve az 1930-as évekig tartott az áhítatos helyi szertartás.

Továbbá eddig is, de ezen túlmenően fenntartott volt a szombaton esti gyertyagyújtás. Sőt háború alatt különösnek tartották a személyes gyertyaégetést a háborúban lévő hozzátartozók hazatéréséért.

Már több alkalommal leírt földéaki Szűz Mária tiszteletet, falunk hagyományőrző népi szokásának törvényesíthetjük, mert történelmünkben a 19. század derekától a Mária tisztelet és a hozzáfohászokodás vigaszt nyújtott.

Most az újraépített és felújított Mária szobor vár minden földéaki embert. Próbáljuk meg elődeink áhítatával szívünkbe és családuunkba fogadni azt a segítő Máriát, aki oly sok könnyet letörölt szüleink, nagyszüleink és dédszüleink arcáról.

Végül mondjunk köszönetet azoknak, így + Rakonczai József és + Inokai István családjának, akik az 1949-ben volt szobor ledöntés után, időben, további rongálódás nélkül megmentették az anyagában is igen értékes szobrot.

Ha ők ugyan már nem érték meg, de leszármazottaikat lelkinyugalom töltheti el ezen nemes cselekedetért. Csak ezen múlhatott, hogy 1996-ban Pünkösdnapján felszabadult, lélekből fakadó imádságos énekekkel szinte a fél falu népe, és jelentős számú elköltözött volt földéakiak vehettek részt az újbóli felszentelésen.

Egy község, egy népcsoport, több évszázados néprajzi ismereteit a teljesség igényével összeállítani reménytelenység. Azonban minden állandó közösségnek vannak hagyományai, szokásai, babonái, melyek az idők során bővülnek, módosulnak és tartósan szokássá válnak. Benne él az emberek ismeretében és gyakorlatában. Ha mindezek a hagyományos szokások, babonák, életjelenségek, mondák, mesék és hiedelmek nem színeztek volna elődeink mindennapi életét, ami adott időben *kultúrát* is jelentett, szürkébbnek ismerhetnénk történelmünket.

Ma már mindezeket legenda, népmese szintjén kezelik, annál is inkább, mert a korabeli írásos lejegyzések hiánya miatt hézagosak. Valamint a természet és társadalomtudomány fejlődésével visszaszorulnak a néprajzi megnyilvánulások, részben megszűnnek, részben kulturáltabb formára módosulnak.

Nehéz a néprajzi ismeretek rögzítése. Mindazok, akik benne éltek, élnek és a hagyományos elbeszéléseket megőrizték, azok is igencsak eltérő ismeretekről tanúskodnak. Minden bizonytalansággal, ennyi, vagy még több tartalommal ismerték és alkalmazták.

Szerencsésnek tartom, hogy a falu lakosai közül az írott szerű ismereteket többen egészítették ki megélt, vagy örökölt emlékeikből. Ezekkel együtt ez a könyv hitelesíteni kívánja őseink néprajzi monográfiáját.

1997.

Szerző

A FALUNAP LEGENDÁJA

A népesebb falvakban a faluk közösségének kialakulása a 11-13. században kezdődik, aminek megnyilvánult jelensége a helyben lakók közösségének szervezete, a korabeli "Önkormányzat". Fejlődése nemcsak a helyben lakók száma, hanem a társadalmi összetevője szerint mérhető. Ahol volt Egyház képviselő, ahol a falu az Államkincstár birtoka volt, a lakosság együttes akarattal alakította ki közösségét. Az elemi csapások eseteire, idegen betolakodók ellen, és egymásközötti kapcsolatos igazság rendezésére.

Földeák falu ismert történelmében, a második századtól a törökök megszállásáig "szervezett" közösségben élt. Ezt követően annak ellenére, hogy névlegesen főnemes (gr. Balassi Imre) valamint 6-8 katoná nemes használta a művelhető föld javarészt, a faluközösség megszűnt.

A török seregek kiverését követő évtizedekben, 1710 körül a korábbi lakosok valamint a visszatelepültek, a viszonyok által újraformált gazdasági rendben, szabad erővel és lehetőséggel, a Kincstár tulajdonában álló Földeák falu területén, bérelt földeken kezdték életüket és újították fel a falu házait és azokat építették tovább.

E történelmi időben két irányból is kellett a falu közösségét, a Képviselő Testületet kialakítani. Az egyik fontos feladat: Az állam képviselőjében eljáró vezetőkkel kapcsolatot tartani. A másik: A bérelmény nyilvántartásával és a haszonbér összegével elszámolni. A bérleti díjak beszedése, olykor behajtása, valamint a lakosság egymás közötti kapcsolatának reális kialakítása. A saját hatáskörben

kialakított, választott 3-4 fős testületnek akkori vezetője még az egyház Papja. A bérleti díjat (adót) beszedő, névszerinti megbízott a Kamara által kijelölt személy volt.

Ez a korszak alakította ki a korabeli FALUNAP bevezetését, a közösség összefogása, képviselete és társadalmi feladatának törvény szerinti betartása érdekében. A Falunapot a felnőtt és érdekelt lakosság teljes részvételével, kedvező időjárásban a templom előtt, kedvezőtlen időben pedig a templomban tartották.

Jelentős és történelmi Falunap volt Földeákon 1730-ban szeptember havában, ami tartalmában és lényegében azóta sem fordult elő. "ÜRISZÉK" volt a maga törvényes nevében. Ezen a napon a hivatalos megyei Hatósági személyek jelenlétében volt meghirdetve és minden földéaki illetőségű lakosnak tudtára adva, hogy Földeák falu a hozzátartozó 17.000 magyarhold határi földekkel Náway György és Náway József tulajdonába került. Ezzel egyidejűleg a korábbi bérlő lakosság jobbgyi társadalmi átszerveését kapott, és vállalt.

Ennek kapcsán kialakult az Elöljáróságnak nevezett erkölcsi testület, ami a Földesúr és az egyházi képviseletet gyakorló Pap irányításával és segítségével gyakorlta a lakosság felett a társadalmi jogszabályok és szokásjogok alkalmazását.

A birtok és a falu felett rendelkező Náway testvérek a tulajdonuknak megfelelő arányban 1753-ban birtok megosztást törvényesítettek, mely alkalommal szintén Falunap keretében közlik, hogy ki-ki a használt jobbgyi föld fekvése szerint, György vagy József urasághoz tartozik. De így oszlanak meg a "szabad" lakosság körébe tartozók is. Továbbá 1776-ban érdemei alapján kijelölt Földeák faluban tartja meg a Megyei Küldött Gyűlés a szabad

foglalkozásuk munkabér és járuléka díjának a járásra kiterjedő megállapítását, amit Falunap keretében, helyben Öföldrőkon hirdettek meg.

A 19. század első felében a nagy árvizek idején, s azt követően a gyakorlatnak megfelelően sorozatban beszéltek meg (Uraság, Elöljáróság, Lakosság) amit utasító határozatra foglalnak s a Falunapon hirdetik meg, hogy milyen munkálatokat kell végezni a létbiztonság érdekében. Adott időben ezekért a védelmi munkákért az Uraság nem pénzben fizet, hanem élelemmel, vagy használatra legelő területet ad, a munkában résztvevő lakosoknak.

Az 1845/46-ban a falu, árvíz által történt pusztulásának, s annak részbeni áttelepülésének érdekében hosszabb időn át és többször vált szükségessé a Falunap összehívása, amit megfelelő épület hiányában még mindig a templomban tartottak. Az ismert esemény kapcsán több tárgyalás és megbeszélés volt, ahol az Uraság, ill. a lakosság Képviseleiként a kibővített Elöljáróság vett részt.

Az áttelepülés kezdetét követően is, 1864-ig: a terület kimérés, az építkezések, a templom, a községháza, az iskola építése, ezek lakossággal kapcsolatos problémáját, az úgynevezett 10-es Bizottság, az Egyház és a község Képviselete fogta össze. Amit éveken át a szintén gyakori népi tájékoztatással az egyedüli bérelt iskolában Falunapon adták a tájékoztatást és kérték a lakosság segítségét.

A falu érdekében a mindenkit érintő legkiemelkedőbb Falunapot 1864. tavaszán tartották az új iskola tantermében. Ez alkalommal számolt be az Elöljáróság, az Egyház nevében Oltványi Pál plébános az előbb felsorolt építkezések eredményes befejezéséről, amit Ünnepi Közgyűlési okiratban rögzítettek.

Ekkorra már nemcsak gyakorlatában, hanem elveiben is megszűnt azon falutörvény, mely a falu feletti rendelkezést a földesúr joghatóságában az Úriszék képviselte. Egyébként Földeákon az Úriszéknek nem volt dolga, csupán egyszer ülésezett 1730-ban, amikor képviselte a birtokba helyező törvényi előírást.

A Návay családok jobbágyaik feletti bíraskodással, "Úriszék" jogállással nem rendelkeztek.

Falunap, vagy falugyűlésről 1864-től 1896-ig, az ország ezeréves jubileumának megemlékezéséig, feljegyzés nem található. Amikor is az országos ünneplésen belül Földeák község és valamennyi testülete, szervezete és a lakossági együttes falunapon ünnepelte az Ezeréves Magyar Hazát templomban és szabadtéren egyaránt.

A Falunap témája tartalmában idealizált volt. Az ismert emlékezet és gyakorlat óta közösségi érdekek: termelési, társadalmi, gazdasági célú ismertetés, és a rendkívüli vis major esetek (váratlan, kényszerítő körülmények, a természeti erővel mért csapás) esetei alkalmával tartottak.

Falunap, Falugyűlés címszó alatt az 1930-as évekig nem találni széles népi kapcsolatot. Valamennyi társadalmi jelenség törvényekkel szabályozott, és illetékes képviselő testületek működnek az egyházi és polgári község képviselőiben. A 30-as évek végén a háború előkészületeként jelentkezik, a tervszerű termelés és tartalék gazdálkodás, előkerül a közellátás szabályozása és ezek tudatosítása, ismét szélesebb közösség tájékoztatást tesz szükségessé. Így került elő a több százéves korábbi falutájékoztatás, "a publikálás", amit vasárnaponként a nagymise után a templom előtt tartott az Elöljáróság tisztviselője. Témája a lakosságot érintő jogszabályokról való tájékoztatás.

Az 1945-től az Elöljáróság szerepét több mindenben átvették a Pártok, így az eddigi népi tájékoztatást, havi kétszeri vasárnapi előadások megszervezésével, ahol a társadalmi, igazgatási és kulturális előadás volt a programban. Ez a falu tájékoztatás a Népházban 1946/47 teléig volt hézagosan fenntartva.

1947-től a szocialista társadalmi rend kezdődő kialakulásával lényegesen változnak a tömegtájékoztatási módszerek. Pártonként változó, de a legnagyobb tömeget mozgató párt 1947-ig a Független Kisgazda Párt volt. 1948-tól a Kommunista és a Szociáldemokrata Pártok egyesülésével, a legnagyobb tömeget aktiválják. Gyakori a népgyűlés, a falunap, az UFOSZ és más szervezetek népi demonstrációja. A Termelőszövetkezetek kialakulásával, mindezek beszűkülnek, s inkább csak a május 1-i és a november 7-i ünnepélyek maradnak a felszínen.

Azonban a Falunap eddig említett témái nem állandó, meghatározott időre, napra, esedékes közös tanácskozások, vagy tájékoztatások voltak, hanem a helyzet szükségletéből, kényszeréből szerveződtek.

Kulturális tartalmú és célú falunapok az ismeret szerint 1858 óta a templom-búcsú, valamint 1872 óta Oltványi Pál plébános által saját költségén alapítványozott "rózsa-lakodalom" a templomi búcsúval egybekötve, a kezdetől minden évben és azonos időben, 1947-ig folyamatosan meg volt tartva.

Úgy a búcsú, mint a rózsalakodalmi ünnepség egyházi, vallási tartalmú és kivitelezésű Falu ünnep volt, amit gyakorlatilag a felnőttkorú lakosság ünnepeit és élte meg jelentőségében, a népies szokás keretében. Ez az összekapcsolt, és jellegében is egymást kiegészítő (búcsú és rózsalakodalom) jellegzetes páratlan falusi hagyomány több,

mint 100 éves. Ilyen időtartamú és minden időt megért közös Falunapja nincs községünknek. Érdeemes volna revízió alá venni az Önkormányzat 1996. évi határozatát, s ezt a "páros" politika mentes, hagyományörző, vallási jellegű ünnepeket, a helyére (idejére) visszahelyezni.

A legújabbkori ünneplést, a megemlékezést FALUNAP néven és tartalmában módosulva, községünk 150 éves jubileumi évében hozott Önkormányzati határozattal a község Polgármesteri Hivatala állandósítani, minden évben megtartani szándékozik.

A megváltozott társadalmi rend, a lakosság társadalmi összetétele, kultúrája és igénye egy politikamentes, népies jellegű ünnepléssorozatot kíván megvalósítani, melyben idősebbek, és fiatalabbak, fiatalok egyaránt megtalálják a maguk kultúrigényét és egymásra találását. Ezt a programot szimbolizálja az EGYETEMES FALUNAP ünnepléssorozat.

Szerző